

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

«Ο Πόλεμος Ρωσίας - Γεωργίας (2008): Πολιτική και στρατηγική ανάλυση»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γεώργιος Π. Κοτσάνης

Αθήνα, Ιανουάριος 2019

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου
(Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Υφαντής, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Γεώργιος Π. Κοτσάνης, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Η αφιέρωση της συγκεκριμένης Διπλωματικής
Εργασίας στην οικογένεια μου είναι το
ελάχιστο ευχαριστώ απέναντι στην ανιδιοτελή
τους υποστήριξη καθ'όλη τη διάρκεια των
σπουδών μου.*

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία και εκπονήθηκε το διάστημα μεταξύ Μαρτίου 2018 και Ιανουαρίου 2019 στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Στρατηγικές Σπουδές Ασφαλείας» του τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών. Πριν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω ορισμένους από τους ανθρώπους που γνώρισα, συνεργάστηκα μαζί τους και έπαιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίηση της.

Πρώτο από όλους θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής εργασίας, Καθηγητή Κωνσταντίνο Κολιόπουλο για την πολύτιμη υποστήριξη και καθοδήγηση του, την εμπιστοσύνη και εκτίμηση που μου έδειξε, τις παραγωγικές υποδείξεις του, την άμεση και ουσιαστική βοήθεια που μου παρείχε κατά τη διάρκεια της εκπόνησης αυτής της διπλωματικής εργασία και το πολύ καλό κλίμα συνεργασίας που διαμόρφωσε συμβάλλοντας τα μέγιστα για την κατάρτιση της.

Τις ευχαριστίες μου εκφράζω και στους καθηγητές Χαράλαμπο Παπασωτηρίου και Κώστα Υφαντή που δέχτηκαν να είναι μέλη της τριμελούς επιτροπής αξιολόγησης της μεταπτυχιακής εργασίας. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να απευθύνω σε όλους τους συμμαθητές μου στη ΣΕΘΑ και μεταπτυχιακούς φοιτητές για τις ανταλλαγές απόψεων, το ειλικρινές ενδιαφέρον τους και για τη σημαντική βοήθειά τους σε όλα τα στάδια της εργασίας.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, που με υπομονή και κουράγιο πρόσφεραν την απαραίτητη ηθική συμπαράσταση για την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα.....	5
Περίληψη.....	7
Abstract.....	9
Εισαγωγή.....	11
Σκοπός.....	12
Προϋποθέσεις.....	13
Κεφάλαιο 1.....	14
Καύκασος: Γεωπολιτική και Γεωστρατηγική Ανάλυση.....	14
1.1 Γεωπολιτική ανάλυση.....	14
<i>Γενικά Στοιχεία Καυκάσου.</i>	14
<i>Γεωπολιτική Ανάλυση.</i>	17
<i>Η Ταυτότητα της Ρωσίας.</i>	22
1.2 Γεωοικονομική Σπουδαιότητα Καυκάσου.....	25
1.3 Γεωστρατηγική Ανάλυση Καυκάσου.....	28
<i>Γενικά.</i>	28
<i>Ρωσικές Επιδιώξεις στην περιοχή του Καυκάσου.</i>	29
<i>Εμπλοκή Ετέρων Δρώντων στον Καύκασο.</i>	32
Κεφάλαιο 2.....	37
Το Γεωργιανό Ζήτημα.....	37
2.1 Το Κράτος της Γεωργίας.....	37
<i>Γεωγραφικά και Εθνολογικά Στοιχεία.</i>	37
<i>Ιστορικά Στοιχεία.</i>	39
2.2 Σχέσεις Ρωσίας – Γεωργίας.....	41
2.3 Αμπχαζία και Ν. Οσετία. Διενέξεις στο Εσωτερικό της Γεωργίας.....	43
<i>Αμπχαζία.</i>	43
<i>Νότια Οσσετία.</i>	45
Κεφάλαιο 3.....	47
Η Σύγκρουση – Ο Πόλεμος των Πέντε Ημερών.....	47
3.1 Κατάσταση και ενέργειες αντιπάλων πριν την Έναρξη των Επιχειρήσεων.....	47
<i>Ρωσία.</i>	47
<i>Γεωργία.</i>	49
3.2 Χρονικό των Επιχειρήσεων.....	52
3.3 Η Χρήση του Κυβερνοπολέμου στον Πόλεμο των Πέντε Ημερών.....	56
3.4 Ανθρώπινες και Υλικές Απώλειες.....	59
3.5 Πολιτικές Επιπτώσεις του Πολέμου.....	60
3.6 Οικονομικές Επιπτώσεις του πολέμου.....	61
Κεφάλαιο 4.....	62
Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση Αντιπάλων.....	62
4.1 Πολιτικοί και Στρατηγικοί Στόχοι και Επιδιώξεις της Ρωσίας.....	62
<i>Γενικά.</i>	62
<i>Γεωπολιτικοί Στόχοι της Ρωσίας στον Πόλεμο με τη Γεωργία.</i>	65
<i>Ρωσική Στρατηγική.</i>	67
<i>Στρατιωτική Στρατηγική της Ρωσίας στον Πόλεμο με τη Γεωργία.</i>	69
4.2 Πολιτικοί και Στρατηγικοί Στόχοι και Επιδιώξεις της Γεωργίας.....	70
4.3 Πολιτική και Στρατηγική των ΗΠΑ.....	74
4.4 Πολιτική και Στρατηγική του ΝΑΤΟ.....	76
4.5 Πολιτική και Στρατηγική της ΕΕ.....	77
4.6 Πολιτική ΟΗΕ στο Θέμα της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου.....	77

4.7	Πολιτική και Στρατηγική της Τουρκίας.....	78
4.8	Πολιτική & Στρατηγική του Ιράν.....	82
	Συμπεράσματα	85
	Πηγές - Βιβλιογραφία	94

Περίληψη

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία αποσκοπεί στην μελέτη καταγραφή και ανάλυση των αιτίων και συνθηκών που οδήγησαν στη κρίση και σύγκρουση του 2008 μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας. Η μέθοδος που εφαρμόστηκε, αναλύει τα βασικότερα χαρακτηριστικά της ευρύτερης περιοχής του Καυκάσου, ως αδιαίρετο γεωπολιτικό σύστημα, τη θέση της Γεωργίας μέσα σε αυτό το σύστημα, τους πολιτικούς και στρατηγικούς στόχους των αντιπάλων στον πόλεμο των πέντε ημερών, το χρονικό της σύγκρουσης, την κατάσταση που διαμορφώνεται σε Αμπχαζία και Νότια Οσετία, και το μέλλον των σχέσεων Ρωσίας και Γεωργίας.

Η Ευρασία είναι η κεντρική αρένα του διεθνούς ανταγωνισμού ισχύος, με την Ρωσία και τις ΗΠΑ να επιδιώκουν να την θέσουν υπό τον έλεγχό τους. Ο Καύκασος παραμένει μέχρι και σήμερα μια πολυεθνική περιοχή, που εξακολουθεί να προσελκύει το γεωπολιτικό ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων και να γίνεται πεδίο συγκρούσεων τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε διπλωματικό επίπεδο. Η Ρωσία προσπαθεί να επιβάλει την κυριαρχία της σε περιοχές ζωτικού ενδιαφέροντος, όπως ο Καύκασος και η Μαύρη Θάλασσα, επιδιώκοντας τον περιορισμό της παρέμβασης της Δύσης στις περιοχές αυτές.

Ο πόλεμος των πέντε ημερών ξεκίνησε στις 08 Αυγούστου 2008, όταν Γεωργιανά στρατεύματα εισέβαλαν στο έδαφος της Ν. Οσετίας. Η αντίδραση της Ρωσίας που είχε από καιρό προετοιμαστεί κατάλληλα, ήταν άμεση. Αφού η Γεωργία επέλεξε μια φιλοδυτική κυβέρνηση, η Ρωσία παρέμβηκε στρατιωτικά - φαινομενικά για να προστατεύσει τους εθνοτικούς Ρωσικούς πληθυσμούς στις γεωργιανές επαρχίες της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας. Η ρωσική παρέμβαση στη Γεωργία ήταν γρήγορη, αποφασιστική και σύντομη, αποκρούοντας και καταστρέφοντας τις Γεωργιανές δυνάμεις και βάσεις τους και σταματώντας μόλις 45 χλμ. έξω από την Τιφλίδα. Η Ρωσία με την επέμβαση της, υπονόμωσε την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας, απέτρεψε την ένταξη της Γεωργίας στο ΝΑΤΟ, και προστάτεψε τη σφαίρα επιρροής της και τον έλεγχο του Καυκάσου και των ενεργειακών πόρων του. Επίσης κατέστησε σαφές ότι είναι πρόθυμη να χρησιμοποιήσει τη δύναμη για να εμβαθύνει και να προωθήσει τα συμφέροντά της, ενώ οι δυτικές δυνάμεις δεν είναι.

Η ρωσική εισβολή στη Γεωργία δημιούργησε νέες στρατηγικές πραγματικότητες και αποτέλεσε το αποκορύφωμα της εντυπωσιακής επιστροφής της Ρωσίας στις υποθέσεις της Ανατολικής Ευρώπης και της Κεντρικής Ευρασίας που συνέβησαν λόγω των υψηλών τιμών της ενέργειας, της αδύναμης αμερικανικής

στρατηγικής θέσης, της ευρωπαϊκής διαίρεσης και της αβεβαιότητας στις στρατηγικές της Τουρκίας.

Όπως καταδεικνύει η σύγκρουση Ρωσίας - Γεωργίας, η στρατιωτική δύναμη έγινε και πάλι ένας σημαντικός παράγοντας της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής. Ωστόσο, οι οικονομικές διατάξεις και τα ενεργειακά κίνητρα παραμένουν τα κύρια εργαλεία που χρησιμοποιεί η Ρωσία για την προώθηση των εξωτερικών της συμφερόντων στο εξωτερικό. Η Ρωσική επέμβαση στη Γεωργία τον Αύγουστο του 2008 δεν υπήρξε στην πραγματικότητα δράση, αλλά μάλλον καθυστερημένη αντίδραση σε μια σειρά επιτυχημένες, ειρηνικές, ήπιες, πλην όμως επιθετικές πολιτικές των ΗΠΑ, της Τουρκίας και της Ε.Ε στην περιοχή των Βαλκανίων, της Μέσης Ανατολής και του Καυκάσου. Η Ευρώπη και οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να εξετάσουν προσεκτικά την πολιτική τους απάντηση σε τέτοια σενάρια.

Λέξεις κλειδιά: Ρωσία, Γεωργία, σύγκρουση, ανταγωνισμός ισχύος, ενεργειακά κίνητρα.

Γεώργιος Παν. Κοτσάνης, 2019

The Russian - Georgian War (2008): Political and Strategic Analysis

George P. Kotsanis

Abstract

The present thesis has a purpose of studying, registering and analyzing the causes and conditions which led to the crisis and conflict in 2008 between Russia and Georgia. The method applied analyzes the most basic characteristics of the wider area of Caucasus, as an indivisible geopolitical system, the position of Georgia in this system, the political and strategic goals of the rivals in the five-day war, the chronicle of the conflict, the situation formed in Abkhazia and South Ossetia, and the future of the relations between Russia and Georgia.

Eurasia is the central arena of the international power rivalry, with Russia and the U.S.A. pursuing to setting it under their control. Caucasus remains until today a multinational area, that continues to attract the geopolitical interest of the great forces and becomes the conflict field on military, as well as on diplomatic level. Russia attempts to impose its sovereignty in areas of vital importance, as is Caucasus and the Black Sea, seeking to limit the intervention of the West in these areas.

The five-day war began on August 8, 2008, when Georgian troops invaded South Ossetia's territory. Russia's reaction, which was appropriately prepared beforehand, was immediate. Since Georgia has chosen a pro-Western government, Russia intervened militarily – seemingly to protect the Russian populations in the Georgian regions of South Ossetia and Abkhazia. The Russian intervention in Georgia was quick, decisive and short, repelling and destroying the Georgian forces and bases and stopping only 45 km out of Tiflis. By doing so, Russia undermined Georgia's territorial integrity, deterred the joining NATO, and protected Russia's sphere of influence as well as the control of Caucasus and its energy resources. Also, it was clarified that Russia is willing to use force to deepen and promote her interests, while the western forces are not.

The Russian invasion in Georgia created new strategic realities and it was the culmination of Russia's impressive return in the affairs of East Europe and Central Eurasia that happened because of the high prices of energy, the U.S.A.'s weak strategic position, the European division and the uncertainty in Turkey's strategies.

As established by the conflict between Russia and Georgia, military force is once again an important factor of Russian foreign policy. However, financial

provisions and energy incentives remain the major means which Russia uses to promote her interests abroad. Russia's intervention in Georgia in August of 2008 was not in reality an action, rather than a delayed reaction in a line of successful, peaceful, mild, nevertheless aggressive policies of the U.S.A., Turkey and Europe in the Balkan, the Middle East and the Caucasus region. Europe and the U.S.A. must thoroughly examine their political response in these scenarios.

Key words: Russia, Georgia, conflict, force rivalry, energy incentives.

Εισαγωγή

Ο πόλεμος του Αυγούστου 2008 στον Καύκασο αποκάλυψε τις νέες στρατηγικές πραγματικότητες που εμφανίστηκαν στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας / Κασπίας τα τελευταία χρόνια. Αυτές καθοδηγούνται από τις υπερβολικά φιλόδοξες ρωσικές πολιτικές και ταυτόχρονα την εξασθένηση των δυτικών στρατηγικών συμφερόντων στην περιοχή. Η κρίση που ξέσπασε στην περιοχή του Καυκάσου, ανάμεσα στη Γεωργία και στην αυτόνομη Δημοκρατία της Νότιας Οσετίας, οδήγησε στην άμεση εμπλοκή της Ρωσίας και λόγω των συμμαχιών που είχαν διαμορφωθεί, διακινδύνεψε να εμπλέξει μια σειρά άλλες δυνάμεις, με απρόβλεπτα αποτελέσματα. Οι συνθήκες που δημιουργήθηκαν αμέσως μετά τον πόλεμο φάνηκαν ευνοϊκότερες για τη Ρωσία και λιγότερο ευνοϊκές για άλλα έθνη της περιοχής, κυρίως την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, την Τουρκία και την Ουκρανία. Υπήρξε μια περιορισμένης έκτασης και διάρκειας στρατιωτική σύγκρουση, που όμως αναστάτωσε τον κόσμο, τράνταξε το διεθνές σύστημα και επέφερε νέα ισορροπία δυνάμεων σε μια περιοχή ιδιαίτερης γεωπολιτικής αξίας.

Η πρόληψη των πολεμικών συγκρούσεων στο εσωτερικό των Κρατών αλλά και μεταξύ τους, μέσω προληπτικής διπλωματίας, αποτέλεσε στόχο του ΟΗΕ¹ στις αρχές του 21ου αιώνα και η διεθνής κοινότητα έδειχνε αποφασισμένη να ελέγξει τις φιλοδοξίες ηγετών, εθνών, ομάδων και κρατών.

Η σύρραξη Ρωσίας - Γεωργίας τον Αύγουστο 2008 και τα γεγονότα που ακολούθησαν, επιβεβαίωσαν ότι το διεθνές σύστημα δεν λειτουργεί με ευχολόγια αλλά με δράσεις και συνεργασίες. Στον πόλεμο αυτό, έχουμε το παράδοξο μια μικρότερη χώρα να ενεργεί ως πiónι μεγάλων παικτών της γεωπολιτικής σκακιέρας, να προκαλεί μια μεγάλη δύναμη υπερεκτιμώντας τις δυνατότητές της και τελικά να οδηγεί στην στρατιωτική και πολιτική ανάταξη της Ρωσίας, την αμφισβήτηση της ηγεμονίας της μιας υπερδύναμης και την έναρξη διεργασιών τερματισμού του μονοπολικού κόσμου.

Οι κυριότεροι λόγοι της επέμβασής της Ρωσίας στην Γεωργία, σύμφωνα με τις αναλύσεις πολλών αναλυτών μπορούν να συνοψισθούν στα παρακάτω:

1. Η ανεξαρτησία του Κοσσόβου παρά την αντίθεση της Ρωσίας,
2. Η προοπτική περαιτέρω επέκτασης του ΝΑΤΟ προς Ανατολάς, με την είσοδο Ουκρανίας και Γεωργίας

¹ Έκθεση με τίτλο «Ένας ασφαλέστερος κόσμος: Η κοινή μας ευθύνη», της επιτροπής υψηλού επιπέδου του Γ.Γ του ΟΗΕ, για τις, Απειλές, Προκλήσεις και Αλλαγές, που εκδόθηκε το 2004, σελ. 4.

3. Η πιθανότητα ανάπτυξης αντιπυραυλικής ομπρέλας σε Τσεχία και Πολωνία.

Ωστόσο, η παγκόσμια οικονομική κρίση και ο αντίκτυπός της στη Ρωσία, καθώς και η διαμάχη για το φυσικό αέριο Ρωσίας-Ουκρανίας τον Ιανουάριο του 2009, μείωσαν τα κέρδη της Ρωσίας και κατέστρεψαν περαιτέρω τη φήμη της Ρωσίας ως αξιόπιστου προμηθευτή ενέργειας στην Ευρώπη. Μακροπρόθεσμα, η Ρωσία μπορεί να αντιμετωπίσει πολύ σοβαρά προβλήματα διάσπασης στην επικράτειά της λόγω της αναγνώρισης από την Ρωσία των αποσχισθεισών επαρχιών της Γεωργίας. Δεδομένων αυτών των αβεβαιοτήτων, μπορεί να είναι φυσικό να αναμένουμε ότι θα υπάρξει ισχυρότερη προσπάθεια απομάκρυνσης από: 1) την εξάρτηση από τη ρωσική ενέργεια στην Ευρώπη, και 2) εξάρτηση από τη ρωσική υποδομή διέλευσης στην περιοχή της Κασπίας / Κεντρικής Ασίας. Μακροπρόθεσμα, αυτό μπορεί να αντανακλάται στην εξασθενημένη στρατηγική θέση της Ρωσίας στην Ευρώπη και την Κεντρική Ασία.

Το παγκόσμιο ενδιαφέρον παραμένει στραμμένο στην περιοχή αυτή και ειδικά στη Γεωργία, καθώς γειτνιάζει με περιοχές πλούσιες σε υδρογονάνθρακες. Η δεδομένη εξάρτηση του σύγχρονου πολιτισμού από τα ενεργειακά αποθέματα του πλανήτη, καθιστά την περιοχή στόχο πολυεθνικών εταιριών, μεγάλων κρατών και συνασπισμών, ικανή να συνεχίσει να διαδραματίζει ενεργό ρόλο στα γεωστρατηγικά και γεωοικονομικά συμφέροντα τους.

Ο πόλεμος του Αυγούστου 2008 στη Γεωργία, επέδειξε ορισμένους κινδύνους που συνδέονται με τη λειτουργία των ενεργειακών αγωγών που διέρχονται από το νότιο Καύκασο. Κατάδειξε επίσης την ανάγκη για ευρύτερες εγγυήσεις ασφάλειας για μια περιοχή που είναι ζωτικής σημασίας για την ευρωπαϊκή και παγκόσμια ενεργειακή ασφάλεια. Το σημαντικότερο συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η ασφάλεια των αγωγών μεταφοράς στο Νότιο Καύκασο δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη.

Σκοπός

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποσκοπεί στην εξέταση και ανάλυση των διαφορετικών πολιτικών και στρατηγικών που εφαρμόστηκαν στον πόλεμο της Ρωσίας με τη Γεωργία το 2008 και την καταγραφή των σημαντικότερων επιπτώσεων που αναμένεται να έχει η σύγκρουση αυτή, στο διεθνές σύστημα.

Παράλληλα και για την πληρέστερη κατανόηση του αντικειμένου θα

εξεταστούν διάφορα σημεία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο εξελίχθηκε αυτή η σύγκρουση και την πρόιμη πορεία του πολέμου, καθώς και ορισμένες προφανείς συνέπειες αυτού του πολέμου της Ρωσίας με τη Γεωργία.

Προϋποθέσεις

1. Η γεωπολιτική αξία της Γεωργίας και της ευρύτερης περιοχής, αυξάνεται, λόγω των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων του Αζερμπαϊτζάν και της Κασπίας, όσο και των ενεργειακών αγωγών (κυρίως ρωσικών συμφερόντων), που διέρχονται από το έδαφος της.

2. Την επιθυμία των ΗΠΑ να διεισδύσουν στον Καύκασο για γεωπολιτικούς λόγους, και να εφαρμόσουν «Ηπια Ισχύς» στα κράτη της περιοχής.

3. Η Ρωσία θα απαγορεύσει σε ξένη δύναμη να επικρατήσει σε χώρα του Καυκάσου, τον οποίο θεωρεί χώρο ιδιαίτερων συμφερόντων της.

4. Η γεωπολιτική σημασία του Καυκάσου θα εξακολουθήσει να είναι σημαντική και να αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού. Η εμπλοκή, μάλιστα, πολυάριθμων δρώντων στην περιοχή, την καθιστά σύνθετη και ευμετάβλητη. Θα συνεχιστεί η επιρροή της Τουρκίας και του Ιράν στην Γεωργία και τον Καύκασο, για πολιτικούς, ιστορικούς και κυρίως οικονομικούς λόγους, ενώ η Ε.Ε. θα προσπαθήσει να αυξήσει την πολιτική της επιρροή στην περιοχή και να εξασφαλίσει την ενεργειακή της επάρκεια.

Κεφάλαιο 1

Καύκασος: Γεωπολιτική και Γεωστρατηγική Ανάλυση

1.1 Γεωπολιτική ανάλυση.

Γενικά Στοιχεία Καυκάσου. Από την άποψη της γεωπολιτικής, ο Καύκασος είναι μοναδικό φαινόμενο. Η περιοχή του Καυκάσου αποτελεί από αιώνες το σημείο της εκρηκτικής συνάντησης τριών ισχυρών εθνοτικών ομάδων (Περσική, Τουρκική, Ρωσική) με βαθύτατες πολιτιστικές διαφορές και μακροχρόνια ιστορία αντιπαλότητας σε κάθε επίπεδο, με σημαντική επίσης έως και ενίοτε κυρίαρχη και την υπερδισχιλιετή ελληνική παρουσία και επιρροή.² Βρίσκεται γεωγραφικά τοποθετημένος ανάμεσα στη Μαύρη Θάλασσα, στη Θάλασσα της Αζοφικής και την Κασπία Θάλασσα, ενώ αποτελείται από όρη και οροπέδια. Στον Καύκασο κατοικούν εκατοντάδες λαοί με τις δικές τους διαλέκτους, με διαφορετικούς πολιτισμούς, γλώσσες και παραδόσεις.

Ο Καύκασος³ αποτελεί μέρος της Ευρασίας, που, όπως επισημαίνει ο Σβίγκνενφ Μπρεζίνσκι,⁴ θεωρείται το κέντρο της παγκόσμιας ισχύος τα τελευταία τουλάχιστον 500 χρόνια. Όλες δε οι αυτοκρατορίες που επιδίωξαν να κυριαρχήσουν στο διεθνές γίνεσθαι, έθεταν ως βασικό σκοπό τους τον έλεγχο του Ευρασιατικού χώρου. Η Ευρασία, ως ενιαία γεωπολιτική μάζα, συμπεριλαμβάνει το σύνολο των εδαφών της Ευρώπης και της Ασίας, στα οποία διαβιεί το 75% του παγκόσμιου πληθυσμού, συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος του φυσικού πλούτου του πλανήτη και αντιπροσωπεύει το 60% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Η περιοχή του Καυκάσου βρίσκεται σε μία πολύ σημαντική θέση της Ευρασίας, συνδέοντας το ενδιάμεσο και δυτικό και αποτελώντας πέρασμα για το νότιο τμήμα της.

Η περιοχή, ευρισκόμενη μεταξύ δύο τεράστιων υδάτινων λεκανών (Μαύρη Θάλασσα και Κασπία Θάλασσα), αποτελεί την γέφυρα επικοινωνίας από Ανατολάς

² Θα αποτελούσε απόηχο εάν δεν κάναμε αναφορά της ύπαρξης, από αρχαιότατων χρόνων, του ακμάζοντος Ελληνικού στοιχείου στην περιοχή, κυρίως στην παραθαλάσσια ζώνη. Η παρουσία αυτή κορυφώνεται επί της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, για να μειωθεί δραματικά με την εισβολή των τουρκικών φύλων, παραμένοντας όμως ζωντανή ακόμη και μετά την πτώση της και παρά τους διωγμούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η ύπαρξή της συνεχίζεται ακόμη και μέχρι τις ημέρες μας, μέσω μιας δοκιμαζόμενης και συνεχώς μειούμενης και εγκαταλειμμένης ελληνικής διασποράς.

³ Στην Αγγλική Caucasus, γαλλική Caucase και ρωσική ονομασία Καφκάζ. Η ονομασία Καύκασος, την οποία χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Έλληνες γεωγράφοι και ιστορικοί, θεωρείται ότι προέρχεται από τη λέξη Καζ-καζ, χετιτική ονομασία ενός λαού που κατοικούσε στις νότιες ακτές του Εύξεινου Πόντου.

⁴ Ο Σβίγκνενφ Μπρεζίνσκι (Zbigniew Brezinski) που αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες τον μόνιμο σύμβουλο των προέδρων των ΗΠΑ σε θέματα γεωπολιτικής, θεωρεί και αυτός ότι η Ευρασία είναι το κέντρο του κόσμου, ότι όποιος την ελέγχει, ελέγχει τον κόσμο, ότι στο κέντρο αυτό διακυβεύεται η παγκόσμια οικονομία της ενέργειας, η ασφάλεια και τελικά η παγκόσμια ισχύς. Ειδικότερα ο έλεγχος των ενεργειακών αγωγών της Κασπίας και Κεντρικής Ασίας, αποτελεί κατά τον Μπρεζίνσκι, προϋπόθεση για την παγκόσμια ηγεμονία.

προς Δυσμάς και από Βορρά προς Νότο και αντιθέτως. Η ορεινή εδαφική διαμόρφωση (δύο σχετικά εγγύς μεταξύ τους επιμήκεις και παράλληλοι μεγάλοι ορεινοί όγκοι με ανατολική-νοτιοανατολική κατεύθυνση) και το σκληροτράχηλο και διακοπτόμενο του εδάφους, καθιστούν την περιοχή, εκτός από πολλών κατευθύνσεων γέφυρα, συγχρόνως και εμπόδιο, που φράσσει τις παραπάνω κατευθύνσεις, δημιουργώντας ισχυρές γραμμές αμύνης σε βάθος. Ο Καύκασος καλύπτει μια περιοχή συνολικής έκτασης 440.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα που ορίζεται στα δυτικά από την Μαύρη Θάλασσα, στα βόρεια από τις λεκάνες των ποταμών Κουμά και Μανύτς στη Ρωσική δημοκρατία, στα ανατολικά από την Κασπία Θάλασσα, στα νότια από τον Ορεινό όγκο του Αραράτ ως τα σύνορα Τουρκίας και Ιράν. Γεωγραφικά χωρίζεται στην βόρεια περιοχή που ονομάζεται Εγγύς Καυκασία (Ciscaucasia) και στη νότια Υπερκαυκασία (Transcaucasia).

Εικόνα 1.1 Γεωφυσικός Χάρτης Καυκάσου

Η Εγγύς Καυκασία (Ciscaucasia), αποτελεί τμήμα της Ρωσικής Ομοσπονδίας και διαιρείται σε αυτόνομες δημοκρατίες (Κράι Κράσνονταρ, το Κράι Σταυρούπολης και τις αυτόνομες δημοκρατίες της Αντιγκέα, της Καλμίκια, του Καρατσάι-Τσερκεσία, του Καμπαρντίνο - Μπαλκάρια, της Βόρειας Οσετίας, της Ινγκουσετίας, της Τσετσενίας και του Νταγκεστάν). Στον Νότιο Καύκασο (Trans Caucasus), συναντάμε μια σειρά οροπέδια και πεδινές εκτάσεις και σε αντίθεση με το βόρειο τμήμα του Καυκάσου, δεν αποτελεί πλέον μέρος της Ρωσικής δημοκρατίας. Έχουν ιδρυθεί τρία κράτη (Γεωργία, Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν). Επιπλέον, η παλιρροϊκή

κίνηση και πίεση των τριών εξωτερικών και ισχυρών εθνοτικών ομάδων (συνάμα αντίπαλων εναλλασσόμενων αυτοκρατοριών), σχημάτισε θύλακες εγκλωβισμένων ομάδων. Οι ομάδες αυτές, σήμερα, με την προστασία των «μητέρων πατρίδων», επιζητούν την αυτονομία τους, με αποτέλεσμα τις συνεχείς αναφλέξεις και συγκρούσεις. Ως εκ τούτου, εκτός από τα τρία προαναφερθέντα (αποσχισθέντα πρόσφατα από την ΕΣΣΔ) με νομική υπόσταση και διεθνώς αναγνωριζόμενα κράτη, υπάρχουν και τρεις αυτοανακηρυχθείσες αυτόνομες περιοχές, η Αμπχαζία, η Νότια Οσσετία και το Ναγκόρνο Καραμπάχ (Abkhazia, South Ossetia και Nagorno-Karabakh), με σχεδόν μηδενική διεθνή αναγνώριση αλλά υπαρκτό status και αποσταθεροποιητικές συνέπειες. Η περιοχή του νοτίου Καυκάσου, συνορεύει με την Τουρκία και το Ιράν, δύο χώρες που αναπτύσσουν δικά τους στρατηγικά συμφέροντα στην περιοχή. Παρά τα βήματα προόδου που έχουν σημειωθεί, οι εντάσεις στο νότιο Καύκασο εξακολουθούν να υφίστανται και μόνο η παρουσία ξένων δυνάμεων, καταφέρνει να διατηρεί ισορροπίες μεταξύ των κρατών και των εθνών.

Εικόνα 1.2 Πολιτικός Χάρτης Καυκάσου επί ΕΣΣΔ 1952 – 1991

Χαρακτηριστικό του Καυκάσου είναι ότι, αποτελεί μια από τις πλέον πολυγλωσσολογικές, πολυ-πολιτιστικές και πολυ-εθνοτικές περιοχές του πλανήτη, όπου τα τουλάχιστον 150 διαφορετικά έθνη ή εθνογλωσσικές ομάδες, έχουν ιδιαίτερο

εθνικό και γλωσσικό - πολιτισμικό αυτοπροσδιορισμό.⁵ Για αιώνες συναντάμε εδώ έντονο το στοιχείο της σύγκρουσης μεταξύ της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών και της αρχής της κρατικής κυριαρχίας. Στην προ-σοβιετική εποχή οι άνθρωποι συνυπήρχαν σχεδόν ειρηνικά και αυτοπροσδιορίζονταν με βάση την οικογένεια, τη φυλή, την εδαφική περιοχή ή το θρήσκευμα. Οι πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Καυκασίας συναντώνται κοντά στις ακτές του Ευξείνου Πόντου, ενώ αξιοσημείωτη πυκνότητα πληθυσμού παρουσιάζουν και οι λόφοι στους πρόποδες των οροσειρών. Οι αλπικές περιοχές του Καύκασου, οι άνυδρες στέπες και τα βαθύτερα τμήματα της Κασπίας είναι αραιοκατοικημένα.

Γεωπολιτική Ανάλυση. Το τέλος του 20^{ου} αιώνα χαρακτηρίστηκε από τη διαδικασία της δημιουργίας μιας νέας παγκόσμιας τάξης, η οποία οδήγησε στους νέους ελιγμούς των διαφόρων δυνάμεων, ανάλογα με τα εθνικά και γεωπολιτικά συμφέροντα τους. Έγιναν βαθιές αλλαγές στον πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό τομέα. Στον κόσμο υπάρχουν τουλάχιστον δέκα περιοχές δυνητικά επικίνδυνες ως προς την σύγκρουση. Μεταξύ αυτών, σε μία από τις πρώτες θέσεις στην λίστα περισσότερα από δεκαπέντε, βρίσκεται η περιοχή του Καύκασου.⁶ Εκεί τα ρωσικά συμφέροντα συμπίπτουν με τα συμφέροντα της Δύσης, των Ηνωμένων Πολιτειών και του ισλαμικού Νότου. Εάν, μάλιστα, στην βεβαρυμμένη από εθνολογική,⁷ θρησκευτική και πολιτιστική διάσταση, προστεθούν και οι ενεργειακές πηγές και άξονες διέλευσης της ενέργειας, τότε το μείγμα γίνεται τρομερά εκρηκτικό και η γεωπολιτική αρχιτεκτονική της περιοχής, επικίνδυνα ασταθής.

Η στρατηγική σημασία του Καύκασου έγκειται ακριβώς στην ικανότητα του να λειτουργεί συγχρόνως ως κύρια γραμμή άμυνας (με ισχυρές διαδοχικές τοποθεσίες) αλλά και ως βάση εξορμήσεως προς τις εκατέρωθεν πεδινές περιοχές. Η αμυντική ικανότητα εξασφαλίζεται από το ορεινό, το διακεκομμένο και τραχύ του εδάφους, σε συνδυασμό με το αφιλόξενο κλίμα. Επιπλέον, η ορεινή περιοχή του Καυκάσου, σε συνδυασμό με τις εκατέρωθεν δύο υδάτινες λεκάνες, αποτελεί έναν «αμυντικό στροφέα», δηλαδή μια κεντρική βάση πάνω στην οποία μπορούν να στηριχθούν γραμμές αμύνης που φράσουν διαφορετικούς άξονες επίθεσης.

⁵ Ο Πλίνιος ο Πρεσβύτερος αναφέρει ότι οι Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν 80 διερμηνείς για τις υποθέσεις τους εκεί μέσα, ενώ οι Άραβες γεωγράφοι αποκαλούσαν τον Καύκασο "Όρος των γλωσσών" (Jabal al - Alsine).

⁶ Alexander Zubkov., Geopolitics and russian issues of national security, Law Centre Press, 2004, σελ.199

⁷ Συναντάται ποικιλία φυλετικών υποομάδων προερχόμενων και από τις τρεις εθνοτικές ομάδες της Ευρασίας (Ινδοευρωπαϊκή, Καυκάσια και Αλταϊκή ομάδα).

Το χαρακτηριστικό αυτό μεγιστοποιεί την στρατηγική αξία μιας περιοχής. Δικαίως λοιπόν η Υπερκαυκασία αποτέλεσε το μήλον της έριδος στην διαμάχη Βυζαντινών-Περσών, Βυζαντινών-Αράβων και αργότερα μεταξύ των τριών παρακειμένων αυτοκρατοριών (Τουρκική, Ρωσική, Περσική). Η επιδίωξη της κατάληψης αυτής της περιοχής από μια εξωτερική δύναμη, ενέχει τρομερό κόστος και προσπάθεια, λόγω της εδαφικής διαμόρφωσης, η οποία επιτείνεται και από τον εθνικό και πολιτικό κατατεμαχισμό των λαών της περιοχής. Ο ίδιος, όμως αυτός κατακερματισμός και οι αντιπαλότητες, έχουν την τάση να συμπαρασύρουν τις μεγάλες, γειτονικές και μη, δυνάμεις στις εσωτερικές διαμάχες των λαών του Καυκάσου.⁸ Μια σχετικά πλήρης κυριαρχία επί της περιοχής επιτεύχθηκε την περίοδο 1921-1991 από το Σοβιετικό καθεστώς, που επιβλήθηκε βίαια κάτω από εξαιρετικά ιδιόμορφες συνθήκες, για να καταρρεύσει ταχύτητα όταν οι δυνάμεις του εθνικισμού απελευθερώθηκαν ανεξέλεγκτα.

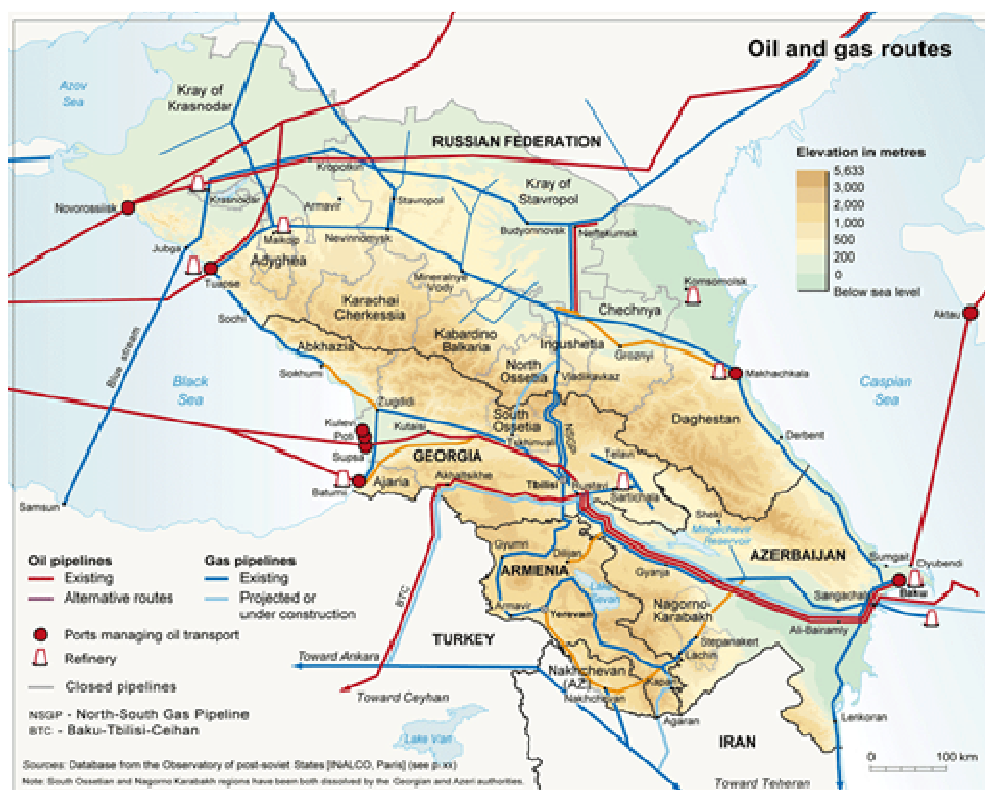
Ο Καύκασος δεν είναι μόνο ένα φυσικό γεωγραφικό σύνορο μεταξύ των περιφερειών, η παλαιότερη αρτηρία μεταφοράς που συνδέει τις δύο ηπείρους, αλλά και μια πηγή των στρατηγικών φυσικών ενεργειακών πόρων - πετρελαίου και φυσικού αερίου. Δεδομένου ότι στις νέες γεωπολιτικές συνθήκες, ο διαχωρισμός των σφαιρών επιρροής στον κόσμο βασίζεται στην απόκτηση πλήρους ελέγχου των φυσικών πόρων, γεωστρατηγικών και ναυτικών διαδρομών, ένας από τους στρατηγικούς στόχους των μεγάλων δυνάμεων του κόσμου είναι ο εκτοπισμός των αντιπάλων μακριά από τις περιοχές όπως Μεσόγειος, Εύξεινος Πόντος, Καύκασος και Κασπία.⁹

Σύμφωνα με τον Ουίνστον Τσόρτσιλ, η περιοχή, από τον Καύκασο και την Κασπία στα δυτικά, μέχρι την Κίνα στην Ανατολή, αποτελεί το υπογάστριο της Σοβιετικής ένωσης και οι ΗΠΑ διαχρονικά προσπαθούσαν να περιορίσουν την επικράτηση μιας μόνο δύναμης στην περιοχή, γεγονός που καθιστούσε για χρόνια την Τουρκία, το Ιράν και το Πακιστάν δυτικά προπύργια αυτής της πολιτικής. Μελετώντας την θέση του Καυκάσου, καθίσταται κατανοητό ότι, ακόμη και αν δεν υπήρχαν τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων στην Κασπία, η ευρύτερη περιφέρεια του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας είναι ιδιαίτερης γεωστρατηγικής σπουδαιότητας,

⁸ Σημεία της ανάλυσης της παραγράφου έχουν βασιστεί στο βιβλίο του Χαράλαμπου Παπασωτηρίου *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική, 6^{ος}-11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, 2000

⁹ Για παράδειγμα, παρατηρούνται οι προσπάθειες μετατροπής των διαθέσιμων ρωσικών αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου σε μη ανταγωνιστικούς και δαπανηρούς μέσω της δημιουργίας των εναλλακτικών αρτηριών μεταφοράς φθηνών πρώτων υλών από το Καζακστάν, το Αζερμπαϊτζάν, το Ιράν προς την Ευρώπη και την Αμερική.

με τη γεωπολιτική έννοια του όρου, όπως συνάγεται από τις αναλύσεις κορυφαίων θεωρητικών της γεωπολιτικής, όπως του Μακίντερ, του Σπάϊκμαν και του Μπρεζίνσκι, ο έλεγχος αυτής της περιοχής, συνιστά απαραίτητο βήμα στην προσπάθεια μιας υπερδύναμης για παγκόσμια κυριαρχία.

Εικόνα 1.3 Αγωγοί Πετρελαίου και Αερίου στον Ν. Καύκασο

Σύμφωνα με τη θεωρία του Μακίντερ¹⁰ στο βιβλίο του, με τίτλο «Δημοκρατικά Ιδεώδη και Πραγματικότητα» διατύπωσε την άποψη ότι, για τη σύσταση της απόλυτης παγκόσμιας κυριαρχίας είναι απαραίτητη η κυριαρχία της Ευρασίας όπως και για την κυριαρχία της Ευρασίας απαιτείται η κυριαρχία της ευρασιατικής ενδοχώρας (Heartland), ενώ για την κυριαρχία της ευρασιατικής ενδοχώρας επιβάλλεται η κυριαρχία της Ανατολικής Ευρώπης και γενικότερα η Μέση Ανατολή τοποθετείται στο κέντρο του εσωτερικού δακτυλίου που περικλείει τα εδάφη της Ευρασίας που μένουν εκτός της ενδοχώρας.¹¹ και καθώς η Ρωσία κατέχει την «καρδιά» της εννοούμενης ως «παγκόσμιας νήσου» χερσαίας μάζας του πλανήτη και γι' αυτό αποτελεί ένα «μοχλό/άξονα» του οποίου η απομόνωση από τις θάλασσες πρέπει να είναι το πρωταρχικό στρατηγικό μέλημα των Δυτικών Δυνάμεων και αυξάνει την γεωπολιτική αξία της περιοχής του Καυκάσου και ειδικά της Γεωργίας,

¹⁰ Βρετανός γεωγράφος Χάλφορντ Μακίντερ (Halford Mackinder 1861 - 1947)

¹¹ «όποιος κυριαρχεί στην Ανατολική Ευρώπη, κυβερνά την Καρδιά της γης, κατά συνέπεια εξουσιάζει την Παγκόσμια Νήσο και τελικά κυβερνά τον κόσμο»

ως περιοχή βάσεως, ανάσχεσης της επιθετικότητας της χερσαίας δύναμης, έγκαιρης προειδοποίησης και μείωσης των επιθετικών της δυνατοτήτων.¹²

Αν και στην πρόγνωση του Μακίντερ, η «Καρδιά» εξακολουθεί να αποτελεί το βασικό στοιχείο, εντούτοις η ολοκλήρωση της κυριαρχίας εξαρτάται από την ικανότητα μιας δύναμης να επικρατήσει και στις παράκτιες περιοχές της Ευρώπης. Αυτό το ενδεχόμενο, πανικόβαλε έκτοτε τις Ναυτικές Δυνάμεις της Αγγλίας και των ΗΠΑ καθώς η Ρωσία κατέχει την «καρδιά» της εννοούμενης ως «παγκόσμιας νήσου» χερσαίας μάζας του πλανήτη και γι' αυτό αποτελεί ένα «μοχλό/άξονα» του οποίου η απομόνωση από τις θάλασσες πρέπει να είναι το πρωταρχικό στρατηγικό μέλημα των Δυτικών Δυνάμεων.

Η ανάπτυξη αεροπορικών και πυρηνικών δυνάμεων, καθιστούν αμφίβολη την πρόγνωση του Μακίντερ ότι, «όποιος κυβερνά την Καρδιά είναι κυρίαρχος της Παγκόσμιας Νήσου» και αυξάνει την γεωπολιτική αξία της περιοχής του Καυκάσου και ειδικά της Γεωργίας, ως περιοχή βάσεως, ανάσχεσης της επιθετικότητας της χερσαίας δύναμης, έγκαιρης προειδοποίησης και μείωσης των επιθετικών της δυνατοτήτων (η ανάπτυξη αντιπυραυλικής ομπρέλας και η εγκατάσταση προωθημένων δυνάμεων, εντάσσονται σε αυτές τις προσπάθειες).

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ο Σπάικμαν¹³ (N. Spykman, 1893-1943), διατηρώντας τις ίδιες βασικές αρχές προσέγγισης του θέματος με τον H. Mackinder, τόνισε τη στρατηγική σημασία των «παράκτιων κρατών» της Δυτικής Ευρώπης και της Ασίας, τα οποία συγκροτούν ένα «περιφερειακό δακτύλιο» που λειτουργεί απαγορευτικά για τη ρωσική κάθοδο προς το Νότο. Επομένως βασικός και διαχρονικός στρατηγικός στόχος της αμερικανικής γεωστρατηγικής, σύμφωνα με τον Σπάικμαν θα πρέπει να είναι, η περικύκλωση της χερσαίας δύναμης (Ρωσίας), η απαγόρευση εξόδου της στις θερμές θάλασσες και η αποφυγή συγκρότησης μιας ισχυρής δύναμης στην Ευρασία.¹⁴ Μετά τη δημιουργία των τριών ανεξάρτητων κρατών του Καυκάσου (αλλά και των υπολοίπων κρατών της Ανατολικής Ευρώπης που εισήλθαν στο NATO), δυτικοί αναλυτές εκτίμησαν ότι δημιουργείται μοναδική

¹² Η ανάπτυξη αντιπυραυλικής ομπρέλας και η εγκατάσταση προωθημένων δυνάμεων, εντάσσονται σε αυτές τις προσπάθειες.

¹³ Nicholas John Spykman (13 Οκτωβρίου 1893 – 26 Ιουνίου 1943), Αμερικανός πολιτικός επιστήμονας, από τους ιδρυτές του κλασικού ρεαλιστικού σχολείου στην αμερικανική εξωτερική πολιτική.

¹⁴ Έτσι κατά τον Σπάικμαν, ΗΠΑ και Τουρκία οφείλουν να ελέγξουν τον Καύκασο, να απαγορεύσουν τη δημιουργία άξονα Μόσχας - Τεχεράνης, να μειώσουν την επιρροή της Ρωσίας στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες της Ασίας (και ειδικά το Καζακστάν) και να εμποδίσουν με κάθε μέσο την έξοδο της στον Περσικό κόλπο.

ευκαιρία ο δακτύλιος αυτός να προωθηθεί προς βορρά και στον Καύκασο, απομακρύνοντας ακόμη περισσότερο τη Ρωσία από τον Περσικό κόλπο.¹⁵

Ο Σβίγκνεφ Μπρεζίνσκι,¹⁶ θεωρεί και αυτός ότι η Ευρασία είναι το κέντρο του κόσμου, ότι όποιος την ελέγχει, ελέγχει τον κόσμο, ότι στο κέντρο αυτό διακυβεύεται η παγκόσμια οικονομία της ενέργειας, η ασφάλεια και τελικά η παγκόσμια ισχύς. Ειδικότερα ο έλεγχος των ενεργειακών αγωγών της Κασπίας και Κεντρικής Ασίας, αποτελεί κατά τον Μπρεζίνσκι, προϋπόθεση για την παγκόσμια ηγεμονία. Τα κεντρικά σημεία της ανάλυσης του εστιάζουν στην καθοριστική σημασία της Ευρασίας, στην παραδοχή ότι οι ΗΠΑ αποτελούν την ισχυρότερη και τελευταία ηγεμονική δύναμη, στην εκτίμηση ότι οι ΗΠΑ οφείλουν να ελέγχουν την πολιτική και οικονομική κατάσταση των χωρών της Ευρασίας (έστω και με έμμεσο τρόπο), στην αναγνώριση πέντε γεωστρατηγικών παικτών (Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, Κίνα και Ινδία), στην ύπαρξη πέντε γεωστρατηγικών αξόνων (Ουκρανία, Αζερμπαϊτζάν, Τουρκία, Ιράν, Νότια Κορέα). Εκτιμάται ότι το νέο στρατηγικό δόγμα του NATO και οι διευρυμένες σχέσεις με τη Ρωσία, η προσπάθεια διείσδυσης των ΗΠΑ στην Ευρασία και η επίτευξη διμερών συμφωνιών με τη Ρωσία για τον έλεγχο των εξοπλισμών,¹⁷ αποτελούν την εφαρμογή της θεωρίας του Μπρεζίνσκι, περί δημιουργίας διευρασιατικού συστήματος ασφάλειας και έμμεσης προσέγγισης. Στο ίδιο μήκος κύματος βρίσκονται και οι προσπάθειες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής να αποσπάσουν χώρες της ευρύτερης περιοχής από τη «ρωσική εξάρτηση» (Ουκρανία, Ουζμπεκιστάν, Μολδαβία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία), με μοχλό την οικονομία και την πολιτιστική ανάπτυξη.

Ο σημερινός ενεργειακός ανταγωνισμός αυξάνει κατακόρυφα και την γεωπολιτική σημασία της περιοχής, καθόσον αποτελεί χώρο αντλήσεως (με αξιόλογα αποθέματα πετρελαίου υψηλής ποιότητας και φυσικού αερίου) υδρογονανθράκων, που διοχετεύονται κυρίως στις αγορές της Ευρώπης. Συγχρόνως αποτελεί και έναν εν

¹⁵ Στην συντονισμένη αυτή προσπάθεια εντάσσονται μεταξύ άλλων τα μέτρα απομόνωσης του Ιράν (και διακοπής του πυρηνικού του προγράμματος), η ανάπτυξη πυραυλικής ομπρέλας (ικανής να περιορίσει τις πυρηνικές δυνατότητες των δύο χωρών), η εγκατάσταση δυτικών στρατιωτικών δυνάμεων (σε Ιράκ, Αφγανιστάν αλλά και στη Μαύρη θάλασσα), η διεύρυνση του NATO προς Ανατολάς (και η πιθανότητα εισόδου σε αυτό της Ουκρανίας και της Γεωργίας), η ενίσχυση της Γεωργίας με στρατιωτικό υλικό, η συγκρότηση του «Οργανισμού για τη Δημοκρατία και την Οικονομική Ανάπτυξη (GUAM)»

¹⁶ Ο Zbigniew Brezinski αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες τον μόνιμο σύμβουλο των προέδρων των ΗΠΑ σε θέματα γεωπολιτικής

¹⁷ Μετά από διετείς διαπραγματεύσεις και μία δύσκολη διαδικασία έγκρισης στις ΗΠΑ, η συνθήκη STARTII για τη μείωση και τον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας τέθηκε σε ισχύ το Φεβ 2011, <http://www.tovima.gr/world/article/?aid=382715> (πρόσβαση 23 Φεβ 2018)

δυνάμει χώρο διέλευσης των αγωγών ενέργειας της Κεντρικής Ασίας, της Ρωσίας και του Ιράν, στην περίπτωση που μελλοντικά ευοδωθεί η πληρέστερη διασύνδεση αυτών των περιοχών, που θα τροφοδοτούν όχι μόνον τις ευρωπαϊκές αγορές αλλά και αυτές της αναπτυσσόμενης Ασίας. Η τελευταία αυτή εξέλιξη προϋποθέτει την εύρεση των κατάλληλων συνθηκών ισορροπίας και συνεργασίας μεταξύ των αντιτιθεμένων κρατικών και εταιρικών συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων, αλλά και των κρατών της περιοχής.

Η γεωπολιτική σημασία του Καυκάσου παρουσιάζεται και στο βιβλίο του διακεκριμένου αναλυτή Σβίγκνεφ Μπρεζίνσκι. Η Μεγάλη Σκακιέρα¹⁸, όπου ο Καύκασος αποτελεί μέρος της ασταθούς εκείνης περιοχής, που, μαζί με την Κεντρική Ασία, ονομάζεται από τον συγγραφέα ως «Ευρασιατικά Βαλκάνια» και χαρακτηρίζεται ως ζώνη υψηλής επικινδυνότητας.

Οι γεωπολιτικές επιδιώξεις και επεμβάσεις της Ρωσίας, οι δυτικές αντιδράσεις και συμφέροντα, οι αντίστοιχες πιέσεις των γειτονικών χωρών (Τουρκία, Ιράν), αλλά και οι πατροπαράδοτες αντιπαλότητες μεταξύ των λαών του Καυκάσου, καθορίζουν αποφασιστικά τις πολιτικές τους επιλογές και τις μεταξύ τους κινήσεις ισορροπίας.

Παρά τις τεχνολογικές προόδους και επιτεύγματα, η γεωγραφία εξακολουθεί να διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στις ανθρώπινες δραστηριότητες. Ο Καύκασος αποτελεί μια γέφυρα πολλών κατευθύνσεων και πολλαπλών και διαφορετικών διελεύσεων. Ως εκ τούτου, η γεωπολιτική σημασία του Καυκάσου θα εξακολουθήσει να είναι σημαντική και να αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού. Η εμπλοκή, μάλιστα, πολυάριθμων δρώντων στην περιοχή, καθιστά την γεωπολιτική αρχιτεκτονική σύνθετη και ευμετάβλητη.

Η Ταυτότητα της Ρωσίας. Η διάλυση της ΕΣΣΔ δημιούργησε στη Ρωσία κρίση ταυτότητας καθώς δημιουργήθηκε η ανάγκη αλλαγής του κυρίαρχου ιδεολογικού σχήματος σε εσωτερικό επίπεδο και στην εξωτερική της πολιτική. Δημιουργήθηκαν δύο σχολές σκέψης σχετικά με το πώς θα πρέπει να κινηθεί η διάδοχη Ρωσία στο διεθνές σκηνικό,¹⁹ τους λεγόμενους «Ατλαντιστές» και .τους «Ευρασιανιστές» (Westernizers vs Eurasianists).²⁰ Οι δύο αυτές αντίθετες απόψεις

¹⁸ Zbigniew Brzezinski, «Η Μεγάλη Σκακιέρα», Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 1998

¹⁹ Nicolai N. Petro and Alvin Z. Rubinstein "Russian Foreign Policy From Empire to Nation-State", Longman, 1997, σ.σ.341-347.

²⁰ Άλλοι όροι που συναντώνται στη διεθνή βιβλιογραφία είναι Slavophiles, Easterners, Neo-eurasianists κ.α.

αποτελούν τους δύο πόλους για την πολιτισμική ταυτότητα της Ρωσίας.²¹

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης η συζήτηση στράφηκε στο πως έχει διαμορφωθεί η ταυτότητα της Ρωσίας, το διεθνές κύρος και ο ρόλος της στη διεθνή κοινότητα. Οι υποστηρικτές του δυτικού προσανατολισμού δηλώνουν ότι η Ρωσία από άποψη προέλευσης και πολιτισμού είναι μια ευρωπαϊκή χώρα, ενώ η μόνη σχέση με την ανατολή είναι η γεωγραφία της. Θεωρούν επίσης ότι το μέγεθος και οι παθογένειες του ρωσικού συστήματος δεν επιτρέπουν στη Ρωσία να κάνει μεγαλεπήβολα σχέδια, αλλά θα πρέπει να διατηρεί μια μετρημένη εξωτερική πολιτική. Κύριος στόχος της θα πρέπει να είναι η υποταγή της εξωτερικής πολιτικής στις εσωτερικές προτεραιότητες.²²

Από την άλλη, οι οπαδοί της ευρασιατικής προσέγγισης επιχειρηματολογούν λέγοντας ότι η Ρωσία αποτελεί τη «γέφυρα» μεταξύ Δύσης και Ανατολής και αυτό, γεωστρατηγικά, θα έπρεπε να το εκμεταλλευτεί για την προώθηση των επιδιώξεών της. Επίσης, μια τέτοια πολιτική θα ενδυνάμωνε την οικονομία της και θα της επέτρεπε να αντιμετωπίσει και τα εσωτερικά της προβλήματα, ενώ επιπρόσθετα θα την ισχυροποιούσε ως μια περιφερειακή δύναμη.²³ Για τη Ρωσία, ο κίνδυνος προέρχεται πέρα από τον Ατλαντικό, τις ΗΠΑ.

Η ρωσική πολιτική έναντι των χωρών του Νοτίου Καυκάσου κατά τη διάρκεια των 20 χρόνων της ανεξάρτητης ύπαρξής τους έχει υποστεί μια σύνθετη εξέλιξη, η οποία αντανakλά σε μεγάλο βαθμό τα διάφορα στάδια του σχηματισμού της μετα-κομμουνιστικής Ρωσίας ως ενός νέου κράτους, την αλλαγή των αντιλήψεων της κυβέρνησης για τον ρόλο της χώρας στον κόσμο και στην γεωγραφική περιφέρεια. Η πολιτική αυτή έχει επηρεαστεί από ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών παραγόντων - ιδεολογικών, στρατιωτικά-στρατηγικών, οικονομικών. Την έχουν επηρεάσει οι διαφορές στις απόψεις και στα συμφέροντα της πολιτικής ελίτ της Ρωσίας και οι αλλαγές των προτεραιοτήτων της εξωτερικής πολιτικής της, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Παρ' όλα αυτά βασική προτεραιότητα όπως ήταν και στις ημέρες της τσαρικής αυτοκρατορίας και της Σοβιετικής Ένωσης, παραμένει η εγγύηση της ασφάλειας του κράτους.

²¹ Iver B. Neumann, "Russia and the Idea of Europe: A Study in Identity and International Relations", New York: Routledge, 1996. Σελ. 114.

²² Andrei Melville, "Liberal Foreign Policy Alternative for Russia?" Otkrytaya Politika 6, 1998, σελ. 82.

²³ Sergey Rogov, Eurasian Strategy for Russia. Moscow: Russian Academy of Sciences, 1998, σελ.43.

Κατά την δεκαετία του «90» η Ρωσική Ομοσπονδία είχε κρίνει ότι προτεραιότητα της είναι η προώθηση των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων και η υποστήριξη παρόμοιων διαδικασιών στις γειτονικές δημοκρατίες. Την επόμενη δεκαετία όμως, η Ρωσία έχει τοποθετηθεί ως ένα κράτος που θεωρεί τον εαυτό του ένα ανεξάρτητο πόλο επιρροής στον κόσμο και προσπαθεί να κρατήσει την δεσπόζουσα θέση στον χώρο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Αν στην αρχή επικράτησε η επιθυμία να προστατευθεί από τις απειλές της αστάθειας που προέρχονται από το Νότο, στη συνέχεια ήρθε στην πρώτη θέση η πρόθεση της Μόσχας να οικοδομήσει ένα τέτοιο σύστημα ασφάλειας και διεθνών σχέσεων στην περιοχή, το οποίο θα επιτρέψει στη Ρωσία μακροπρόθεσμα να διατηρήσει την ηγετική της θέση.

Από το 1993, η Ρωσία δεν μπορούσε να διεκδικεί κάποιο σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση ενός νέου παγκοσμίου συστήματος, ακόμα και στον περιορισμένο χώρο της πρώην ΕΣΣΔ. Το μόνο καθήκον που η Μόσχα ήταν σε θέση να αναλάβει ήταν η διατήρηση των αποτελεσμάτων της κατάρρευσης της Σοβιετικής Ένωσης στις μορφές και στα στάδια στα οποία έχουν ανασταλεί οι διαδικασίες αποσύνθεσης. Όπως ήταν αναμενόμενο, η Μόσχα διατήρησε τον ρόλο του εγγυητή της σταθερότητας αυτής της "προσωρινής" τάξης. Ταυτόχρονα, επειδή η Ρωσία βλέπει τον ρόλο της στο Νότιο Καύκασο ως ρόλο μιας σημαντικής δύναμης ικανής να διατηρήσει τη σταθερότητα στην περιοχή, αυτό εν μέρει οδήγησε στην αναπαραγωγή των ίδιων προσεγγίσεων που είχαν προηγουμένως εφαρμοστεί στην περιοχή από την τσαρική Ρωσία. Η κυβέρνηση της Αγίας Πετρούπολης στα τέλη του 19^{ου} - αρχές του 20^{ου} αιώνα, θεωρούσε ότι για να εξασφαλιστεί η ασφάλεια της χώρας είναι απαραίτητη η διατήρηση δύο γραμμών άμυνας: μίας μέσω του Κεντρικού Καύκασου, και της άλλης κατά την περίμετρο των συνόρων της αυτοκρατορίας στο Νότιο Καύκασο. Σε σύγκριση με την εκείνη την περίοδο οι στόχοι της ρωσικής πολιτικής ασφάλειας στην περιοχή στα τέλη του εικοστού αιώνα - αρχές του 21^{ου} έχουν αλλάξει μόνο εν μέρει. Έχουν ως στόχο την παρεμπόδιση της διείσδυσης στο έδαφος της χώρας του εξτρεμισμού και της τρομοκρατίας από το Νότο, συμπεριλαμβανομένης της Μέσης Ανατολής. Και για αυτό απαιτούνται δύο γραμμές ασφαλείας. Η έννοια της γραμμής ασφαλείας στον Νότιο Καύκασο έχει αλλάξει. Πλέον έχει να κάνει με τις επαφές με τα μέρη εθνοτικών και διακρατικών συγκρούσεων. Η Ρωσία επιδιώκει να διατηρεί την σταθερότητα αυτών των γραμμών

Σήμερα, ο Νότιος Καύκασος για τους κυρίαρχους κύκλους στη Μόσχα γίνεται

μια από τις σημαντικότερες γραμμές άμυνας των συμφερόντων της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Η δημιουργία μιας νέας πολιτικής προσέγγισης για την Γεωργία και τις συγκρούσεις στο έδαφός της έχει προκαλέσει σοβαρή συζήτηση στους ρωσικούς πολιτικούς κύκλους.

1.2 Γεωοικονομική Σπουδαιότητα Καυκάσου.

Η σημασία της περιοχής του Καυκάσου καταγράφεται αρκετούς αιώνες πριν, καθώς από εκεί περνούσε ο διάδρομος μεταξύ Δύσης και Ανατολής που χρησιμοποιούνταν για το εμπόριο μπαχαρικών και μεταξιού, κάτι που εξασφάλιζε μεγάλα πλούτη και δύναμη στους ντόπιους πληθυσμούς της περιοχής όσο και στις μεγάλες εμπορικές δυνάμεις.

Η παρουσία πετρελαίου στον Καύκασο και την Κεντρική Ασία καταγράφεται τον 13ο αιώνα μ.Χ., ενώ το πετρέλαιο της Κασπίας έπαιξε σημαντικό ρόλο στον γεωστρατηγικό ανταγωνισμό μεταξύ της Ρωσικής και της Βρετανικής Αυτοκρατορίας για την κυριαρχία στην Κεντρική Ασία τον 19ο αιώνα. Με την βιομηχανική και τεχνολογική πρόοδο, το ενδιαφέρον του παγκόσμιου επιχειρηματικού κόσμου και των Μεγάλων Δυνάμεων από το εμπόριο, εστιάστηκε στους ενεργειακούς πόρους οι οποίοι ανεδείχθησαν σε κινητήριους μοχλούς του ανταγωνισμού των δυνάμεων για τον έλεγχο της Ευρασιατικής κεντρικής ζώνης.

Με τη «διπλωματία του πετρελαίου» και τη μετεξέλιξή της, την «πολιτική των αγωγών», το ενδιαφέρον δεν εστιάζεται μόνο στα σημεία ύπαρξης κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου (βλ. Κασπία), αλλά και στις περιοχές από όπου αυτά διέρχονται (βλ. Καύκασος) προς τη Δυτική Ευρώπη και τη Μεσόγειο, στοιχεία που ενδυναμώνουν το ρόλο των περιοχών αυτών.

Η περιοχή του Καυκάσου περιλαμβάνει τα κράτη Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν και Γεωργία. Ουσιαστικά είναι μία γέφυρα που ενώνει την Μαύρη Θάλασσα με την Κασπία Θάλασσα. Παρόλο που η ίδια η περιοχή δεν έχει ενεργειακά αποθέματα (εκτός από την ανατολική περιοχή του Αζερμπαϊτζάν) ωστόσο είναι το ενεργειακό σταυροδρόμι της περιοχής και αυτός που θα το ελέγχει θα είναι σε θέση να ανοιγοκλείνει τους ενεργειακούς κρουνοί της Κασπίας κατά το δοκούν.

Μετά την κατάρρευση της σοβιετικής Ένωσης, η επιρροή της Ρωσίας στην περιοχή μειώθηκε σημαντικά και έγινε αντικείμενο διεθνούς ανταγωνισμού λόγω των ενεργειακών αποθεμάτων αλλά και λόγω της διέλευσης σημαντικών αγωγών αερίου και πετρελαίου. Η Ρωσία ως ο μεγαλύτερος παραγωγός πετρελαίου στον κόσμο και

με τα μεγαλύτερα κοιτάσματα φυσικού αερίου στον πλανήτη,²⁴ είναι προφανώς ένας μεγάλος παίχτης στο πεδίο της ενεργειακής ασφάλειας και της γεωοικονομίας του εμπορίου υδρογονανθράκων και μεταφοράς αυτών.

Η Γεωργία, παρόλο που δεν κατέχει μεγάλες ποσότητες ενέργειας αποτελεί σημαντικότατο κόμβο μεταφοράς ενέργειας από την Κασπία στην Δύση παρακάμπτοντας την Ρωσία και σε αυτό ακριβώς το σημείο έγκειται η γεωοικονομική της σημασία. Την Γεωργία ενδιαφέρουν ιδιαίτερα οι υδρογονάνθρακες του Αζερμπαϊτζάν,²⁵ όπου σύμφωνα με στοιχεία της Κρατικής Εταιρείας Πετρελαίου (SOCAR- State Oil Company of Azerbaijan Republic) υπάρχουν 57 κοιτάσματα υδρογονανθράκων (18 εντός της Κασπίας). Τέσσερις αγωγοί ζωτικής σημασίας διέρχονται από την περιοχή του Καυκάσου²⁶ και επηρεάζουν τις σχέσεις Ρωσίας – Γεωργίας:

1. Μπακού – Τιφλίδα- Τσεϊχάν (BTC), (1038 μιλίων), αμερικανικών συμφερόντων κονσόρτσιουμ με επικεφαλής την BP (Chevron, Statoil, Exxon Mobil), και ο πλέον ακριβός αγωγός από πλευράς κόστους κατασκευής. Ο παραπάνω αγωγός διέρχεται νότια της πρωτεύουσας της Νότιας Οσσετίας Tskhinvali και είναι δυναμικότητας 1.000.000 περίπου βαρελιών την ημέρα. Μετά την ολοκλήρωση αυτού του αγωγού, η Ρωσία σκλήρυνε την θέση της προς Αζερμπαϊτζάν και Γεωργία, ενίσχυσε την υποστήριξη στην Αρμενία και τις αυτόνομες περιοχές της Αμπχαζίας και Οσσετίας, άλλαξε το στρατηγικό της δόγμα περιλαμβάνοντας μέτρα επιβολής δυνάμεως και περιορισμού της στρατηγικής παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή του Καυκάσου και της Κασπίας²⁷

2. Μπακού Σούπσα (WREP) (515 μιλίων και μέσω της Γεωργίας καταλήγει στο λιμάνι Σούπσα της Μαύρης Θάλασσας). Αμερικανικών συμφερόντων με επικεφαλής την BP(Chevron, Statoil, Eni, Total) και δυναμικότητας 170.000 βαρέλια ημερησίως.

3. Μπακού Νοβοροσίσκ Ρωσικών συμφερόντων Transneft “Caspian Pipeline Consortium- CPC”, (868 μιλίων, ξεκινά από το Μπακού διασχίζει την

²⁴ Central Intelligence Agency, World Factbook (Energy:RUSSIA), <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>, (πρόσβαση 18 Δεκ 2017).

²⁵ «Ετήσια Έκθεση Γραφείου ΟΕΥ Μπακού 2009», στον ιστότοπο ΥΠΕΞ: <http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=57&ciiser=92CBBC0D-7811-44AC-B71A-EE27E2538A08&cid=233&ord=nameASC&p=3>, (πρόσβαση την 11 Δεκ 2017)

²⁶ Κ. Γρίβας, "Τα πετρέλαια του Καυκάσου, η γεωστρατηγική τους σημασία, ο ρόλος της Τουρκίας και της Ελλάδας". Περιοδικό Στρατηγική, Ιανουάριος 1999

²⁷ Peter Rutland, "US Energy Policy And The Former Soviet Union: Parallel Tracks", Wesleyan University Publication, 2009, σελ. 181-200.

Τσετσενία και καταλήγει στο λιμάνι Νοβοροσίσκ στη Μαύρη Θάλασσα). Η Ρωσική Transneft ένεκα της αστάθειας στην Τσετσενία δημιούργησε έναν παρακαμπτήριο αγωγό (11 μιλίων) προς το λιμάνι Makhachkala της Ρωσίας στην Μαύρη Θάλασσα. Ο παραπάνω αγωγός μεταφέρει αποθέματα από το Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν και Τουρκμενιστάν.

4. Και τέλος ο αγωγός φυσικού αερίου του Νοτίου Καυκάσου αμερικανικών συμφερόντων, Μπακού - Τιφλίδα - Ερζερούμ (*BTE*), συνολικού μήκους 973 χλμ., που συνδέει το Μπακού , με το Τουρκικό Ερζερούμ. Διατρέχει 442 χιλιόμετρα στο έδαφος του Αζερμπαϊτζάν, 248 χιλιόμετρα στη Γεωργία και 280 χλμ. στην Τουρκία. SCP. Πάλι επικεφαλής η αμερικανική BP.

Map 1: Pipelines in Georgia

Εικόνα 1.4 Αγωγοί Πετρελαίου και φυσικού αερίου που διέρχονται από τη Γεωργία

Κυρίαρχο ρόλο στον άξονα μεταφοράς υδρογονανθράκων και ειδικά σε ότι αφορά τις δρομολογήσεις των αγωγών, κατέχουν οι ΗΠΑ, η Τουρκία και η Ρωσία. Οι ΗΠΑ πέραν των άμεσων εμπορικών συμφερόντων τους, επιδιώκουν να εξασφαλίσουν μια αξιόπιστη ροή πετρελαίου προς τις δυτικές αγορές μέσω Τουρκίας, ώστε να μειώσουν την Ρωσική επιρροή.²⁸ Η Ρωσία επιδιώκει να δρομολογήσει όσο

²⁸ Για το λόγο αυτό υποστηρίζουν δρομολογήσεις που κατευθύνονται προς νότο και αποφεύγουν την Ρωσική επικράτεια.

περισσότερους αγωγούς μπορεί προς το Βορρά, μέσα από το έδαφος της ή μέσω της Μαύρης θάλασσας, την οποία ελέγχει με το στόλο της. Η Τουρκία ασκεί μια αποτελεσματική πολιτική στο θέμα των αγωγών, με πολλαπλές εναλλακτικές και συμπληρωματικές προτάσεις δημιουργίας νέων αγωγών ή αύξησης της μεταφορικής δυνατότητας των υφισταμένων με σκοπό την αύξηση της Τουρκικής επιρροής στην περιοχή.²⁹

Συμπεραίνεται ότι:

1. Ο άξονας μεταφοράς και διακίνησης υδρογονανθράκων, όπως και ο άξονας των παραγωγών χωρών, αντλεί την ισχύ του από τις πολυεθνικές εταιρίες που εμπλέκονται στην κατασκευή των αγωγών, στις ξένες χώρες που τις υποστηρίζουν και στις σχέσεις μεταξύ των χωρών διαμέσω των οποίων διέρχονται,

2. Η μεγάλη απόσταση μεταξύ χώρου εξόρυξης υδρογονανθράκων (Κασπία - Αζερμπαϊτζάν - Κεντρική Ασία) και σημείων κατανάλωσης (Ευρώπη - ΗΠΑ- Κίνα), προσδίδει δυσανάλογη ισχύ στον εμπορικό χρήστη, τον προμηθευτή ενέργειας και οιοδήποτε ενδιαμέσο κράτος που συνιστά διαμετακομιστικό κέντρο (όπως η Γεωργία), καθιστώντας απαραίτητη τη σύναψη διεθνών συνθηκών που δεσμεύουν τα αντισυμβαλλόμενα μέρη για δεκαετίες,

3. Η δυνατότητα της Γεωργίας να αποτελέσει διαμετακομιστικό κέντρο (αγωγοί, σιδηροδρομική γραμμή, λιμάνια), συντελεί στην οικονομική της ανέλιξη και την καθιστά έναν στρατηγικό εταίρο για τη δύση, επειδή η ασφάλεια των αγωγών αποτελεί προϋπόθεση της ανάπτυξης και προαπαιτούμενο των εταιριών ενέργειας, γεγονός που αυξάνει την ισχύ της Ρωσίας, καθώς μετά το 2008 θεωρείται μεγάλη χώρα, ικανή να επιβάλλει λύσεις στον Καύκασο και την Κασπία (και με τη συνεργασία της Τουρκίας).

4. Η συνεχής αντιπαράθεση Ρωσίας και ΗΠΑ για τον έλεγχο των διαύλων μεταφοράς υδρογονανθράκων, προσθέτει γεωοικονομική αξία στην Γεωργία, την Αρμενία και την Τσετσενία, ενώ επιτρέπει σε μη παρακαυκάσιες διαμετακομιστικές χώρες ((Τουρκία, Ιράν, Κίνα, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Βουλγαρία, Ελλάδα και Ουκρανία) να επηρεάζουν ή και να αποτελούν τμήμα αυτού του άξονα.

1.3 Γεωστρατηγική Ανάλυση Καυκάσου.

Γενικά. Η γεωστρατηγική σημασία της περιοχής του Καυκάσου βρίσκεται στο γεγονός πως αποτελεί κόμβο, από τη μια, ανάμεσα στην περιοχή της

²⁹ Κυρίαρχο ρόλο σε ότι αφορά την ασφάλεια των αγωγών, διαδραματίζουν οι Ρωσία, οι ΗΠΑ, η Γεωργία και η Τουρκία (και θετικό αλλά και αρνητικό ρόλο, κυρίως λόγω της δράσης του ΡΚΚ).

Μέσης Ανατολής, του Περσικού Κόλπου με ευρωπαϊκό τμήμα της Ρωσίας, και, από την άλλη, της Τουρκίας (Βαλκάνια - Ανατολική Μεσόγειος) με την περιοχή της Κασπίας (και συνολικότερα της Κεντρικής Ασίας). Έτσι, από τον Καύκασο, αναγκαστικά περνούν τα «ρεύματα» των ενεργειακών αποθεμάτων, αλλά και οι σημαντικές συγκοινωνιακές αρτηρίες και δίκτυα.

Ο Καύκασος βρίσκεται ανάμεσα σε ισχυρούς γεωπολιτικούς παίκτες, με διαφορετική ισχύ και επιδιώξεις. Δυτικά του εξασκείται ο κύριος όγκος της αμερικανικής δύναμης και γεωπολιτικής, με τις δυνατότητες της υπερδύναμης που με βραχίονες κυρίως το NATO και δευτερευόντως την Τουρκία, επιχειρεί να κυριαρχήσει στον Καύκασο. Η επέκταση της Συμμαχίας προς ανατολάς της επιτρέπει συνεχή παρουσία στη Μαύρη θάλασσα, προκαλώντας τον εκνευρισμό της Ρωσίας³⁰. Στα ανατολικά του Καυκάσου, δεσπόζει λόγω έκτασης, πληθυσμού και όγκου οικονομίας η Κίνα που συνιστά τον κύριο παίκτη, όμως άλλες δύο χώρες δημιουργούν δυο σχεδόν ανεξάρτητους πόλους.

Τα περισσότερα κράτη στην περιοχή, δεν έχουν επαρκή ισχύ για να αποτελέσουν τα ίδια ικανούς παίκτες στη γεωπολιτική σκακιέρα. Έτσι η σημασία τους είναι αυτή των γεωπολιτικών υπομοχλίων, δηλαδή κρατών με ευαίσθητη γεωγραφική θέση, πρόθυμα και ικανά να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των στρατηγικών παικτών. Ειδικά η Γεωργία απειλεί τα συμφέροντα τόσο της Ρωσίας όσο και της Τουρκίας.

Ρωσικές Επιδιώξεις στην περιοχή του Καυκάσου. Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης έφερε στο προσκήνιο κοινωνικές και εθνικές αντιθέσεις, οι οποίες εκδηλώθηκαν πιο έντονα στην περιοχή του Καυκάσου. Οι τάσεις σεπαρατισμού και οι εθνικιστικές φωνές που ακούγονταν ανησύχησαν τη Ρωσία, που φοβόταν το χειρότερο σενάριο: αυτές να διαχυθούν στο ρωσικό χώρο. Οι σημαντικότερες περιπτώσεις περιλάμβαναν τη διένεξη μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν για την ορεινή περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, τις διαμάχες στην Αμπχαζία και Νότια Οσσετία, καθώς και ζητήματα πολιτικής αστάθειας που γρήγορα άρχισαν να απασχολούν τη ρωσική πολιτική σκηνή.

Το Κρεμλίνο έβλεπε τον Καύκασο όχι μόνο ως μια περιοχή γεωπολιτικού

³⁰ Ο Νότιος Καύκασος, αν και δεν αποτελεί έδαφος της Ρωσίας, όμως, όπως ανέφερε ο Πρόεδρος Ντ. Μεντβέντεφ, βρίσκεται στη ζώνη των «ειδικών στρατηγικών συμφερόντων» της Ρωσίας, σύμφωνα με το νέο δόγμα της εξωτερικής πολιτικής της Ρωσίας. Όχι τυχαία, άλλωστε, αφού και οι ΗΠΑ, το NATO και η ΕΕ έχουν επίσης εστιάσει την προσοχή τους σ' ολόκληρη την περιοχή του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας.

ενδιαφέροντος, αλλά κυρίως ως ένα σύμπλεγμα ασφαλείας, δηλαδή ως μια περιοχή αλληλεξάρτησης σε θέματα ασφάλειας.³¹ Για το λόγο αυτό, η Ρωσία θεωρούσε ότι η μεγαλύτερη απειλή προερχόταν από το Νότο, με την πιθανότητα ενός «spill-over effect» από τις δύο αποσχισθείσες περιοχές της Γεωργίας να δύνανται να ενεργοποιήσουν προβλήματα στο Βόρειο Καύκασο, αλλά και μια ενεργή τουρκική εμπλοκή υπέρ του Αζερμπαϊτζάν αρκετά πιθανή.

Η Ρωσική πολιτική στον Καύκασο δε διαφοροποιείται ιδιαίτερα από τη γενική της στρατηγική: επιδίωξη για πρωταγωνιστικό ρόλο, μεγιστοποίηση επιπέδου ασφαλείας, επίτευξη μονοπωλίου στη μεταφορά φυσικού αερίου, υποστήριξη της ενεργειακής πολιτικής από γειτονικά κράτη κ.α. Η ιδιαιτερότητα στις ρωσικές επιλογές έχουν να κάνουν με την αποφασιστικότητα που δείχνει το Κρεμλίνο για χρήση σκληρής ισχύος. Οι λόγοι που προβαίνει σε αυτό εκτιμάται ότι είναι:

- Ο Καύκασος γειτνιάζει με τη Ρωσία και αποτελεί την περιοχή που δυνητικά μπορεί να προκαλέσει προβλήματα, αν αυτά δεν αντιμετωπισθούν έγκαιρα.
- Ιστορικά, αλλά και στην παρούσα εποχή, η Ρωσία φαντάζει η μοναδική μεγάλη δύναμη που διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στην περιοχή. Στην περίπτωση που δεν προβαίνει σε δυναμικές ενέργειες, οι πιθανότητες να εμπλακεί άλλος δρών, αυξάνονται.
- Επίδειξη σκληρής ισχύος δύναται να λειτουργήσει αποτρεπτικά. Ιδίως στην περίπτωση της Γεωργίας (2008), αυτός ήταν ένας τρόπος να σταματήσει την ενταξιακή της διαδικασία στο NATO, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα την είσοδο της Δύσης στο κατώφλι της Ρωσίας.

Οι ρωσικές επιδιώξεις στον Καύκασο συνοψίζονται στα ακόλουθα: συνεχής στρατιωτική και πολιτική παρουσία στην περιοχή, αποφυγή της παρουσίας του NATO και της εμπλοκής δυτικών δυνάμεων γενικότερα, τη διατάραξη της περιφερειακής συνεργασίας και της χρήσης των παραλίων της Αμπχαζίας στη Μαύρη Θάλασσα.³²

Το ρωσικό ενδιαφέρον για το Νότιο Καύκασο έχει διαστάσεις εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Για το πρώτο σκέλος, υπάρχει η άποψη ότι ο Νότιος Καύκασος επηρεάζει το Βόρειο σε θέματα ασφαλείας και γι' αυτό το λόγο η Ρωσία

³¹ Barry Buzan and Ole Weaver, "Regions and Powers: The Structure of International Security", Cambridge, Cambridge University Press, 2003, σελ 16.

³² Kavus Abushov, 2009. "Policing the near Abroad: Russian Foreign Policy in the South Caucasus." Australian Journal of International Affairs 63 (2). Taylor & Francis Group : σελ 187–212. doi:10.1080/10357710902895129.

δεν πρόκειται να ανεχτεί ποτέ αστάθεια στην περιοχή. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ενδεχόμενη εισβολή της Γεωργίας στην Αμπχαζία ή στη Ν. Οσετία θα προσέλκυε εθελοντές μαχητές από το Βόρειο Καύκασο (όπως καταγράφηκε το 2008), μη αποκλείοντας φαινόμενο spill-over και εκεί. Η Ρωσία ως η κυρίαρχη δύναμη στην περιοχή του Καυκάσου έχει συγκεκριμένα μέσα τόσο να επηρεάσει τις πολιτικές εξελίξεις, όσο και να διαχειρισθεί τα προβλήματα ασφαλείας. Με τα μέσα λοιπόν που διαθέτει η Ρωσία, αν όντως ήθελε θα μπορούσε να επιταχύνει τις εξελίξεις στις δύο αποσχισθείσες περιοχές προς την ομαλότητα. Αντί αυτού, στις εκλογές του 2004 απέφυγε να υποστηρίξει τον ανεξάρτητο υποψήφιο που ήταν υπέρ μιας κοινά αποδεκτής λύσης με τη Γεωργία,³³ με αποτέλεσμα η κρίση να παραμείνει.

Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι η Ρωσία επιλέγει την τακτική της «ελεγχόμενης αστάθειας», παρά μιας μακροχρόνιας σταθερότητας. Με δεδομένο ότι οι αποσχισθείσες περιοχές δεν είναι διατιθέμενες να ενοποιηθούν με τη Γεωργία, οποιαδήποτε στρατιωτική ισορροπία μεταξύ Αμπχαζίας/ Ν. Οσσετίας και Γεωργίας από τη μια και Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν από την άλλη, συμβάλλουν προς μία κατεύθυνση, όχι βέβαια της επίλυσης της κρίσης, αλλά σε μία μη περαιτέρω κλιμάκωση της αποσταθεροποίησης. Με το στρατιωτικό εξοπλισμό, λοιπόν, με το οποίο η Ρωσία ενισχύει κάθε φορά την αδύνατη πλευρά, αλλά και την ανάλογη πολιτική ρητορική της, επιτυγχάνει την εξισορρόπηση ισχύος στην περιοχή μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών, κάτι που της προσδίδει το ρόλο του ρυθμιστή.

Ο στόχος της Ρωσίας να κρατήσει εκτός του Καυκάσου, το NATO και τη Δύση, σχετίζεται με τον αυτοπροσδιορισμό της ως μεγάλη δύναμη. Γνωρίζοντας ότι η περιοχή είναι ιδιαίτερης σημασίας για αυτήν, θεωρεί ότι οι χώρες του Νότιου Καυκάσου θα πρέπει να ευθυγραμμίσουν τις πολιτικές τους με αυτήν της Ρωσίας αναφορικά με τις σχέσεις τους με τη Δύση. Συγκεκριμένα, η Ρωσία επιδιώκει μια Γεωργία στο Νότο και γι' αυτό εξ αρχής είχε προσπαθήσει να την πείσει να εγκαταλείψει την ένταξή της στο NATO. Προς αυτήν την κατεύθυνση, το 2004 στις συνομιλίες μεταξύ των δύο χωρών, η Ρωσία ζήτησε εγγυήσεις ότι μετά την αποχώρηση των Ρωσικών στρατευμάτων από τη Γεωργία δεν θα ακολουθήσει

³³ Στις εκλογές του Οκτωβρίου 2004, η Ρωσία υποστήριξε τον Raul Khadjimba και όχι τον Sergei Bagapsh που εξέφραζε ανεξάρτητη προς το Κρεμλίνο συνιστώσα. Μετά τη νίκη του Bagapsh, η Ρωσία απαίτησε την είσοδο του Khadjimba στην Κυβέρνηση, μη διστάζοντας να προβεί σε κλείσιμο συνόρων με την Αμπχαζία και σε αναστολή σιδηροδρομικής και οδικής κυκλοφορίας.

παρουσία στρατιωτικών δυνάμεων τρίτων χωρών.³⁴

Εμπλοκή Ετέρων Δρώντων στον Καύκασο.

Γεωργία: Η παρευξείνια αυτή χώρα περιορίζει κατά πολύ την πρόσβαση της Ρωσίας στην Μαύρη Θάλασσα.³⁵ Η ακατάλληλα προετοιμασμένη προσπάθεια της χώρας να ξεφύγει από τον ρωσικό εναγκαλισμό, ερμηνεύοντας λανθασμένα τις δυτικές δυνατότητες παρέμβασης, τις αυτονομιστικές διαθέσεις αλλά και τις αντιδράσεις της Ρωσίας, οδήγησαν σε εσωτερικές πολεμικές συγκρούσεις (1992-95, 2004), με εκατοντάδες νεκρούς, τραυματίες και εκτοπισμένους. Αποκορύφωμα της αντιπαλότητας υπήρξε ο αποκαλούμενος πόλεμος της Γεωργίας και η εισβολή των ρωσικών στρατευμάτων (2008), που σάρωσαν σε πέντε ημέρες την αντίσταση των Γεωργιανών. Οι συγκρούσεις οδήγησαν στην βίαιη αυτονόμηση της Αμπχαζίας και Νότιας Οσσετίας από την Γεωργία.³⁶

Η προθυμία της Γεωργίας να γίνει μέλος του NATO είναι μεγάλη· είναι από τις λίγες χώρες που πληροί το κριτήριο του 2% , ενώ είναι και το κράτος μη-μέλος με τη μεγαλύτερη συνεισφορά σε αποστολές του NATO (Αφγανιστάν και Κόσοβο). Ο λόγος που οδηγεί τη Γεωργία στην αγκαλιά του NATO εξηγείται από το Θουκυδίδη και λέγεται «φόβος». Με άλλα λόγια, η Γεωργία φοβάται την ηγεμονική στάση της Ρωσίας και, για εξισορρόπηση ισχύος, αναζητά βοήθεια στη Δύση. Πώς θα μπορούσε η Ρωσία να πείσει τη Γεωργία για μια καλύτερη σχέση; Η περίπτωση της Αμπχαζίας θεωρείται μη συζητήσιμη, καθώς τόσο η κοινωνία όσο και ο πολιτικός κόσμος φαίνεται αρνητικός σε οποιαδήποτε συζήτηση για επανένωση με τη Γεωργία. Τα πράγματα όμως είναι διαφορετικά με τη Νότια Οσσετία, όπου η τοπική κοινωνία δεν είναι δογματική. Παρά την εξάρτησή της από τη Ρωσία, διατηρεί διαύλους επικοινωνίας με την Τιφλίδα, κάτι που σημαίνει ότι, με τις κατάλληλες ρωσικές πιέσεις, θα μπορούσε να επανενωθεί με τη Γεωργία, με αντάλλαγμα την απόσυρση της τελευταίας από την ενταξιακή διαδικασία στο NATO.

Σήμερα υφίσταται σημαντική ρωσική στρατιωτική παρουσία σε αυτές τις δύο περιοχές, με δυνάμεις 3500 και 4000 ανδρών αντίστοιχα στις κύριες βάσεις Gdauti και Tskhinvali, συνοδευόμενες από συμφωνίες αμυντικής συνεργασίας. Η κυβέρνηση

³⁴ Molly Corso, 2007. "Georgia-Russia Ties: Despite Progress, Bitterness Lingers On." Refworld., στον ιστότοπο <http://www.refworld.org/docid/46a484cb1e.html>. (πρόσβαση την 6 Φεβ 2018).

³⁵ Τα δεδομένα φαίνεται να μεταβάλλονται με την βίαιη προσάρτηση της Κριμαίας στην Ρωσική Ομοσπονδία.

³⁶ Οι αυτόνομες περιοχές της Abkhazia και της South Ossetia αναγνωρίζονται μόνον από την Ρωσική Ομοσπονδία, την Βενεζουέλα, την Νικαράγουα και την μικροσκοπική νήσο-κράτος του Ειρηνικού Nauru.

της Γεωργίας δεν αναγνωρίζει την αυτονομία αυτών των επαρχιών και επιζητά την δυτική υποστήριξη, εγγυήσεις και στρατιωτική και οικονομική βοήθεια, για να εξασφαλίσει την δική της ανεξαρτησία και την επανένωση των αποσχισμένων περιοχών.

Μέχρι και σήμερα, η δυτική συνεισφορά είναι εξαιρετικά περιορισμένη, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται αμφιβολίες στην κουρασμένη από τις συγκρούσεις γεωργιανή κοινωνία για την σκοπιμότητα της ρήξης με την Ρωσία. Οι αγωγοί πετρελαίου WREP και BTC από το Αζερμπαϊτζάν προς Supsa, (Γεωργία) και Ceyhan (Τουρκία), και ο αγωγός φυσικού αερίου SCP από το Αζερμπαϊτζάν προς Τουρκία, αυξάνουν την σημασία της χώρας. Επιπλέον, η πιθανή υλοποίηση του επικαλούμενου ενεργειακού «South Corridor» θα αυξήσει την αξία και τα έσοδα της χώρας. Οι μακρόχρονες συγκρούσεις και η πολιτική αστάθεια έχουν οδηγήσει σε απελπιστική κατάσταση την οικονομία της Γεωργίας.

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής: Αναλύοντας ο Μπενζίνσκι τον ρόλο των Ηνωμένων Πολιτειών στην μεταψυχροπολεμική εποχή, αναφέρει: «Για πρώτη φορά τα τελευταία 500 χρόνια μια μη ευρασιατική δύναμη αναδείχθηκε ως ο βασικός διαιτητής – ρυθμιστής στον ευρασιατικό συσχετισμό δυνάμεων, αλλά και ως η μεγαλύτερη παγκόσμια δύναμη».³⁷ Οι ΗΠΑ, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, ενσαρκώνουν την μοναδική χώρα που μπορεί να ασκεί εξωτερική πολιτική πλανητικού επιπέδου. Η διαιώνιση της πρωτοκαθεδρίας της στο διεθνές σύστημα, είναι πρωταρχικό μέλημα της εκάστοτε αμερικανικής κυβέρνησης. Υπό αυτό το πρίσμα, η αποτροπή ανάδειξης ενός περιφερειακού ηγεμόνα στην Ευρασία συνιστά εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση της αμερικανικής ηγεσίας για την ευόδωση της συγκεκριμένης πολιτικής.

Στον χώρο του Καυκάσου, οι ΗΠΑ, βλέποντας το κενό ισχύος που δημιουργήθηκε μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και την αποδυνάμωση της Ρωσίας, υιοθέτησαν μία μεθοδική πολιτική αύξησης της επιρροής τους. Όχημα της αμερικανικής πολιτικής αποτέλεσε το NATO, ενσωματώνοντας ως μέλη του τις περισσότερες χώρες της ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης. Η επιδίωξη της Γεωργίας το 2008 και της Ουκρανίας το 2014 να προσεγγίσουν τους δυτικούς πολιτικο-στρατιωτικούς θεσμούς, προκάλεσε την ρωσική αντίδραση, σηματοδοτώντας την ανάκαμψη της εξωτερικής πολιτικής της Μόσχας και

³⁷ Z. Brzezinski, «Η Μεγάλη Σκακιέρα», σελ. 43

επιδεινώνοντας ταυτόχρονα τις σχέσεις Δύσης–Ρωσικής Ομοσπονδίας. Ο Καύκασος, επομένως, αποτελεί ένα από τα πεδία του αναγεννημένου προαναφερθέντα ανταγωνισμού.

Ευρωπαϊκή Ένωση: Για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η είσοδος στους κόλπους της των τριών κρατών του νοτίου Καυκάσου μάλλον δεν αποτελεί καίρια επιλογή. Στα πλαίσια της «Ευρωπαϊκής Πολιτική Γειτονίας» (European Neighbourhood Policy), υιοθετήθηκε το 2009 η πολιτική της «Ανατολικής Συνεργασίας», που αφορούσε τα έξι κράτη της ανατολικής Ευρώπης και του Καυκάσου, την Ουκρανία, Γεωργία, Μολδαβία, Αζερμπαϊτζάν, την Αρμενία και υπό προϋποθέσεις την Λευκορωσία. Με την εν λόγω κίνηση, η ΕΕ επιδιώκει να αναχαιτίσει την ρωσική επιθετικότητα και να σταθεροποιήσει την περιοχή, επιφέροντας πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό των τριών χωρών, θεωρώντας πως θα επηρεάσουν και την εξωτερική τους πολιτική.

Είναι γεγονός πως στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες παρατηρούνται παρόμοια φαινόμενα πολιτικής «παθογένειας» όπως η διαφθορά, η καταπάτηση δημοκρατικών ελευθεριών κτλ., απόρροια εμπεδωμένων νοοτροπιών, τόσο παλαιότερων όσο και πιο πρόσφατων. Τα κράτη της ΕΕ επιθυμούν οι χώρες του Καυκάσου να αποτελέσουν την δίοδο των πλούσιων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου της κεντρικής Ασίας και να καταστούν εναλλακτικές των ρωσικών υποδομών μεταφοράς, έτσι ώστε να επιτύχουν ενεργειακή ασφάλεια και απεξάρτηση. Σε ζητήματα γεωστρατηγικού ενδιαφέροντος, το ατλαντικό πλαίσιο συνεχίζει ν' αποτελεί το σημείο αναφοράς, αν και με αποκλίσεις, για τα περισσότερα κράτη-μέλη, και κυρίως τις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, ιδιαίτερα δε μετά την έναρξη του εμφυλίου στην Ουκρανία.

Κίνα: Η άνοδος της Κίνας στον παγκόσμιο καταμερισμό ισχύος αναμφίβολα εγγράφεται ως η περισσότερο διατυπωμένη έκφραση αλλά και ενδιαφέρουσα τάση το πρώτο ήμισυ του 21^{ου} αιώνα. Ο Καύκασος, στην παρούσα περίπτωση, δεν ιεραρχείται ως πρώτιστος στόχος της κινέζικης εξωτερικής πολιτικής. Η οικονομική άνοδος της Κίνας, που συνεχώς βελτιώνει την θέση της στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας, αυξάνοντας παράλληλα τις εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου, οδηγεί και σε εντατικοποίηση του ανταγωνισμού σχετικά με τον έλεγχο και την διακίνηση των υδρογονανθράκων. Διαπιστώνουμε, επομένως, πως το όλο ενεργειακό παίγνιο γίνεται πολύπλοκο και οδηγεί σε νέους ανταγωνισμούς μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. Η Κίνα, σταδιακά και εκ των πραγμάτων, θα δραστηριοποιείται γεωπολιτικά σε όλο και

ευρύτερο φάσμα και με μεγαλύτερη ένταση εντός του διεθνούς συστήματος. Ο Καύκασος, ως περιοχή που συνδέεται με την παραγωγή και την διακίνηση του πετρελαίου και φυσικού αερίου, θα αναχθεί μελλοντικά σε πεδίο έντονης δραστηριότητας της κινεζικής εξωτερικής πολιτικής.

Ιράν: Η Ισλαμική δημοκρατία του Ιράν συνιστά ένα πολύ σημαντικό κράτος, τόσο στην κεντρική Ασία όσο και στην Μέση Ανατολή. Η αρχική συμφωνία με τις έξι μεγάλες δυνάμεις σχετικά με τον έλεγχο του πυρηνικού του προγράμματος και η συνεπαγόμενη παύση του καθεστώτος κυρώσεων έναντι της Τεχεράνης, αναβαθμίζει την θέση και τον ρόλο της στο περιφερειακό υποσύστημα. Η σταδιακή επανάκαμψη στο διεθνοποιημένο οικονομικό σύστημα, και κυρίως στον τομέα εξαγωγής υδρογονανθράκων, θα ενισχύσει καίρια την πολιτική και οικονομική κατάσταση του Ιράν, τόσο ως αυτόνομου δρώντα, όσο και ως πιθανού στρατηγικού εταίρου τρίτων κρατών. Η μέχρι σήμερα αντιπαράθεση της Τεχεράνης με την Δύση, έδινε την δυνατότητα στην Ρωσία και την Κίνα να ενσαρκώνουν τους «φυσικούς» συμμάχους της τόσο σε πολιτικο-οικονομικό όσο και σε διπλωματικό επίπεδο. Η εξομάλυνση των σχέσεων Ηνωμένων Πολιτειών και Ιράν, μετά από 35 έτη, όταν πραγματοποιηθεί θα διαφοροποιήσει άρδην τους συσχετισμούς στην περιοχή, αναδεικνύοντας και τις αποκλίσεις ανάμεσα στην Μόσχα και την Τεχεράνη, που μέχρι σήμερα καλύπτονται από τις εχθρικές σχέσεις Δύσης-Ιράν.

Τουρκία: Η τουρκική εξωτερική πολιτική των κεμαλικών κομμάτων της πρώτης μεταψυχροπολεμικής περιόδου στην περιοχή του Καυκάσου, χαρακτηρίστηκε από αποτυχία υλοποίησης των αρχικών στοχεύσεων. Αχίλλειος πτέρνα της τουρκικής διπλωματίας αποτέλεσε το ζήτημα του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Η αναφανδόν τουρκική στάση υπέρ του Αζερμπαϊτζάν, που όμως περιορίστηκε σε ρητορικό επίπεδο, υπονόμεισε συνολικά την αξιοπιστία της Άγκυρας και εν γένει την πολιτική της τόσο στον Καύκασο όσο και στην κεντρική Ασία, έναντι κυρίως των βασικών των ανταγωνιστών εκείνη την περίοδο, δηλαδή της Ρωσίας και του Ιράν.

Ο γενικός αναστοχασμός της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, μετά την ανάληψη της εξουσίας από το κόμμα Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης, υπό την ηγεσία του Ταγίπ Ερντογάν, δεν διαφοροποίησε στις τουρκικές στοχοθεσίες για τον ρόλο που η Τουρκία οφείλει να διαδραματίσει στην περιφέρεια του Καυκάσου. Η πολιτική των «μηδενικών προβλημάτων», που δρομολόγησε ο Αχμέτ Νταβούτογλου, ιεραρχεί υψηλά την εν λόγω περιοχή ως έναν χώρο εκπλήρωσης των τουρκικών

επιδιώξεων, εξασφαλίζοντας μέχρι τώρα τον ανταγωνισμό της Ρωσίας και οσονούπω του επανακάμψαντος Ιράν.

Κεφάλαιο 2

Το Γεωργιανό Ζήτημα

2.1 Το Κράτος της Γεωργίας.

Γεωγραφικά και Εθνολογικά Στοιχεία. Η Γεωργία ευρίσκεται στο δυτικό τμήμα της Υπερκανκασίας, μια περιοχή που κατοικείται συνεχώς από τη λίθινη εποχή, αλλά ως ανεξάρτητο κράτος υφίσταται μόνο για τις τελευταία είκοσι χρόνια. Έχει έκταση: 69,700 km², βρίσκεται νοτίως της οροσειράς του Καυκάσου, και περιλαμβάνει στο έδαφος τις δύο αυτόνομες δημοκρατίες της Αμπχαζίας (συνολική έκταση: 8.480 τ. χιλ.) και της Αζαρίας (συνολική έκταση: 3.300 τ. χιλ) και την αυτόνομη περιοχή της Νότιας Οσετίας (συνολική έκταση: 3.300 τ. χιλ). βρέχεται στα δυτικά από τη Μαύρη θάλασσα (310 χλμ ακτογραμμής) και συνορεύει βορειοανατολικά με τη Ρωσία (723 χλμ συνόρων), ανατολικά με το Αζερμπαϊτζάν (322 χλμ συνόρων) και νότια με την Τουρκία (252 χλμ συνόρων) και την Αρμενία (164 χλμ συνόρων). Γεωγραφικά, η Γεωργία χωρίζεται σε δύο ξεχωριστές περιοχές, την Κολχίδα στα δυτικά και την Ιβηρία στα ανατολικά., Γεωγραφικά, η Γεωργία χωρίζεται σε δύο ξεχωριστές περιοχές, την Κολχίδα στα δυτικά και την Ιβηρία στα ανατολικά.

Εικόνα 2.1 Πολιτικός Χάρτης Γεωργίας (Διοικητική διαίρεση)

Εθνοτικά, σύμφωνα με καταγραφή του 2002, ο πληθυσμός της Γεωργίας ανέρχεται σε 3.718.200,³⁸ οι οποίοι, στη συντριπτική τους πλειοψηφία (περίπου 89%), είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι. Κατά την τελευταία εικοσαετία, ο πληθυσμός της

³⁸ Στοιχεία ληφθέντα από την Geostat (National Statistics Office of Georgia) στην ιστοσελίδα http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=152&lang=eng (πρόσβαση 12 Φεβ 18)

Γεωργίας μειώθηκε κατά σχεδόν 20%, ως αποτέλεσμα των μετακινήσεων πληθυσμών ενώ έχουν εγκαταλείψει τη νεοσύστατη χώρα περίπου 270.000 Ρώσοι, 200.000 Αρμένιοι, 85.000 Έλληνες, 45.000 Ουκρανοί, 30.000 Αζέροι, 30.000 Κούρδοι, 20.000 Εβραίοι κ.λ.π. Το 57% του συνολικού πληθυσμού ζει στα αστικά κέντρα, με βάση στοιχεία του 2017, και από αυτούς 115.000 άτομα σύμφωνα με στοιχεία του 2009, κατοικούν στην πρωτεύουσα Τιφλίδα.³⁹ Άλλες σημαντικές πόλεις είναι το Σουχούμι, το Μπατούμι το Κουτάϊσι και το Γκόρι. Το προσδόκιμο ζωής στο σύνολο του πληθυσμού είναι, σύμφωνα με εκτιμήσεις του 2015, τα 75,95 χρόνια (71,85 χρόνια οι άνδρες και 80,36 οι γυναίκες).

Οι κάτοικοι είναι Γεωργιανοί σε ποσοστό σχεδόν 84% και οι υπόλοιποι είναι κυρίως Αζέροι (6,5%), Αρμένιοι (5,7%) και Ρώσοι (1,5%), και ένα μικρό ποσοστό Ελλήνων οι οποίοι ζουν κυρίως στη περιοχή της Τσάλκας σύμφωνα με απογραφή του 2002 (Government of Georgia 2017). Το 84% είναι Ορθόδοξοι Χριστιανοί, ενώ γύρω στο 10% ασπάζονται το Ισλάμ, 4% είναι Αρμένιοι-Γρηγοριανοί και 0,8% Ρωμαιοκαθολικοί, ενώ επίσης υπάρχουν 18.265 Μάρτυρες του Ιεχωβά, 250 Μορμόνοι της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών. Το 71% ομιλεί την επίσημη γλώσσα, η οποία είναι η γεωργιανή. Ομιλούνται επίσης αρμένικα, αζέρικα και ρώσικα. Η Αμπχαζία έχει ως επίσημη γλώσσα την αμπχαζιανή.

Εθνικές μειονότητες:⁴⁰ Κατά το χρονικό διάστημα που η Γεωργία ήταν τμήμα της πρώην ΕΣΣΔ, υπάγονταν σε αυτήν οι περιοχές της Αμπχαζίας, Αζαρίας και της Νοτίου Οσσετίας. Η κύρια αιτία που συντηρεί τις σύγχρονες εθνικές συγκρούσεις, είναι η προσπάθεια των κυρίαρχων εθνικών ομάδων να επιβάλουν ένα καθεστώς απόλυτου ελέγχου σε μια πολυεθνική περιοχή. Μειονότητες που στην μετά σοβιετική εποχή βρέθηκαν μέσα στην επικράτεια είτε της Ρωσικής Ομοσπονδίας είτε των νέων εθνών - κρατών, βρέθηκαν στο στόχαστρο των νέων εθνικιστικών συγκρούσεων σε όλη την έκταση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Έτσι επαναλήφθηκε ακριβώς το ίδιο σκηνικό από την περιοχή των Γκαγκαούζων στη Μολδαβία και την Υπερδνειστερία, μέχρι την Κριμαία, την Τσετσενία, το Ναγκόρνο Καραμπάχ ότι αφορά στην επικράτεια της Γεωργίας, στην Νότια Οσετία και στην Αμπχαζία.

³⁹ Στα γεωργιανά λέγεται Τμπιλίσι- Tbilisi, που σημαίνει "ζεστή πηγή", ονομασία που της έδωσε ο βασιλιάς Βαχτάνγκ Γκοργκασάλι

⁴⁰ Βλέπε Χάρτης 4 του Παραρτήματος «Α».

Εικόνα 2.2 Εθνοτικός Χάρτης Γεωργίας

Ιστορικά Στοιχεία. Τα δύο πρώτα βασίλεια στην περιοχή κατά την ύστερη αρχαϊκή περίοδο ήταν γνωστά στους αρχαίους Έλληνες και τους Ρωμαίους ως Ιβηρία στην ανατολική σημερινή Γεωργία, και Κολχίδα στα δυτικά. Και τα δύο ήταν από τα πρώτα κράτη στον ευρύτερο Καύκασο που υιοθέτησαν τον χριστιανισμό (το 337 ή το 319 μ.Χ.). Εθνικιστές της Γεωργίας ισχυρίζονται ότι η προέλευση τους τοποθετείται ιστορικά πριν τον 4^ο αιώνα (όταν καθιερώθηκε η αυτόνομη εκκλησία της Γεωργίας), ενώ ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη για την διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας είναι η δημιουργία του Γεωργιανού αλφάβητου κατά τον 5^ο αιώνα. Η διαδικασία της εθνικής σταθεροποίησης και της παραγωγής έθνους δεν ολοκληρώθηκε ποτέ στην Γεωργία⁴¹.

Γενικά, η περιοχή του Νοτίου Καυκάσου ήταν συχνά πεδίο μαχών ή ουδέτερη ζώνη μεταξύ των ανταγωνιστών Βυζαντινών και Περσών, με εναλλαγή του ελέγχου της εξουσίας αρκετές φορές μεταξύ τους. Τον 11ο αιώνα, μετά τη μάχη του Μαντζικέρτ (1071), οι Σελτζούκοι επεκτάθηκαν πέραν της Μικράς Ασίας, στην

⁴¹ Ronald Grigor Suny, "The Making of the Georgian Nation", 2^η έκδοση, Bloomington/Indianapolis, 1994, σελ.67

Αρμενία και στη Γεωργία, λεηλατώντας και καταστρέφοντας. Τον επόμενο αιώνα ο Δαβίδ Δ΄ ο Χτίστης (1089-1125)⁴² δημιούργησε τις προϋποθέσεις για τη Γεωργιανή χρυσή εποχή καθώς απώθησε τους Σελτζούκους Τούρκους από τη χώρα και επέκτεινε την πολιτιστική της επιρροή νότια στην Αρμενία και ανατολικά μέχρι την Κασπία θάλασσα.

Κατά τον 12 και 13 αιώνα, κατά τη βασιλεία του Δαβίδ του Χτίστη και της εγγονής του, της βασίλισσας Ταμάρ, το Βασίλειο έφτασε στην ακμή του, περίοδος που αναφέρεται και ως «η χρυσή εποχή της Γεωργίας», επωφελούμενο από την εξασθένηση του Βυζαντίου και των Σελτζούκων. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης απομόνωνσε τη Γεωργία από τον χριστιανικό κόσμο, ενώ το μέχρι τότε ανεξάρτητο κράτος κατακλύστηκε από τους Οθωμανούς στις περιοχές της δυτικής Γεωργίας και από τους Πέρσες στις περιοχές της ανατολικής Γεωργίας.

Οι αλλεπάλληλες εισβολές Οθωμανών και Περσών αποδυνάμωσαν καταλυτικά το Βασίλειο της Γεωργίας και το 1724 με τη συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως, η χώρα διαμοιράστηκε μεταξύ των δύο κατακτητών. Από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα η Γεωργία προσαρτήθηκε στη Ρωσική Αυτοκρατορία, όπου και παρέμεινε έως το 1917. Μετά την επανάσταση του Φεβρουαρίου 1917, που οδήγησε στην ανατροπή της τσαρικής απολυταρχίας, άρχισαν να εξαπλώνονται οι ιδέες του διαφωτισμού και να εμφανίζονται σεπαρατιστικά εθνικιστικά κινήματα. Οι λαοί του νοτίου Καυκάσου, το Σεπτέμβριο του 1917 ίδρυσαν στην Τιφλίδα την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Υπερκαυκασίας (Γεωργία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν), η οποία όμως λίγους μήνες αργότερα, τον Μάιο του 1918, διαλύθηκε.

Ακολούθησε μια διετής (1918-1920) Βρετανική στρατιωτική επέμβαση, που έθεσε τη χώρα υπό την προστασία της, όμως με την επικράτηση των Μπολσεβίκων, αφού απέσπασαν την Αζαρία από τους Οθωμανούς, ενέταξαν τη χώρα στην Σοβιετική Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Υπερκαυκασίας (Transcaucasian Socialist Federative Soviet Republic), μαζί με τις όμορες χώρες της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν, καθεστώς που διατηρήθηκε από το 1922 μέχρι το 1936. Το 1925 γίνεται η πρώτη ελεύθερη απογραφή στην ΕΣΣΔ και στην Γεωργία το 70% δηλώνουν Γεωργιανοί, στην Αμπχαζία το 80% δηλώνουν Αμπχάζιοι, στην Νότια Οσετία το 84% δηλώνουν Οσσετίοι, ενώ σε όλες τις περιοχές της χώρας υπάρχουν μεγάλες μειονότητες Ρώσων, Αρμένιων, Αζέρων, Ελλήνων, Κούρδων κ.λπ.

⁴² Θεωρείται ο πιο δημοφιλής και επιτυχημένος Γεωργιανός ηγέτης στην ιστορία.

Το 1936 ενσωματώνονται στην Γεωργία, ως αυτόνομοι νομοί, η Αμπχαζία, η Νότια Οσσετία και η Αζαρία, όταν το αναθεωρημένο σύνταγμα της ΕΣΣΔ διαλύει την Σοβιετική Υπερκαυκασία και την θέση της παίρνουν οι Σοσιαλιστικές Δημοκρατίες της Γεωργίας, της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν.

2.2 Σχέσεις Ρωσίας – Γεωργίας.

Τον Οκτώβριο του 1990, πριν ακόμα την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, στη Γεωργία διεξήχθησαν εκλογές στις οποίες θριάμβευσε ο Zviad Gamsakhurdia, ένας πολιτικός άνδρας που πίστευε σε μια ανεξάρτητη και ενωμένη χώρα χωρίς εθνοτικές συγκρούσεις. Το δημοψήφισμα υπέρ της ανεξαρτησίας της χώρας και η εκλογή του Gamsakhurdia ως του πρώτου προέδρου, Μάρτιος και Μάιος 1991 αντίστοιχα, έδωσαν τέλος στη Σοβιετική εποχή της Γεωργίας.

Όμως, η απόφασή του για επέμβαση στη Νότια Οσσετία που διεκδίκησε απόσχιση, δυναμίτισε σεπαριστικά στοιχεία με αποτέλεσμα το ξέσπασμα ενός εμφυλίου που κράτησε από το τέλος του 1991 έως τα μέσα του 1992.⁴³

Το Νοέμβριο του 1995, ο Eduard Shevardnadze εξελέγη πρόεδρος της Γεωργίας ως επιστέγασμα των προσπαθειών του επί τρεισήμισι έτη για ισχυροποίηση των δημοκρατικών θεσμών. Εσωτερικά, επιδιώχθηκε ένα αστυνομούμενο κράτος, για περιορισμό της κοινωνικής αναρχίας που επικρατούσε, ενώ εξωτερικά ιδιαίτερη βάση δόθηκε στις καλές διμερείς σχέσεις με τη Ρωσία. Ως απόδειξη, Γεωργία και Νότια Οσσετία υπέγραψαν το 1996 μνημόνιο⁴⁴ για την επίτευξη της ειρήνης και τον τερματισμό της διένεξης.

Στον οικονομικό τομέα δεν συνέβησαν σημαντικές αλλαγές παρά την κακή οικονομική κατάσταση της χώρας. Το σημαντικό για τη Γεωργία ήταν η εισροή δανείων από τη Δύση, αλλά και η εξασφάλιση της διέλευσης από τα εδάφη της του αγωγού πετρελαίου από την Κασπία, αντί της Ρωσίας του Βορείου Καυκάσου λόγω της έκρυθμης κατάστασης στη Τσετσενία.

Στην αυγή της νέας χιλιετίας δύο γεγονότα άλλαξαν τη ροή των γεγονότων. Το ένα ήταν η σύσκεψη του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) το Νοέμβριο του 1999 (Κωνσταντινούπολη) όπου αποφασίστηκε η απόσυρση των Ρωσικών βάσεων από τη Γεωργία, σε μια προσπάθεια χάραξης μιας

⁴³ Την κατάσταση φάνηκε να εκτονώνει η επικράτηση ενός στρατιωτικού πραξικοπήματος (Ιανουάριος- Μάρτιος 1992), η εξορία του Gamsakhurdia την ίδια περίοδο, αλλά κυρίως η έλευση του Eduard Shevardnadze, του Γεωργιανού τελευταίου Υπουργού Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης, με σκοπό να αναλάβει τα ηνία της χώρας εκείνη τη δύσκολη περίοδο.

⁴⁴ Μνημόνιο μέτρων για παροχή ασφάλειας και ενίσχυσης αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των αντίπαλων μερών, (UN-Security Council Report 2017).

νέας στρατηγικής περιφερειακής ασφάλειας από την πλευρά της Δύσης. Το δεύτερο ήταν η εκλογή του Putin στην ηγεσία της Ρωσίας, που έδινε ιδιαίτερη σημασία στον έλεγχο της περιοχής και ένα νέο ρόλο στη χώρα του. Η παρατεταμένη διένεξη με τις αποσχισθείσες περιοχές, η οικονομική ανέχεια και η εμπλοκή της Δύσης, προκάλεσαν τη Ροζ Επανάσταση του 2003 και την απομάκρυνση του Eduard Shevardnadze. Ο νέος πρόεδρος Mikheil Saakashvili τάχθηκε ανοιχτά υπέρ της Δύσης, με τις προσπάθειες για ένταξη της χώρας του στο NATO, ενώ προέβη σε πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Η περίοδος 2004-2013 χαρακτηρίστηκε από οικονομική ανάπτυξη, αλλά και κατηγορίες από τους πολιτικούς αντιπάλους του για απολυταρχική συμπεριφορά και νοθεία.⁴⁵

Η Γεωργία ανέκαθεν καλλιεργούσε μια ευρωπαϊκή ταυτότητα η οποία σχετιζόταν με τη χριστιανική θρησκεία, σε αντίθεση με το μουσουλμανικό περιβάλλον της περιοχής. Ωστόσο, η συγκροτημένη δυτική ρητορική της χώρας εκφράστηκε μετά τις αντιθέσεις με την ορθόδοξη Ρωσία και την Ροζ Επανάσταση (2003).⁴⁶ Τα εθνικά συμφέροντα της Γεωργίας και η διαμόρφωση της εξωτερικής της πολιτικής είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την εθνική ταυτότητα και την κοινωνία της χώρας. Ο προσανατολισμός υπέρ της Δύσης προήλθε από τις κοινωνικές ελίτ της Γεωργίας που προωθούσαν ότι η ιστορία, οι αξίες και η δημοκρατία τοποθετούν τη χώρα μακριά από τη Μόσχα. Επιπρόσθετα, υποστηρίζεται ότι η Τιφλίδα έχει απομακρυνθεί από τη σφαίρα επιρροής της Μόσχας λόγω της ανάγκης της για δημοκρατία και εξευρωπαϊσμό.⁴⁷

Η Ρωσία είχε ανέκαθεν στρατιωτική παρουσία στη Γεωργία. Τη δεκαετία του '90, με αφορμή τις διενέξεις της Γεωργίας με τις αποσχισθείσες περιοχές της Αμπχαζίας και της Ν. Οσετίας, η Ρωσία ανέπτυξε στρατιωτικές δυνάμεις, για τη διασφάλιση της ειρήνης, ενέργεια που αρχικά κέρδισε τη σιωπηρή αποδοχή από τη διεθνή κοινότητα. Η τελευταία ρωσική στρατιωτική βάση έκλεισε το 2007 στο

⁴⁵ Ελένη Ραυτοπούλου, 2014. «Η Ρωσική Εξωτερική Πολιτική Στην Περιοχή Του Νότιου Καυκάσου (1992 έως σήμερα)», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/16576/3/RautopoulouEleniMsc2014.pdf>.

⁴⁶ Οι «Έγχρωμες Επαναστάσεις» στις Χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης : Οι επαναστάσεις στη Γεωργία και στην Ουκρανία ήταν αποτέλεσμα κυρίως των συσσωρευμένων κοινωνικών, οικονομικών και άλλων αδυναμιών της εξουσίας. Η Ρωσία βλέπει τις «έγχρωμες επαναστάσεις» να παρέχουν στις χώρες της Δύσης πολιτικά ερείσματα και επιρροές στις γύρω από τη Ρωσία περιοχές και να αποτελούν εμπόδιο στην προσπάθεια της Ρωσίας να αποτρέψει το άνοιγμα μη ελεγχόμενων από αυτή ενεργειακών διαύλων προς τη Δύση.

⁴⁷ Kornely Kakachia, and Salome Minesashvili. "Identity Politics: Exploring Georgian Foreign Policy Behavior." *Journal of Eurasian Studies* 6 (2), Elsevier, 2015, σ.σελ 171–180. doi:10.1016/J.EURAS.2015.04.002

Batumi της αυτόνομης περιοχής της Αζαρίας, ενώ νωρίτερα το ίδιο έτος είχε προηγηθεί το κλείσιμο της βάσης Akhalkalaki⁴⁸ στα νότια της Γεωργίας.⁴⁹

Ωστόσο, οι στρατιωτικές βάσεις στην Αμπχαζία παρέμειναν, και μάλιστα ενισχύθηκαν με τα γεγονότα του 2008. Η ναυτική βάση Ochamchire, σημαντική βάση της πάλαι ποτέ ΕΣΣΔ, έδωσε μεγάλο πλεονέκτημα στην ναυτική παρουσία της Ρωσίας στην ανατολική Μαύρη Θάλασσα και τον συνεπακόλουθο έλεγχο των χωρικών υδάτων της Γεωργίας. Επιπρόσθετα, η επαναλειτουργία της αεροπορικής βάσης στην Gudauta⁵⁰ ισχυροποίησε τις δυνατότητες της ρωσικής αεροπορίας, καθώς θεωρείται από τις πιο σημαντικές στρατηγικά αεροπορικές βάσεις στην Ευρασία.⁵¹

2.3 Αμπχαζία και Ν. Οσετία. Διενέξεις στο Εσωτερικό της Γεωργίας.

Αμπχαζία. Η προσπάθεια βίαιης επικράτησης των Γεωργιανών στην Αμπχαζία το 1993 και η σύγκρουση που ακολούθησε χαρακτηρίστηκαν ως το "παράδοξο της Αμπχαζίας". Πριν τις συγκρούσεις οι Αμπχάζιοι αποτελούσαν μόλις το 18% του πληθυσμού ενώ οι Γεωργιανοί ήταν το 46% μαζί με σημαντικά ποσοστά από Ρώσους, Αρμένιους και Έλληνες. Έτσι αν διεξάγονταν ελεύθερες και δημοκρατικές εκλογές οι Αμπχάζιοι θα ήταν μειοψηφία στο τοπικό κοινοβούλιο. Όμως ο πρώτος πρόεδρος της Γεωργίας Γκαμσακχούρδια θέλοντας να αποτρέψει εντάσεις από τους Αμπχάζιους ψήφισε νόμο που εξασφάλιζε την πλειοψηφία τους στο τοπικό κοινοβούλιο ανεξαρτήτως αποτελέσματος εκλογών. Αυτοί όμως προχώρησαν ένα βήμα παραπέρα και ζήτησαν αυτονομία, παρακινούμενοι από εθνικιστές, οι οποίοι προπαγάνδιζαν ότι στο παρελθόν οι Αμπχάζιοι ήταν πλειοψηφία στην περιοχή αλλά οι Γεωργιανοί τους καταπίεσαν συστηματικά και τους αφομοίωσαν με μεικτούς γόμους. Οι Γεωργιανοί απέρριψαν τις απαιτήσεις τους και βάδισαν εναντίον της περιοχής, θέλοντας να καταπνίξουν τις αποσχιστικές τάσεις του τοπικού συμβουλίου, που κυριαρχείτο από τη μειονότητα των Αμπχάζιων.

Ο πόλεμος διήρκησε από τις 14 Αυγούστου του 1992 έως τις 27 Σεπτεμβρίου

⁴⁸ Το προσωπικό και το υλικό της βάσης αυτής ουσιαστικά μετεγκαταστάθηκαν στο Gyumri της Αρμενίας.

⁴⁹ Margarita Antidze, "Russia Closes Last Military Base in Georgia." Reuters, 2007. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-russia-bases/russia-closes-last-military-base-in-georgia-idUSL1387605220071113>, (πρόσβαση 13 Ιαν. 2018).

⁵⁰ Η αεροπορική βάση Gudauta διαθέτει αεροδιαδρόμους άνω των 4 km, που καταλήγουν σε τερματικό μόλις 100 μέτρων από τη θάλασσα. Το στοιχείο αυτό δίνει μεγάλο πλεονέκτημα στα πολεμικά αεροσκάφη τα οποία δεν χρειάζεται να λάβουν μεγάλο ύψος παραμένοντας ανεντόπιστα.

⁵¹ Ariel.Cohen, "Georgia: Russia Plans Three Military Bases in Abkhazia.", 2009, https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiG5fSrhpaAhXLfYwKHYYzC7EQFggqMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.gfsis.org%2Fmedia%2Fdownload%2FSGSAC%2FArticles%2FRUSSIA_PLANS_THREE_MILITARY_BASES_IN%2520ABKHAZIA.pdf&usg=AOvVaw0InvG5fw7vwq0D8Xbht0Z9 (πρόσβαση 22 Ιαν 2018).

του 1993. Οι αυτονομιστές κέρδισαν τον πόλεμο με αποτέλεσμα 200.000 Γεωργιανοί να αναγκασθούν σε μετανάστευση. Στις 14 Μαΐου του 1994 αντιπρόσωποι των δύο μερών υπόγραψαν στη Μόσχα συμφωνία κατάπαυσης του πυρός. Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων οι σχέσεις Ρωσίας και Γεωργίας έφτασαν στο χειρότερο τους σημείο, κατηγορώντας οι δεύτεροι τους πρώτους ότι εφοδιάζουν τους Αμπχάζιους με πολεμικό υλικό. Οι Ρώσοι στην αρχή χρησιμοποίησαν τους Αμπχάζιους ως μοχλό πίεσης αναγκάζοντας τη Γεωργία να ζητήσει την ενίσχυσή της και πέτυχαν να την αναγκάσουν να προσχωρήσει στην Κοινοπολιτεία και να αποδεχθεί την εγκατάσταση τεσσάρων ρωσικών βάσεων στο έδαφος της. Μετά όμως άλλαξαν στάση και επέβαλαν εμπορικό αποκλεισμό στην Αμπχαζία πιέζοντάς τους να επιστρέφουν στη Γεωργία με μια συνθήκη ομόσπονδου κράτους, διότι η Αμπχαζία δημιουργεί κακό προηγούμενο για τις άλλες Δημοκρατίες της στη Β. Καυκασία.

Στις 13 Φεβ. 1996 η Αμπχαζία πρότεινε την ισότητα με τη Γεωργία με τη λύση της συνομοσπονδίας, όμως η Γεωργία επιθυμούσε την Αμπχαζία μόνο ως ένα από τα ομόσπονδα κράτη της. Στις 23 Νοε. του 1996 στην αποσχισθείσα πλέον Αμπχαζία από το 1992 πραγματοποιήθηκαν βουλευτικές εκλογές σε μια προσπάθεια νομιμοποίησης. Οι Γεωργιανοί πρόσφυγες οργάνωσαν ένα αντίθετο δημοψήφισμα. Τα αποτελέσματα όμως των βουλευτικών εκλογών της Αμπχαζίας δεν αναγνωρίστηκαν από τη διεθνή κοινότητα. Σταδιακά, οι προσπάθειες τόσο της Ρωσίας όσο και του ΟΗΕ, είχαν περιορισμένα αποτελέσματα δεδομένης της αδιαλλαξίας των Αμπχαζίων που αρνούνται την επιστροφή των Γεωργιανών προσφύγων.⁵²

Η μεγαλύτερη προσπάθεια μεσολάβησης έγινε στις 6 Ιουνίου 1999, όταν στην Κωνσταντινούπολη⁵³. Στις συνομιλίες παρίστατο εκπρόσωποι του ΟΟΣΑ και του ΟΗΕ, χωρίς όμως να βρεθεί κάποια λύση παρά τις επίμονες προσπάθειες του Τούρκου ΥΠΕΞ, Ismail Jem. Οι μεν Γεωργιανοί επέμεναν ότι η Αμπχαζία είναι επαρχία της δημοκρατίας της Γεωργίας, οι δε Αμπχάζιοι επέμεναν στην αναγνώρισή τους ως ανεξάρτητου κράτους (αυτοανακηρύχθηκε «De Facto» ανεξάρτητη από Οκτ. 1993), ισχυριζόμενοι ότι αποτελούν το 94% του πληθυσμού της επαρχίας. Η Μόσχα που ασκεί αρνητική επιρροή στις διαδικασίες των συνομιλιών για τη διευθέτηση της

⁵² Μέχρι τώρα, μόνο 30.000 Γεωργιανοί έχουν επιστρέφει σε μια περιοχή κοντά στα σύνορα που φυλάσσεται από 3.000 Ρώσους αστυνομικούς που βρίσκονται στην περιοχή με απόφαση του Ο.Η.Ε για τη διατήρηση της ειρήνης.

⁵³ Στη συνάντηση παρεβρέθησαν ο τότε πρόεδρος της Αμπχαζίας Sergei Vahasmamb, με τον τότε Υπουργό Προεδρίας, Vladislav Arolziba, ενώ από Γεωργιανής πλευράς προσήλθε στις συνομιλίες ο τότε Υπουργός Προεδρίας της Γεωργίας Vazha Lorkipanindze.

κρίσης, συνεχίζει να διαβεβαιώνει για το σεβασμό της εδαφικής ακεραιότητας και της κυριαρχίας της Γεωργίας, καταδικάζει την προσπάθεια ανεξαρτησίας της «Αμπχαζιανής Δημοκρατίας» και εκφράζει ετοιμότητα να εγγυηθεί και να αποδεχθεί όποια λύση επιλέξουν οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές, ενώ ανεπίσημα υποστηρίζει την Αμπχαζία. Υποστηρίζει ακόμη ότι βασικό πρόβλημα είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο πλευρών και ότι μία προσέγγιση θα μπορούσε να αρχίσει μέσω της οικονομικής συνεργασίας

Το πρόβλημα άρχισε να επιτείνεται μετά το 2002, όταν οι ρωσικές αρχές εφήρμοσαν νέο νόμο πολιτογράφησης Ρώσων πολιτών που επέτρεπε στους κατοίκους της Αμπχαζίας, και Νότια Οσετίας να καταστούν Ρώσοι πολίτες.⁵⁴ Αυτό είχε ως συνέπεια το 70% των κατοίκων της Αμπχαζίας να έχουν καταστεί Ρώσοι πολίτες γεγονός που αντιβαίνει στους νόμους της Γεωργίας που δεν επιτρέπουν διπλή υπηκοότητα. Αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι, η Ρωσία συνέχισε να εφαρμόζει έναντι της Γεωργίας καθεστώς θεωρήσεων βίζας με εξαίρεση τους κατοίκους της Αμπχαζίας και της Νοτίου Οσετίας, απειλούσαν ευθέως την κυριαρχία της Γεωργίας και αποτελούσαν ανάμειξη σε εσωτερικές της υποθέσεις.

Νότια Οσσετία. Στη Νότια Οσσετία πριν τις συγκρούσεις οι γεωργιανοί αποτελούσαν μόνο το 20% του πληθυσμού και οι Οσσέτοι το 67%. Οι Οσσέτοι είναι Ιρανικό φύλλο και μιλούν Περσικά. Η ένταση άρχισε το καλοκαίρι του 1989 όταν ο πρόεδρος της Γεωργίας Γκαμσακχούρδια θέλησε να "γεωργιοποιήσει" την Νότια Οσσετία. Η πράξη αυτή οδήγησε τους Ν. Οσσετούς να απαιτήσουν την ένωση τους με Ρωσική Συνομοσπονδία και συγκεκριμένα με τη Β. Οσσετία. Η απάντηση της Τιφλίδας ήταν η κατάργηση της αυτονομίας το Δεκέμβριο του 1990, με αποτέλεσμα δεκαοκτάμηνη πολεμική αντιπαράθεση χωρίς όμως οι γεωργιανοί να πετύχουν να επαναφέρουν την περιοχή στον έλεγχό τους. Ανακωχή υπογράφηκε το καλοκαίρι του 1992 και η απόφαση τέθηκε σε εφαρμογή και το 1995 στη Μόσχα, υπογράφηκε από τον ΥΠΕΞ της Γεωργίας και τον πρωθυπουργό της Ν. Οσσετίας (με τη διαμεσολάβηση αντιπροσώπων της Ρωσικής Συνομοσπονδίας και τη συμμετοχή της Β. Οσσετίας) μια διακήρυξη κατανόησης.⁵⁵

⁵⁴ « Independent International Fact Finding Mission on the Conflict in Georgia, Report, Vol 1», Σεπ 2009, σελ. 18.

⁵⁵ Τόσο η Γεωργία όσο και η Νότια Οσσετία δεσμεύονταν να μην προστρέξουν στην απειλή ή χρήση βίας και σε πολιτική ή οικονομική πίεση στις μεταξύ τους σχέσεις. Με τη διακήρυξη αυτή η Νότιος Οσσετία πέτυχε τη de facto αναγνώρισή της αναγκάζοντας τη Γεωργία να της συμπεριφέρεται ως ίση προς ίσον.

Οι εντάσεις στη Γεωργία χρονολογούνται τουλάχιστον μέχρι τη δεκαετία του 1920, όταν η Νότια Οσετία έκανε αποτυχημένες προσπάθειες να δηλώσει την ανεξαρτησία της, αλλά κατέληξε ως αυτόνομη περιοχή μέσα στη Σοβιετική Γεωργία, αφού ο Κόκκινος Στρατός κατέκτησε τη Γεωργία. Το 1989, η Νότια Οσετία άσκησε πίεση στην ένταξη στην επικράτειά της με τη Βόρεια Οσετία στη Ρωσία ή για την ανεξαρτησία της. Η δήλωση της Γεωργίας για την ανεξαρτησία της από την πρώην Σοβιετική Ένωση και οι επακόλουθες κατασταλτικές προσπάθειες του πρώην Γεωργιανού προέδρου Gamsakhurdia προκάλεσαν συγκρούσεις το 1990. Τον Ιανουάριο του 1991, ξέσπασαν εχθροπραξίες μεταξύ Γεωργίας και Νότιας Οσετίας, αναφορικά με εκτιμώμενα 2.000-4.000 θανάτους και εκτοπισμό δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους.

Από τον Μάιο του 2004, οι σχέσεις Γεωργίας- Ν. Οσσετίας διέρχονται νέα κρίση, όταν η Γεωργία συγκεντρώνει δυνάμεις και μέσα στα σύνορα με τη Ν. Οσσετία, ενέργεια που θεωρήθηκε ως προετοιμασία για πόλεμο από την αντίπαλη πλευρά. Στις 7 Ιουλίου 2004, ακινητοποιείται αυτοκινητοπομπή των Ρωσικών ειρηνευτικών δυνάμεων από Γεωργιανά στρατεύματα και κατάσχονται δύο φορτηγά που μεταφέρουν 160 πυραυλοκίνητα βλήματα για ελικόπτερα. Το διάστημα 8-14 Αυγούστου 2004, λαμβάνουν χώρα εχθροπραξίες σε όλη τη ζώνη των συνόρων Γεωργίας - Ν. Οσσετίας, χωρίς όμως να προκληθεί σύρραξη. Στις 14 Αυγούστου 2004, υπογράφεται Συμφωνία Εκεχειρίας στην πρωτεύουσα της Ν. Οσσετίας το Tskhinvali. Τα στρατεύματα της Γεωργίας αποχωρούν πλην της επίσημης συμφωνημένης Ειρηνευτικής Δύναμης, με τελικό απολογισμό 24 νεκρούς και 50 τραυματίες. Στη συνέχεια η κατάσταση στην περιοχή περιήλθε στον έλεγχο Μεικτής Ειρηνευτικής Δύναμης.

Κεφάλαιο 3

Η Σύγκρουση – Ο Πόλεμος των Πέντε Ημερών

3.1 Κατάσταση και ενέργειες αντιπάλων πριν την Έναρξη των Επιχειρήσεων.

Ρωσία. Οι κινήσεις των Ρωσικών Ε.Δ. μερικές εβδομάδες πριν την έναρξη της σύγκρουσης, συνηγορούν στην άποψη ότι η Μόσχα είχε προβλέψει τις εχθροπραξίες, ήταν ενήμερη για τις προθέσεις της Γεωργίας, είχε λάβει τις απαραίτητες πολιτικές αποφάσεις και είχε δοκιμάσει τα σχέδια επιχειρήσεων.⁵⁶ Το μόνο που δεν γνώριζε ήταν ο ακριβής χώρος και χρόνος που θα εκδηλωθεί η επίθεση αυτή.⁵⁷

Στις 16 Απριλίου 2008 ένα ρωσικό προεδρικό διάταγμα υπογεγραμμένο από τον απερχόμενο πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν δίνει εντολή στη ρωσική κυβέρνηση, καθώς και στις ρωσικές περιφέρειες, να ανοίξουν πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις με την Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία. Το διάταγμα καθορίζει με πολλούς τρόπους τις σχέσεις μεταξύ της Μόσχας και των δύο εδαφών που προσεγγίζουν τις σχέσεις μεταξύ της Μόσχας και των ομοσπονδιακών υποκειμένων της. Αυτό ερμηνεύεται στην Τιφλίδα ως κίνηση νομιμοποίησης ρωσικής προσάρτησης των δύο περιοχών

Όταν στα τέλη Απρ 2008, κατερρίφθησαν στο έδαφος της Αμπχαζίας τουλάχιστον δύο Γεωργιανά μη επανδρωμένα κατασκοπευτικά αεροσκάφη (Ισραηλινής κατασκευής τύπου Hermes 450) θέλησε να στείλει ένα μήνυμα αποφασιστικότητας στην Γεωργιανή κυβέρνηση, που όμως υποεκτιμήθηκε. Η κίνηση αυτή αξιολογήθηκε μόνο ως στρατιωτική ενέργεια που αποσκοπούσε στον περιορισμό της δυνατότητας συλλογής πληροφοριών των Γεωργιανών δυνάμεων.

Στις 31 Μαΐου, εστάλησαν Ρωσικά στρατεύματα για επισκευή και βελτίωση των κύριων σιδηροδρομικών γραμμών της περιοχής. Η επισκευή αυτή, εξυπηρέτησε τη διέλευση των ρωσικών στρατευμάτων και των δυνάμεων της Αμπχαζίας.

⁵⁶ Το ότι η Ρωσία προετοίμαζε σχολαστικά μια εισβολή στη Γεωργία καταδεικνύεται και από το γεγονός ότι η εμβέλεια της ρωσικής επίθεσης επεκτάθηκε αμέσως από τη ζώνη διένεξης της Νότιας Οσετίας, για να συμπεριλάβει το άνοιγμα ενός δεύτερου μετώπου στην Αμπχαζία και συστηματικές επιθέσεις στη στρατιωτική και οικονομική υποδομή σε όλη την επικράτεια της Γεωργίας. Svante E. Cornell, Johanna Porjanevski, Niklas Nilsson, “Russia’s War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World”, Central Asia-Caucasus Institute, Policy Paper, Αυγ. 2008, σελ 3.

⁵⁷ Η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τον πόλεμο προέβλεπε μια ισορροπημένη εκτίμηση αυτού ένα χρόνο αργότερα. Βλ. «Ανεξάρτητη διεθνής διερευνητική αποστολή για τη σύγκρουση στη Γεωργία», Σεπτέμβριος 2009, διαθέσιμη στη διεύθυνση <https://www.linguee.com/english-greek/translation/fact+finding+mission.html> (πρόσβαση στις 18 Ιανουαρίου 2018).

Στις 15 Ιουνίου 2008, εγκαταστάθηκε ρωσική στρατιωτική βάση στο χωριό Agubedia, πλησίον της Ochamchira. Τα ρωσικά στρατεύματα ανέπτυξαν, στην εν λόγω περιοχή, βαρύ εξοπλισμό και αντιαεροπορικά συστήματα.

Στις 10 Ιουλίου 2008 ο διοικητής του στρατιωτικού τμήματος Β. Καυκάσου, Sergei Makaron, ανακοίνωσε ότι τα στρατεύματα υπό την διοίκησή του είναι έτοιμα να προσφέρουν υποστήριξη στις ειρηνευτικές δυνάμεις και στους κατοίκους, εφόσον η κατάσταση στις αποσχισθείσες δημοκρατίες επιδεινωθεί.

Πέραν της πολύ σύντομης αντεπίθεσης της Ρωσίας, μετά την εισβολή των δυνάμεων της Γεωργίας στην Ν. Οσσετία, πολλές εβδομάδες νωρίτερα ήταν εμφανής η Ρωσική στρατιωτική παρουσία στην περιοχή, που χαρακτηριζόταν από έντονη δραστηριότητα.⁵⁸

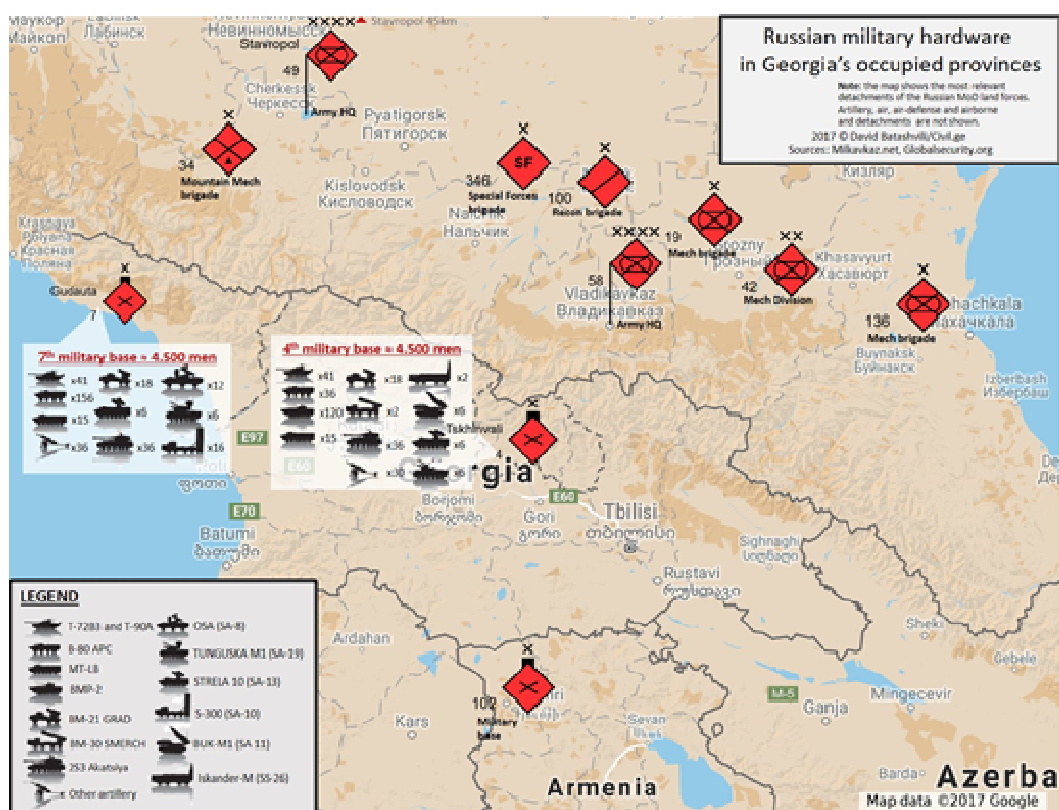
Από 15 Ιουλίου έως 2 Αυγούστου, διεξήχθη Ρωσική στρατιωτική άσκηση «Καύκασος 2008 (Kavkaz 2008)» η οποία αρχικά ήταν προγραμματισμένη για τον Σεπτέμβριο. Περίπου 8.000 στρατιωτικοί συμμετέχουν στην εκπαίδευση, η οποία διεξάγεται από αλεξιπτωτιστές, την αερομεταφερόμενη Μεραρχία Pskov και τον στόλο της Μαύρης Θάλασσας. Το γεγονός αυτό σε συνάρτηση με το σενάριο που ήταν παρόμοιο με τη δράση που ακολουθήθηκε κατά της Γεωργίας, συνηγορεί ότι η Ρωσία γνώριζε τα σχέδια της Γεωργίας και έστειλε άλλο ένα μήνυμα για αυτοσυγκράτηση. Μετά την ολοκλήρωση της άσκησης διατήρησε δύο μηχανοκίνητα τάγματα στο έδαφος της αλλά κοντά στα σύνορα της Νότιας Οσσετίας, με αποστολή την άμεση ενίσχυση των ειρηνευτικών δυνάμεων που στάθμευαν στη Γεωργία και την δημιουργία επαρκούς προγεφυρώματος από μεγαλύτερες δυνάμεις της περιοχής που βρίσκονταν σε ετοιμότητα 24 - 48 ώρες. Η αεροπορία θα παρείχε επαρκή υποστήριξη απαγορεύοντας την προέλαση των δυνάμεων της Γεωργίας προς τη σήραγγα Ρόκι.

Στις 3 Αυγούστου, η Ν. Οσσετία ανακοίνωσε ότι 819 γυναίκες και παιδιά εκκενώνονται από τη περιοχή. Η παραμονή των παιδιών της Ν. Οσσετίας για διακοπές στην Β. Οσσετία είναι συνηθισμένο γεγονός. Ωστόσο αναφέρεται ότι αυτή τη φορά η απομάκρυνση έγινε ως κάλυμμα της άφιξης μαχητών από τον Β. Καύκασο. Έτσι η Μόσχα ενίσχυσε τις Ρωσικές ειρηνευτικές δυνάμεις με δύναμη δύο λόχων.

⁵⁸ «Στις 5 Ιουλ. 2008 οι υπηρεσίες πληροφοριών της Ισλαμικής Αντίστασης του Βόρειου Καυκάσου δημοσιεύουν ένα άρθρο στην ιστοσελίδα τους, το Kavkaz-Center, δηλώνοντας ότι η Ρωσία θα διεξάγει πόλεμο στη Γεωργία τον Αύγουστο, αλλά θα τον τοποθετήσει στην Αμπχαζία.» S E. Cornell, J.Popjanevski, N. Nilsson, «Russia's War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World». 2008.σελ 11.

Το ρωσικό υπουργείο Εξωτερικών κατηγόρησε την Τιφλίδα για την επιδείνωση των εντάσεων στη ζώνη διένεξης της Νότια Οσετίας και ανακοίνωσε ότι η Μόσχα καταβάλλει προσπάθειες για την εξουδετέρωση των εντάσεων στο έδαφος. Ο Γεωργιανός Υπουργός για την επανένταξη Temuri Yakobashvili δήλωσε ότι η Μόσχα προσπαθούσε να δημιουργήσει μια ψευδαίσθηση πολέμου, με στόχο να εκτροχιάσει τις ειρηνευτικές διαδικασίες στις αποσχιστικές περιοχές της Γεωργίας.

Στην Αμπχαζία, ο de facto Πρόεδρος Μπαγκάπς δήλωσε ότι η πλευρά της Αμπχαζίας θα αρνηθεί να συμμετάσχει σε συνομιλίες με τη Γεωργιανή πλευρά μέχρι να σταματήσουν να υπάρχουν εντάσεις στην Νότια Οσετία.

Εικόνα 3.1 Διάταξη Ρωσικών Δυνάμεων πριν τη Σύγκρουση

Γεωργία. Από την πλευρά της Γεωργίας, στο περιβάλλον του προέδρου Saakasvili είχαν κυρίαρχη θέση επιρροής άτομα ακραίων πολιτικών πεποιθήσεων, τα οποία ασκούσαν διαρκή πίεση στον Γεωργιανό πρόεδρο για άμεση επανάκτηση των αποσχισθεισών δημοκρατιών. Η πίεση που του ασκήθηκε από τους συμβούλους του, αφορούσε και τη χρήση στρατιωτικών μέσων.

Επιπλέον, καθώς η Γεωργιανή πλευρά διαπίστωνε ότι μειώνονταν οι πιθανότητες για ειρηνική επίλυση του θέματος των αποσχισθεισών δημοκρατιών, είχε εδώ και καιρό αρχίσει να μελετά το σενάριο της ένοπλης εισβολής για την επανάκτηση της εδαφικής της ακεραιότητας. Ωστόσο πριν προβεί σε μια τέτοια

κίνηση, η Τιφλίδα ήθελε να διασφαλίσει την ουδετερότητα της Ρωσίας, εξετάζοντας το ενδεχόμενο παραχώρησης κάποιου είδους προνομίων.

Υπάρχουν ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες για διαπραγματεύσεις μηνών μεταξύ Τιφλίδας και Μόσχας, καθώς και μυστικές συμφωνίες βάσει των οποίων οι Γεωργιανοί θα παρείχαν ανταλλάγματα στους Ρώσους, προκειμένου να επανακτήσουν την Αμπχαζία και την Ν. Οσσετία. Ειδικότερα για την επανάκτηση της Αμπχαζίας θα παρείχαν στους Ρώσους ελεύθερη πρόσβαση στο λιμάνι Ochamchica και στους Γεωργιανούς σιδηροδρόμους, ενώ για την επανάκτηση της Ν. Οσσετίας θα προσέφεραν τον έλεγχο του γεωργιανού ενεργειακού τομέα και του μονάδων διανομής. Σύμφωνα με τους όρους της προαναφερόμενης συμφωνίας, η Γεωργιανή αντίσταση θα συναντούσε μόνο μια μικρή αντίσταση από την πλευρά των Ρώσων ειρηνευτών και θα ακολουθούσε μια αντίδραση από τη Μόσχα. Εάν οι παραπάνω πληροφορίες αληθεύουν, εξηγείται γιατί η Ρωσική πολεμική μηχανή ήταν απόλυτα προετοιμασμένη και γιατί αιφνιδιάσθηκαν Γεωργιανοί και Αμερικανοί σχεδιαστές.

Ενδεχομένως οι αρχές της Γεωργίας να προτίμησαν την επιλογή της στρατιωτικής επέμβασης εξαιτίας και της στάσης της Μόσχας, καθώς στις 7 Αυγούστου 2008, ο Γεωργιανός Υπουργός Ενσωμάτωσης Timur Yakobashvili μετέβη στην ζώνη σύγκρουσης, όπου ο Ρώσος αξιωματούχος των ειρηνευτικών δυνάμεων Murat Kulakhmetov, τον ενημέρωσε ότι δεν ήταν σε θέση να ελέγχει την εθνοφρουρά της Ν. Οσσετίας. Αυτός ο ισχυρισμός ερμηνεύτηκε από τον Yakobashvili ως λευκή «επιταγή» από τη Μόσχα για την Γεωργιανή στρατιωτική επέμβαση.

Στις 2 Μαρτίου 2008, ο στρατός της Γεωργίας ήταν έτοιμος να περάσει τη ζώνη ασφαλείας μεταξύ των πλευρών, ώστε να θέσει υπό την κατοχή του τον έλεγχο της Αμπχαζίας, ενώ η Γεωργιανή Κυβέρνηση διαπραγματευόταν την ουδετερότητα της Ρωσίας, παρέχοντας ως αντάλλαγμα στη Μόσχα τον πλήρη έλεγχο των σιδηροδρόμων της Γεωργίας. Η επιχείρηση αναφέρθηκε ότι ακυρώθηκε την τελευταία στιγμή.

Η Στρατηγική της Γεωργίας, περιλάμβανε προέλαση των δυνάμεων της και συντριβή των δυνάμεων της Οσσετίας, κατάληψη της πρωτεύουσας Τσхинβάλι και της διάβασης Ρόκι, με σκοπό την απαγόρευση ενισχύσεων από τη Ρωσική δημοκρατία. Σε δεύτερο χρόνο θα εμπλεκόταν 40.000 έφεδροι με αποστολή την εκκαθάριση τυχόν θυλάκων αντίστασης και εγκαθίδρυση φιλικής κυβέρνησης υπό τον Ντιμίτρι Σανάκωφ. Η ενέργειά τους βασιζόταν στην ταχύτητα και στην εκτίμηση

ότι είναι δυνατή η κατάληψη των κύριων πόλεων της Οσσετίας μέσα σε τρεις έως τέσσερις ημέρες⁵⁹.

Το σχέδιο ενεργείας προέβλεπε σε πρώτο χρόνο μια Ταξιαρχία να ενεργήσει επιθετικά δυτικά της πρωτεύουσας Τσхинβάλι προς κατάληψη του χωριού Khetagurovo, ενώ μια δεύτερη Ταξιαρχία θα καταλάμβανε τα χωριά Ντμένις και Σαραμπούν, στα ανατολικά της πρωτεύουσας. Σε δεύτερο χρόνο οι δύο Ταξιαρχίες θα παράκαμπαν το Τσхинβάλι και θα συνενώνονταν κοντά στο χωριό Γούφτα, περικυκλώνοντας την πρωτεύουσα της Ν. Οσσετίας. Η ενωμένη δύναμη θα κινούνταν ταχύτατα προς Ντζάβα και τη σήραγγα Ρόκι, ώστε να απαγορεύσουν την ενίσχυση των Ρωσικών ειρηνευτικών δυνάμεων που στάθμευαν στη Γεωργία. Ταυτόχρονα ειδικές δυνάμεις του Υπουργείου εσωτερικών, με την υποστήριξη αρμάτων και πυροβολικού, θα καταλάμβαναν την πρωτεύουσα και θα εκκαθάριζαν την περιοχή. Η Ταξιαρχία πυροβολικού θα υποστήριζε όλες τις φάσεις της επιχείρησης, ενώ μικρότερες δυνάμεις επιπέδου Τάγματος θα προσέβαλαν δευτερεύοντες στόχους στο Λενινγόρσκ, στο Ζνάουρ και Κβάϊσα.

Για την υλοποίηση του σχεδίου οι ένοπλες δυνάμεις της Γεωργίας διέθεταν με την 1 Ιαν 2007, 16.993 οπλίτες και ήταν οργανωμένες σε Μικτό επιτελείο, 4 Ταξιαρχίες Πεζικού, 1 Ταξιαρχία πυροβολικού ένα Τάγμα αεράμυνας και 7 ανεξάρτητα τάγματα (1 τάγμα αρμάτων, 2 μικτά ελαφρά τάγματα πεζικού, 1 μικτό τάγμα μηχανικού και ΧΒΠΡ πολέμου, τάγμα υγειονομικού, τάγμα επικοινωνιών και τάγμα πληροφορικής). Παρά τις συστάσεις του NATO για σταδιακή μείωση των δυνάμεων σε 11.876 μέχρι το 2015, η Γεωργία είχε αποφασίσει την αύξηση των δυνάμεων της αρχικά σε 28.000, στη συνέχεια σε 32.000 και την 15 Ιουλ 2008 σε 37.000.⁶⁰ Ο συνολικός αριθμός των παραπάνω δυνάμεων μαζί με άλλους 1.400 περίπου άνδρες που ανήκουν στην Εθνοφρουρά υπάγονται στο ΥΠΑΜ.

⁵⁹ Ruslan Punkhov, "Tanks of August", Centre of Analysis of Strategies and Technologies Moscow, Russia, 2010, σελ. 42

⁶⁰ Δομή δυνάμεων την 12 Αυγ 2008, όπ. π. σελίδα 143

3.2. Χρονικό των Επιχειρήσεων

Εικόνα 3.2 Κύρια Γεγονότα κατά την έναρξη της Σύγκρουση Ρωσίας - Γεωργίας Αυγ 2008.

Πέμπτη 7 Αυγούστου 2008: Τις πρωινές ώρες σημειώθηκαν συγκρούσεις μεταξύ των δυνάμεων της Γεωργίας και αυτονομιστών στη Ν. Οσσετία, με αποτέλεσμα δέκα νεκρούς Γεωργιανούς στρατιώτες και αμάχους. Ωστόσο, οι δύο πλευρές συμφώνησαν την κατάπαυση του πυρός και ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις με τη μεσολάβηση της Ρωσίας. Οι συνολικές Γεωργιανές δυνάμεις που είχαν αναπτυχθεί στα σύνορα με τη Ν. Οσσετία ανέρχονταν σε 12.000 στρατιώτες και 75 άρματα T-72, ενώ το υπουργείο εσωτερικών είχε διαθέσει άλλους 4.000 άνδρες και 70 ΤΟΜΠ COBRA. Στις 23:30 της 7 Αυγ 2008, οι Γεωργιανές δυνάμεις εξαπέλυσαν αιφνιδιαστική επίθεση, με πυρά πυροβολικού, προσβάλλοντας στόχους στη Ν. Οσσετία. Στις 23:45 ο επικεφαλής της ειρηνευτικής δύναμης Ρώσος Υποστράτηγος Μάρατ Κουλακχμέτωφ, συνομίλησε με τον εκπρόσωπο της Γεωργίας στη δύναμη, Ταξίαρχο Μαμούκα Κουρασχβίλι, ο οποίος τον ενημέρωσε για την έναρξη των Γεωργιανών επιχειρήσεων και κατά πληροφορίες του προσέφερε εγγυήσεις για ασφαλή απομάκρυνση αν δεν συμμετείχε στις επιχειρήσεις.

Παρασκευή 8 Αυγούστου 2008: Η πρωτεύουσα της Οσσετίας δέχεται

εκατοντάδες βλήματα πυροβολικού και όλμων, αλλά η μειωμένη ευστοχία των πυρών έχει ως αποτέλεσμα απώλειες μεταξύ των αμάχων. Στις 00:30 ο Ταξίαρχος Μαμούκα Κουρασχβίλι κάνει δηλώσεις στα ΜΜΕ, σύμφωνα με τις οποίες κατηγορούσε τη Ν. Οσσετία ότι βάλλει εναντίον Γεωργιανών χωριών και για το λόγο αυτό η Γεωργία δεν δεσμεύεται πλέον από την συμφωνία ειρήνης που είχε υπογράψει λίγες ώρες νωρίτερα, αλλά θα εκτοξεύσει μια επιχείρηση για να αποκαταστήσει τη Συνταγματική νομιμότητα στην εμπόλεμη ζώνη. Στις 01:00 ο Ρώσος Υπουργός άμυνας Ανατόλι Σερντινέκωφ, ενημέρωσε τηλεφωνικά τον πρόεδρο Μεντβέντεβ για την έναρξη της Γεωργιανής επίθεσης και έλαβε την εξουσιοδότηση για επέμβαση. Στις 08 02:00 Αυγ 2008, Ρωσικές δυνάμεις και Τ/Θ του 693 Μ/Κ Συντάγματος εισήλθαν στη Ν. Οσσετία, ακολουθούμενα από τακτικό συγκρότημα τάγματος του 135 Μ/Κ Συντάγματος. Κατέλαβαν την σήραγγα Ρόκι και εξασφάλισαν την απρόσκοπτη κίνηση των ενισχύσεων που ήδη ήταν σε κίνηση στη Ρωσία. Στις 04:00 οι Γεωργιανές δυνάμεις ενεπλάκησαν σε μάχη σώμα με σώμα με Οσσετούς παραστρατιωτικούς στα περίχωρα του Tskhinvali. Η κύρια Γεωργιανή επίθεση ξεκίνησε με το πρώτο φως και προσέβαλαν τους Ρώσους στρατιώτες της ειρηνευτικής δύναμης, προκαλώντας απώλειες και χάνοντας τα τελευταία ηθικά ερείσματα. Λίγο μετά τις 10:00 και αφού είχε αντιμετωπίσει με επιτυχία την Γεωργιανή αεροπορία, οι Ρωσική πολεμική αεροπορία προσέβαλε τις προελαύνουσες χερσαίες δυνάμεις της Γεωργίας και στρατιωτικές βάσεις στο Γκόρι. Στις 14:15 η Γεωργιανή κυβέρνηση κατανοώντας το μέγεθος του λάθους της δήλωσε ότι θα προβεί σε «ανθρωπιστική κατάπαυση του πυρός, για να επιτρέψει στους πολίτες να εγκαταλείψουν το Τσхинβάλι. Αργότερα δήλωσε ότι θα αποσύρει τους 2.000 άνδρες που είχε διαθέσει στο Ιράκ, για να τους χρησιμοποιήσει στη Ν. Οσσετία. Το βράδυ της 8 Αυγ έγινε ξεκάθαρο ότι η Γεωργιανή επίθεση ενάντια στη Ν. Οσσετία είχε χάσει την ορμή της και οι Γεωργιανές δυνάμεις άρχισαν να επιστρέφουν προς το έδαφος τους.

Σάββατο 9 Αυγούστου 2008: Το κοινοβούλιο της Γεωργίας ενέκρινε το προεδρικό διάταγμα, το οποίο έθεσε τη χώρα σε κατάσταση πολέμου. Οι Ρωσικές δυνάμεις δήλωσαν ότι ανέκτησαν τον έλεγχο του Tskhinvali. Παράλληλα, Ρωσικά Α/Φ προσέβαλαν στρατιωτικούς στόχους στην πόλη Gori εντός των εδαφών της Γεωργίας. Η Γεωργιανή πλευρά ανέφερε απώλειες που ανέρχονταν σε 130 νεκρούς εκ των οποίων οι 37 άμαχοι. Από την άλλη πλευρά, οι Ρωσικές και Οσσετιανές αρχές έκαναν λόγο για 1400 νεκρούς και τουλάχιστον 20.000 πρόσφυγες.

Κυριακή 10 Αυγούστου 2008. Η Γεωργιανή ηγεσία δήλωσε ότι διέταξε τα

στρατεύματά της να σταματήσουν τις επιχειρήσεις και ότι αποχώρησαν από τη Ν. Οσσετία. Αντίθετα η ρωσική πλευρά υποστήριξε ότι οι μάχες συνεχίζονταν και εξαπέλυσε νέους βομβαρδισμούς κοντά στην πρωτεύουσα της Γεωργίας. Προσεβλήθησαν στρατιωτικά αεροδρόμια, το λιμάνι του Poti και σταθμοί ραντάρ. Ρωσικά πολεμικά πλοία αναπτύχθηκαν κοντά στα Γεωργιανά λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας και στη συνέχεια ο Ρωσικός στόλος βύθισε Γεωργιανή πυραυλάκατο στα παράλια της Αμπχαζίας. 6.000 νέα ρωσικά στρατεύματα φθάνουν μέσω της σήραγγας Ρόκι στη Νότια Οσσετία. Εν τω μεταξύ, 4.000 ρωσικά στρατεύματα αναπτύσσονται δια θαλάσσης στο λιμάνι του Ochamchire στη ζώνη διένεξης της Αμπχαζίας. Στο μεταξύ, οι αρχές της αυτοανακηρυχθείσας αυτόνομης περιοχής της Αμπχαζίας, δήλωσαν πλήρη στρατιωτική κινητικότητα στέλνοντας δύναμη 1000 ανδρών για να εκδιώξουν τις Γεωργιανές δυνάμεις από την άνω κοιλάδα του φαραγγιού Kodori, το μοναδικό μέρος της Αμπχαζίας που ελέγχεται από τους Γεωργιανούς. Οι βομβαρδισμοί συνεχίστηκαν εντός του Γεωργιανού εδάφους, στην πόλη Zugdidi κοντά στα σύνορα με την Αμπχαζία.

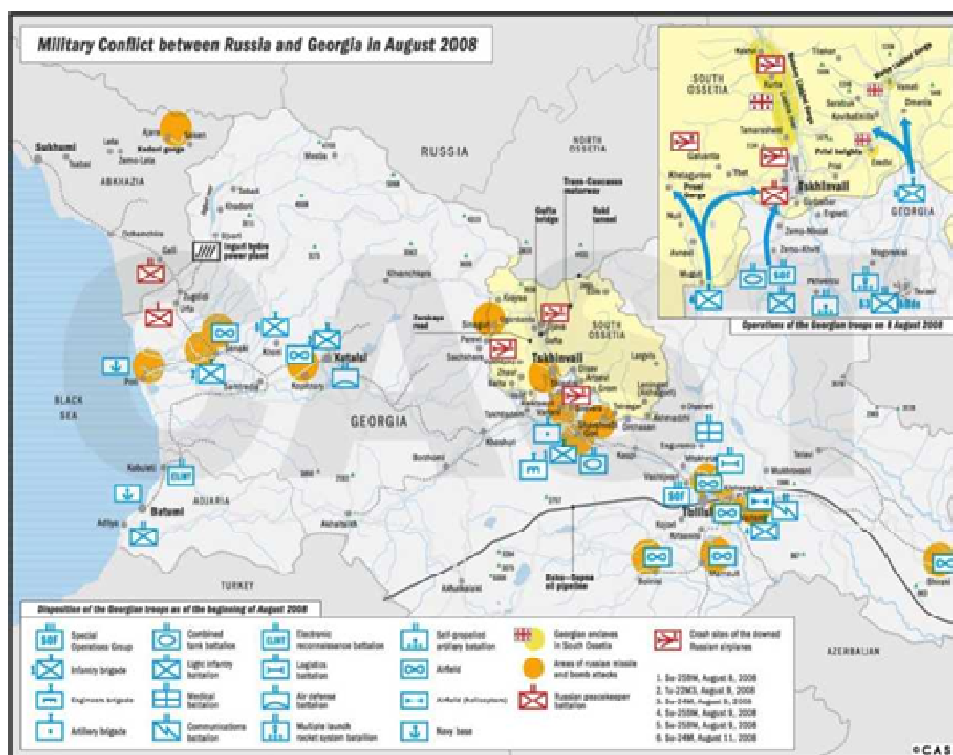
Εικόνα 3.3 Σχεδιάγραμμα Επιχειρήσεων κατά την Εισβολή

Δευτέρα 11 Αυγούστου 2008: Συνεχίστηκαν οι μάχες μεταξύ Ρωσικών και Γεωργιανών δυνάμεων στην περιοχή της Ν. Οσσετίας. Ταυτόχρονα αυξήθηκε η ένταση στην Αμπχαζία. Οι Ρωσικές δυνάμεις στην περιοχή έφτασαν τους 9000

στρατιωτικούς και 350 Τ/Θ οχήματα (76^η Α/Μ Μεραρχία και 45^ο Ανεξάρτητο Σύνταγμα Αναγνωρίσεως). Αργότερα, ο ΥΠΑΜ Αμπχαζίας δήλωσε ότι οι δυνάμεις της χώρας του απέκλεισαν αυτές της Γεωργίας, στις θέσεις που κατείχαν στο φαράγγι Kodori. Το μεσημέρι οι Ρωσικές αρχές επιβεβαίωσαν την απόσυρση των Γεωργιανών δυνάμεων από την Ν. Οσσετία. Το απόγευμα οι Ρωσικές δυνάμεις έλεγξαν τις πόλεις Poti και Gori, χωρίς ωστόσο να εισέλθουν σε αυτές. Επίσης, αποχώρησαν από την πόλη Senaki που βρίσκεται επί Γεωργιανού εδάφους σε απόσταση 40 χλμ. από τα σύνορα με την Αμπχαζία, κατόπιν επιτυχούς επιχείρησης.

Τρίτη 12 Αυγούστου 2008: Συνεχίστηκαν οι βομβαρδισμοί στην πόλη Gori, 70 χλμ. από την πρωτεύουσα της Γεωργίας. Οι Γεωργιανές δυνάμεις φοβούμενες ευρείας κλίμακας επίθεση των Ρώσων, οπισθοχώρησαν στα περίχωρα της Τιφλίδας. Οι Ρωσικές δυνάμεις έλεγξαν στρατηγικούς δρόμους και γέφυρες που οδηγούν σε αυτή. Στην Αμπχαζία οι δυνάμεις της περιοχής εξαπέλυσαν σφοδρή επίθεση εναντίον των Γεωργιανών θέσεων στο Φαράγγι Kodori και τελικά κατάφεραν να τις περικυκλώσουν. Το μεσημέρι ο Ρώσος πρόεδρος διέταξε το ΥΠΑΜ να αναστείλει πρόσκαιρα τις επιχειρήσεις, λίγο πριν την άφιξη του Γάλλου Προέδρου Sarkozy στη Μόσχα. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του, ο στόχος της επιχείρησης επιτεύχθηκε και ο Γεωργιανός στρατός αποδιοργανώθηκε. Αργά το βράδυ ο ΥΠΑΜ της Αμπχαζίας δήλωσε, ότι οι επιχειρήσεις στο φαράγγι Kodori ολοκληρώθηκαν και οι Γεωργιανές δυνάμεις αποχώρησαν. Αργότερα σε συνάντηση του Ρώσου Προέδρου με τον αντίστοιχο Γάλλο ομόλογό του, συμφώνησαν σε σχέδιο, για την επίλυση του προβλήματος που προέβλεπε μεταξύ άλλων τον τερματισμό των Ρωσικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, την επιστροφή των Ρωσικών δυνάμεων στις αρχικές τους θέσεις, τη μη χρήση βίας εκ μέρους Ρωσίας και Γεωργίας, την επιστροφή των Γεωργιανών δυνάμεων στις κανονικές και μόνιμες θέσεις τους και την εξασφάλιση και από τις δύο πλευρές της ελεύθερης πρόσβασης των ανθρωπιστικών οργανώσεων στις πληγείσες περιοχές.

Τετάρτη 13 Αυγούστου 2008: Ξημερώματα μετά από επίσκεψη του Γάλλου Προέδρου στη Γεωργία, γίνεται δεκτό από τον Πρόεδρο της Γεωργίας το σχέδιο για την ειρήνευση στην περιοχή.

Εικόνα 3.4 Στρατιωτική Σύγκρουση Ρωσίας - Γεωργίας Αυγ 2008

3.3 Η Χρήση του Κυβερνοπολέμου στον Πόλεμο των Πέντε Ημερών.

Ο πόλεμος εναντίον της Γεωργίας σηματοδοτεί για πρώτη φορά στην ιστορία της Ρωσίας, την χρήση επιχειρήσεων κυβερνοπολέμου για την υποστήριξη των συμβατικών της επιχειρήσεων. Πριν και καθ' όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης, η Γεωργία γνώρισε μαζικές επιθέσεις στον κυβερνοχώρο ενάντια στις κρατικές και πολιτικές της διαδικτυακές υποδομές. Οι ιστοσελίδες που επλήγησαν από τις επιθέσεις αυτές εκτός από τη σελίδα του Γεωργιανού προέδρου περιλάμβαναν τις σελίδες του κοινοβουλίου, του υπουργείου εξωτερικών, του υπουργείου Εσωτερικών, αρκετών πρακτορείων ειδήσεων και ακόμη και μερικών τραπεζών.⁶¹ Αυτές οι επιθέσεις φαίνονται να έχουν κεντρική κατεύθυνση και συντονισμό, κρίνοντας από το γεγονός ότι ξεκίνησαν και τελείωσαν μέσα σε 30 λεπτά η καθεμιά από αυτές, αρχίζοντας στις 5:15 μ.μ. περίπου. στις 8 Αυγούστου και τελειώνει περίπου στις

⁶¹ “The Russo-Georgian War 2008: The Role of the cyber-attacks in the conflict”, Μάιος 2012, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cad=7&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjUtJeklpzaAhXHhKYKHTCqDIQQFghOMAY&url=https%3A%2F%2Fwww.afcea.org%2Fcommittees%2Fcyber%2Fdocuments%2Ftherusso-georgianwar2008.pdf&usq=AOvVaw2sr3FhIGC7rosDXRx5VyHQ> (πρόσβαση στις 18 Ιανουαρίου 2018), σελ. 8.

12:45 μ.μ. στις 11 Αυγούστου, τη στιγμή που η Ρωσία ανακοίνωσε την κατάπαυση του πυρός της.⁶²

Οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο φάνηκαν να αποτελούν μέρος μιας συγχρονισμένης προσπάθειας που συνόδευε επί τόπου στρατηγικές και τακτικές στρατιωτικές επιχειρήσεις. Αυτή η μικρή περιφερειακή διαμάχη έδειξε αρκετές τεχνικές κυβερνο-πολέμου, τους περιορισμούς τους καθώς και τον αντίκτυπό τους στον πληθυσμό. Την ίδια στιγμή και λόγω του δημόσιου χαρακτήρα της σύγκρουσης, η υπόθεση αυτή έχει προκαλέσει τους παγκόσμιους φόβους για τις πρόσθετες δυνατότητες που μπορούν να έχουν οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο στο μέλλον του πολέμου.

Αυτές οι επιθέσεις φαίνεται ότι είχαν πολλούς διαφορετικούς στόχους, αλλά ο κύριος όγκος δραστηριοτήτων στόχευε συγκεκριμένα στην άρνηση και τη διατάραξη της επικοινωνίας, επηρεάζοντας έτσι τη συνολική ροή πληροφοριών εντός της Γεωργίας.⁶³ Η έλλειψη πληροφοριών σε μια σύγκρουση μπορεί να έχει σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις που μπορούν να απογοητεύσουν ή να αποπροσανατολίσουν το λαό και τη λήψη αποφάσεων. Επιπλέον οι κυβερνοεπιθέσεις προσπάθησαν να έχουν πρόσβαση και να υποκλέψουν στρατιωτική και πολιτική γνώση από τα δίκτυα της Γεωργίας.⁶⁴ Αυτές οι δραστηριότητες περιλάμβαναν τεχνικές που κυμαίνονταν από επιθέσεις κατανεμημένης άρνησης εξυπηρέτησης (DDOS) έως παραβιάσεις ιστότοπων.⁶⁵ Παρόλο που η Γεωργία έχει σχετικά χαμηλό αριθμό χρηστών Διαδικτύου και χαμηλή συνολική εξάρτηση από τις υποδομές που βασίζονται σε ΤΠ, οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο υποστήριζαν τη συνολική ρωσική εισβολή.⁶⁶

⁶² Ronald D. Asmus, *A Little War That Shook the World*, New York: Palgrave-MacMillan, 2010, σελ.8.

⁶³ David Hollis, *Cyberwar Case Study: Georgia 2008*, Small Wars Foundation, 2011, σελ. 3,

⁶⁴ Joseph Menn, *Expert: Cyber-attacks on Georgia websites tied to mob, Russian government*, Los Angeles Times, August 13th 2008, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://latimesblogs.latimes.com/technology/2008/08/experts-debate.html>, (πρόσβαση 11 Ιαν 2018).

⁶⁵ Paulo Shakarian, Ph.D, "The 2008 Russian Cyber Campaign Against Georgia", *Military Review*, Δεκέμβριος 2011, σελ. 3, διαθέσιμη στη διεύθυνση: http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKUwjB6IyIo5zaAhWB1ywKHW-OAFMQFggnMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.armyupress.army.mil%2FPortals%2F7%2Fmilitary-review%2FArchives%2FEnglish%2FMilitaryReview_20111231_art013.pdf&usg=AOvVaw1PW9RKb_fWV-GOdeLWtNOM (πρόσβαση 11 Ιαν 2018).

⁶⁶ Eneken Tik, Kadri Kaska, Kristel Rünneri, Mari Kert, Anna-Maria Talihärm, Liis Vihul, "Cyber Attacks Against Georgia: Legal Lessons Identified", *Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence*, November 2008, σελ. 5, διαθέσιμη στη διεύθυνση: http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwji04_uqp3aAhXKKiwKHbOTAVQQFggnMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ismlab.usf.edu%2Fisec%2Ffiles%2FGeorgia-Cyber-Attack-NATO-Aug-2008.pdf&usg=AOvVaw22dCeq5GJr4sCzL3LHuK0R (πρόσβαση 12 Ιαν 2018).

Το μόνο πραγματικό αποτελεσματικό αντισταθμιστικό μέτρο που χρησιμοποίησαν οι Γεωργιανοί για να διατηρήσουν ανοιχτά ορισμένα από τα κανάλια ενημέρωσης τους ήταν η μεταφορά αντικειμένων στον κυβερνοχώρο και ιστοσελίδες σε διακομιστές σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Εσθονία και η Πολωνία.⁶⁷

Οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο επικεντρώθηκαν αρχικά σε τοπικές ειδησεογραφικές τοποθεσίες καθώς και σε επίσημους χώρους της πόλης Γκόρι, επειδή ήταν ο πρώτος στόχος των ρωσικών στρατευμάτων.⁶⁸ Αυτή η άρνηση και διακοπή της πληροφορίας είναι σημαντική για να υπονομεύσει τη δομή διοίκησης και ελέγχου του αντιπάλου. Επίσης, ένα άλλο σημάδι στρατιωτικής εμπλοκής στις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο μπορεί να βρεθεί στον τρόπο λειτουργίας των εισβολέων του κυβερνοχώρου. Η ρωσική επίθεση στο διαδίκτυο, ακολούθησε τη στρατιωτική έννοια του όρου "σοκ και δέους" και γρήγορα κατέπληξε τον εχθρό. Το «σοκ και το δέος» ή η ταχεία κυριαρχία σχεδιάζεται για να προβλέψει και να αντιμετωπίσει όλες τις αντιτιθέμενες κινήσεις, καθώς και να ελέγξει τον χώρο μάχης και να στερήσει τον εχθρό από όλες τις αισθήσεις του.⁶⁹ Στοιχεία στον κυβερνοχώρο θα είναι απαραίτητα για μια τέτοια στρατηγική στον 21ο αιώνα. Αυτές οι ομοιότητες με τη στρατιωτική συμπεριφορά ενδέχεται να υποδηλώνουν κάποια διασύνδεση μεταξύ τους.

Ο Ρωσο-Γεωργιανός πόλεμος το 2008 δεν ήταν η πληρέστερη απεικόνιση των δυνατοτήτων του κυβερνο-πολέμου μέχρι σήμερα και το επίπεδο εξειδίκευσής τους ήταν περιορισμένο επειδή δεν χρησιμοποίησαν στρατιωτικές ικανότητες στον κυβερνοχώρο (που είναι γνωστές στο κοινό). Αλλά αυτή η περίπτωση επιτρέπει μια ματιά στις δυνατότητες που μπορεί να έχουν τέτοιες απλές τεχνικές όταν οι πολίτες στοχεύουν και διακόπτουν τους στρατηγικούς μηχανισμούς επικοινωνίας. Ο πόλεμος στον κυβερνοχώρο έχει γίνει ένα απαραίτητο στοιχείο στη σύγχρονη διεξαγωγή του πολέμου. Εδώ, οι δυνατότητες του κυβερνοχώρου έδειξαν τις δυνατότητές τους σε μια μόνο περιορισμένη συνδεδεμένη χώρα, ενώ αφήνουν τα πιθανά αποτελέσματα μιας στρατιωτικής επιχείρησης με στοιχεία στον κυβερνοχώρο σε μια χώρα που αναπτύσσεται με τεχνολογία πληροφορικής.

⁶⁷ Οπ. π. σελ. 14

⁶⁸ Menn, Expert: "Cyber-attacks on Georgia websites tied to mob", Russian government, 2008

⁶⁹ Harlan K. Ullman & James P. Wade, "Shock and Awe: Achieving Rapid Dominance", National Defense University, 1996, διαθέσιμη στη διεύθυνση: <http://archive.org/stream/shockandaweachie07259gut/skawe10.txt>, (πρόσβαση 12 Ιαν 2018).

3.4 Ανθρώπινες και Υλικές Απώλειες.

Παρά την σφοδρότητα του πολέμου οι απώλειες σε προσωπικό ήταν σχετικά μικρές. Οι αρχικοί ισχυρισμοί από πηγές στη Νότια Οσσετία ότι σκοτώθηκαν 1.500-2.000 άνθρωποι κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης με τη Γεωργία εμφανίστηκαν υπερβολικές. Σύμφωνα με επίσημες αναφορές της Γεωργίας οι απώλειες τις ανέρχονται σε 326 πολίτες, από τους οποίους 154 ήταν στρατιωτικοί, 155 άμαχοι και 17 αστυνομικοί, ενώ υπήρξαν και 1.964 τραυματίες. Η μεγάλη αναλογία νεκρών προς τραυματίες (12:1) εκτιμάται ότι είναι αποτέλεσμα της ικανοποιητικής απόδοσης των υγειονομικών υπηρεσιών και της χρήσης σύγχρονου προστατευτικού εξοπλισμού (θωράκιση σώματος, ενισχυμένα κράνη). Οι περισσότερες απώλειες προήλθαν από πυρά πυροβολικού και αεροπορικούς βομβαρδισμούς. Οι Ρώσοι μιλούν για 67 νεκρούς στρατιωτικούς και 283 τραυματίες. Οι Οσσετοί μιλούν για 365 νεκρούς (αστυνομικούς και πολίτες). Ο αριθμός των αγνοουμένων δεν είναι γνωστός ενώ κατά τη διάρκεια του πολέμου 100.000 άνθρωποι εγκατέλειψαν τα σπίτια τους και κατέφυγαν σε ασφαλείς περιοχές για να σωθούν (περίπου 35.000 από αυτούς δεν έχουν ακόμη επιστρέψει).

Σύμφωνα με τον Ύπατο Αρμοστή του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (UNHCR), πάνω από 185.000 άτομα εκτοπίστηκαν από τις μάχες στη Γεωργία, τη Νότια Οσσετία και την Αμπχαζία στο ύψος της σύγκρουσης. Το υπουργείο Καταστάσεων Έκτακτων Αναγκών της Ρωσίας ανέφερε στα μέσα Σεπτεμβρίου 2008, ότι σχεδόν όλοι οι 35.000 Νότιο-Οσσετιανοί που είχαν καταφύγει στη Βόρεια Οσσετία κατά τη διάρκεια των μαχών είχαν επιστρέψει στα σπίτια τους και ότι όλες οι προσωρινές εγκαταστάσεις που άνοιξαν στη Βόρεια Οσσετία είχαν κλείσει. Μια παρόμοια διαδικασία φέρεται ότι εξελίχθηκε στην Αμπχαζία.

Σε ότι αφορά το στρατιωτικό υλικό δεν υπάρχουν σαφείς αναφορές για τις απώλειες υλικού των Ρωσικών επίγειων δυνάμεων, εκτιμάται ότι ήταν ελάχιστες. Για τις Γεωργιανές δυνάμεις όμως δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο. Μεγάλο μέρος των εγκαταστάσεων και του αμυντικού υλικού καταστράφηκε κατά την διάρκεια των συγκρούσεων, αλλά ακόμη περισσότερα αιχμαλωτίστηκαν μετά την συμφωνία παύσης των εχθροπραξιών. Οι Ρώσοι ισχυρίζονται ότι την εβδομάδα που ακολούθησε την συμφωνία ειρήνευσης, αιχμαλώτισαν 65 άρματα T-72 (44 από αυτά λειτουργικά), 20 TOMA BMP, 2 TOMA COBRA και δεκάδες όλμους και πυροβόλα ενώ κατέστρεψαν στρατιωτικές εγκαταστάσεις στο εσωτερικό της Γεωργίας (στο Γκόρι, στο Σενάκι, στο Πότι και στο Καντάρι Γκόρτζ). Αυτό εντάσσεται σε μια προσπάθεια

της Μόσχας να μειώσει μεσοπρόθεσμα τη στρατιωτική ισχύ της Γεωργίας και να τιμωρήσει τον Σαακιασβίλι.

Αν και οι Ρωσικές απώλειες δεν έγιναν γνωστές η Ρωσία ανέφερε ότι τρία άρματα T-72, είκοσι οχήματα μάχης και πολλά οχήματα πολιτικού τύπου καταστράφηκαν. Επίσης η Ρωσική αεροπορία απώλεσε έξι αεροσκάφη (τρία Su - 25, δύο Su - 24M και ένα Tu - 22M3). Μετά το πέρας των εχθροπραξιών απώλεσε και δύο ελικόπτερα (ένα Mi - 8MTKO, ένα Mi - 24), από τη χρήση A/A συστημάτων (εκτιμάται ότι ήταν αδελφοκτόνα πυρά), ενώ η Γεωργιανή αεροπορία δεν μπόρεσε να επηρεάσει την κατάσταση και πιθανόν να καταστράφηκαν όλα τα A/Φ στο έδαφος. Εκτιμάται δε ότι καταστράφηκε και το σύνολο του Γεωργιανού Ναυτικού. Απώλειες στο Ρωσικό Ναυτικό δεν αναφέρθηκαν.

3.5 Πολιτικές Επιπτώσεις του Πολέμου

Η Ρωσία, υπήρξε ο μεγάλος κερδισμένος της πολεμικής αναμέτρησης με τη Γεωργία και κατάφερε με λίγες σχετικά απώλειες, να εξασφαλίσει τον απόλυτο έλεγχο του διαδρόμου του Νοτίου Καυκάσου,⁷⁰ την συνεχή στρατιωτική παρουσία της σε Αρμενία και Γεωργία, την de facto αναγνώριση του καθεστώτος αυτονομίας σε Αμπχαζία και Ν. Οσσετία, την ταπείνωση του Σαακιασβίλι και των Αμερικανών υποστηρικτών του. Κατάφερε να ελιχθεί με τη δεξιοτεχνία μιας μεγάλης δύναμης, διέσπασε τον Δυτικό Άξονα ανάλογα με την ενεργειακή εξάρτηση της κάθε χώρας και απέδειξε πως Δύση και ΗΠΑ την χρειάζονται στο πλευρό τους και όχι απέναντι σε τομείς πολύ πιο ζωτικούς (Ιράν, Συρία, Αφγανιστάν) από τις μικρές εντάσεις σε χώρες του Καύκασου που ιστορικά είναι του άμεσου ενδιαφέροντος της. Επέβαλε την εικόνα μίας πανίσχυρης δύναμης ξεκαθαρίζοντας σε ηγέτες και χώρες που επιθυμούν να διαδραματίσουν ιδιαίτερο ρόλο σε περιφερειακό επίπεδο, πως οι εξελίξεις στον Καύκασο καθορίζονται πλέον από τη Ρωσία καθώς κέρδισε στο πεδίο της μάχης τον κυρίαρχο ρόλο, εξουδετερώνοντας το δυτικό παράγοντα. Επίσης έστειλε ένα μήνυμα σε όλα τα γειτονικά κράτη που έχουν σημαντικές Ρωσικές μειονότητες (Λιθουανία, Εσθονία, Ουκρανία, Καζακστάν και Ουζμπεκιστάν), ότι είναι σε θέση να τους υπερασπισθεί με κάθε τρόπο και για το λόγο αυτό οι κυβερνήσεις των κρατών θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις απαιτήσεις των Ρωσικών πληθυσμών που ζουν στα εδάφη τους.

Αντίθετα με τη Ρωσία η Γεωργία σε πολιτικό επίπεδο υπέστη πανωλεθρία.

⁷⁰ Mamuka Tsereteli, "The Impact of the Russia - Georgia War on the South Caucasus Transportation Corridor", Jamestown Foundation, 2009, σελ.11.

Όχι μόνο δεν έλαβε κατά την διάρκεια του πολέμου, την προσδοκώμενη υποστήριξη από τις χώρες και τους Διεθνείς Οργανισμούς που την πατρωνάζαν, αλλά χρεώθηκε την ευθύνη για την έναρξη της σύγκρουσης, καθώς και μια σειρά από και εγκλήματα πολέμου. Πλέον οι θέσει της στο NATO, την ΕΕ και άλλους οργανισμούς είναι αποδυναμωμένη και παρόλο που πολλοί υποστηρίζουν την εδαφική της ακεραιότητά, σε διπλωματικό επίπεδο λίγοι είναι εκείνοι που θεωρούν ότι Αμπχαζία και Οσσετία θα περιέλθουν ειρηνικά υπό τον έλεγχό της στο ορατό μέλλον.

Μεγάλη πολιτική ήττα μπορεί να χαρακτηριστεί η πολεμική αναμέτρηση Ρωσίας - Γεωργίας και για τις ΗΠΑ που κατηγορούνται ότι αν δεν γνώριζαν τις προθέσεις του Σαακισβίλι έχουν πρόβλημα ελέγχου των δορυφόρων τους, αν πάλι τις γνώριζαν, τότε δεν είναι σε θέση να αναμετρηθούν με τη Ρωσία, στον Καύκασο. Οι ΗΠΑ πίεζαν για την είσοδο της Γεωργίας στο NATO, εξόπλισαν τον Γεωργιανό στρατό με αμερικανικά και άλλα δυτικού τύπου οπικά συστήματα, παρείχαν εκπαίδευση και οργάνωση, παρότρυναν εμμέσως τον Γεωργιανό πρόεδρο Σαακισβίλι να προχωρήσει σε επιθετική ενέργεια και όταν οι Ρωσικές δυνάμεις επενέβησαν, κατέστρεψαν πλήρως τη Γεωργία μέσα σε πέντε ημέρες και οι ΗΠΑ περιορίστηκαν σε χλιαρές δηλώσεις και εκκλήσεις για τερματισμό των συγκρούσεων. Οι αντιδράσεις τους έβλαψαν την αξιοπιστία των ΗΠΑ διεθνώς.

3.6 Οικονομικές Επιπτώσεις του πολέμου.

Στον οικονομικό τομέα, πέρα από κάθε αμφιβολία, ο μεγάλος χαμένος είναι η Γεωργία. Όχι μόνο καταστράφηκε ή αιχμαλωτίστηκε μεγάλο μέρος του στρατιωτικού της υλικού, αλλά γνώρισε μια περίοδο οικονομικής επιβράδυνσης μετά από συνεχή χρόνια ανάπτυξης. Σύμφωνα με διάφορες εκθέσεις, η σύγκρουση έχει προκαλέσει ζημίες στη Γεωργία ύψους 2,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων (συμπεριλαμβανομένης της ζημίας στην οικονομία) και έχει μειώσει την προβλεπόμενη οικονομική ανάπτυξη για το έτος από 9% σε 5-6%.⁷¹ Βέβαια με επέμβαση των ΗΠΑ και πάλι, έλαβε μετά τον πόλεμο τεράστια οικονομική βοήθεια που ανέρχεται σε περίπου ένα δις δολάρια.⁷² για να ανοικοδομήσει την κατεστραμμένη χώρα. Η κατάσταση που διαμορφώθηκε οδήγησε το 2009 στην εξέγερση ενάντια στην κυβέρνηση Σαακισβίλι.

⁷¹ "Το ΔΝΤ εγκρίνει \$ 750 εκατ. Δάνειο προς τη Γεωργία", Thomson Financial News Super Focus, 3 Σεπτεμβρίου 2008, "Η σύγκρουση με τη Ρωσία κοστίζει τη Γεωργία δύο δισεκατομμύρια ευρώ: μελέτη," Agence France Presse, 3 Σεπτεμβρίου 2008.

⁷² 342 εκατομμύρια από ΗΠΑ, 146 από ΔΝΤ, 141 από ΕΕ, 72 από ΓΕΡΜΑΝΙΑ, 21 από ΣΟΥΗΔΙΑ, 10 από ΙΑΠΩΝΙΑ, 15 από ΤΟΥΡΚΙΑ, 12 από ΝΟΡΒΗΓΙΑ, 10 από ΗΒ κλπ. CEDR, 6 Σεπτεμβρίου 2008, έγgr. Αριθ. CEP-950156. 7 Σεπτεμβρίου 2008, έγgr. Αριθ. CEP950095.

Κεφάλαιο 4

Πολιτική και Στρατηγική Ανάλυση Αντιπάλων

4.1 Πολιτικοί και Στρατηγικοί Στόχοι και Επιδιώξεις της Ρωσίας.

Γενικά. Η Ρωσία θεωρώντας ότι αποτελεί τη διάδοχη κρατική οντότητα της Σοβιετικής ένωσης υιοθετούσε στις περισσότερες των περιπτώσεων, τη Σοβιετική πολιτική στην περιοχή του Καυκάσου.⁷³ Ταυτόχρονα για τη Ρωσία ο Καύκασος - Μαύρη Θάλασσα που απαγορεύουν τις κατευθύνσεις επιθέσεων από το Νότο, έχουν χαρακτηρίσει ως ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια της Ρωσίας.

Η διαδοχή του Μπορίς Γέλτσιν από τον Βλαντιμίρ Πούτιν στη ρωσική Προεδρία σηματοδότησε μία νέα αλλαγή πολιτικής και στρατηγικής Όταν ανήλθε στην εξουσία τον Δεκέμβριο του 1999, έκρινε ότι έπρεπε να αλλάξει την εξωτερική πολιτική της χώρας του, γιατί τόσο η στρατηγική του Γέλτσιν,⁷⁴ όσο και του Πριμακόφ⁷⁵ είχαν αποτύχει και ότι έπρεπε να εφαρμόσει μια νέα πιο ρεαλιστική εξωτερική πολιτική. Από τη μια μεριά τηρούσε μετριοπαθή στάση απέναντι στη Δύση, επιδεικνύοντας διάθεση πολυμερούς και συντονισμένης αντιμετώπισης των διεθνών υποθέσεων και από την άλλη μεριά, κατέβαλε προσπάθειες διατήρησης και αύξησης της Ρωσικής επιρροής στα μέλη της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ).

Κεντρική ιδέα της νέας στρατηγικής του ήταν η ανάκτηση του χαμένου κύρους της Ρωσίας και η τόνωση του ηθικού του ρωσικού λαού, με τη χρησιμοποίηση της τεράστιας ενεργειακής δύναμης της χώρας και τη δημιουργία νέων αγορών για την πώληση των συμβατικών όπλων, που παράγει σε μεγάλο αριθμό η Πολεμική Βιομηχανία της χώρας του, η αλλαγή της στάσεως απέναντι των πρώην Σοβιετικών δημοκρατικών δι' εγκαταλείψεως του μεγαλοϊδεατισμού και αντιμετώπισεώς τους ως ισότιμους εταίρους και την επαγρύπνηση της Ρωσίας σε ότι αφορά το «Εγγύς Εξωτερικό».⁷⁶

Η διαφορετική αυτή πολιτική σχετίζεται με την παραδοσιακή Ρωσική άποψη

⁷³ Αρκετοί Ρώσοι στρατιωτικοί και πολιτικοί ηγέτες διακατέχονται από το όραμα του προνομιακού στρατηγικού ρόλου της Ρωσίας, ακόμα και στα θέματα που αφορούν τα εσωτερικά ζητήματα ή την άμυνα των κρατών που προέκυψαν μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ (είτε αυτά το θέλουν είτε όχι).

⁷⁴ Στρατηγική συμμαχία και υπακοή στις ΗΠΑ, ώστε να διατηρηθεί η Ρωσία στο προσκήνιο ως υπερδύναμη, εκμεταλλευόμενη το πυρηνικό της οπλοστάσιο

⁷⁵ Δημιουργία ανταξόνων, δια της συνάψεως συμμαχιών, με όσες χώρες είχαν κοινά συμφέροντα με τη Ρωσία, εναντίον των ΗΠΑ

⁷⁶ Στο νέο στρατιωτικό δόγμα του 2000, γίνεται συγκεκριμένη αναφορά διεξόδου της Ατλαντικής Συμμαχίας στην πρώην Σοβιετική Ένωση και θεωρεί ότι αυτό συνιστά μια άμεση απειλή για την εθνική ασφάλεια της Ρωσίας.

περί επάρκειας ισχύος. Η Ρωσία έναντι της ισχυρότερης Δύσης, ακολουθεί συγκαταβατική και συμφιλιοτική γραμμή, ενώ έναντι των ασθενέστερων πρώην σοβιετικών δημοκρατιών, εμφανίζεται ιδιαίτερα αποφασισμένη να προστατεύσει τα ρωσικά συμφέροντα να τις διατηρήσει στη ρωσική σφαίρα επιρροής και να επαναπροσδιορισθεί ως «μεγάλη δύναμη».⁷⁷

Οι απόψεις περί Ευρασιανισμού, βρήκαν πρόσφορο έδαφος στην αναζήτηση από τον Πρόεδρο Putin μιας ιδεολογικής βάσης και κατεύθυνσης για τον αναδυόμενο ρωσικό ιμπεριαλισμό, ήδη από το φθινόπωρο του 2000⁷⁸, και αποδόθηκαν μέσω των σκέψεων του διάσημου ρώσου εθνικιστή και αντιφρονούντα, Αλεξάντερ Σολζενίτσιν (A. Solzhenitsyn). Αρκετοί μάλιστα ρώσοι αναλυτές φθάνουν στο σημείο να διακρίνουν μια έλξη του Προέδρου της Ρωσίας Πούτιν προς τα όραμα μιας κυριαρχούμενης από την Ρωσία ευρασιατικής αυτοκρατορίας, την οποία ευαγγελίζεται ο ρώσος υπερεθνικιστής και γεωπολιτικός Αλεξάντερ Ντούγκιν. Η Ρωσία του Πούτιν, έχει ως σύγχρονη εκδοχή αυτοκρατορικού τύπου βλέψεις προς το μετα-Σοβιετικό διεθνές σύστημα, το παραδοσιακό “νότιο μέτωπο” ή όπως το αποκαλούσε ο Winston Churchill, το “μαλακό υπογάστριο της Ρωσίας”.⁷⁹». Η Ρωσία ποτέ κατά την χιλιόχρονη ιστορία της δεν εξελίχθηκε σε εθνικό ούτε αμιγώς χριστιανικό έθνος - κράτος (αντίθετα με τα κράτη της Δύσης). Η πολυπληθής μουσουλμανική μειονότητα της Ρωσικής Ομοσπονδίας, με διαφορετική εθνική και πολιτιστική ταυτότητα, προσδίδουν στην Ρωσία τα χαρακτηριστικά αυτοκρατορίας και επηρεάζουν την οπτική που παρατηρεί τον κόσμο, την άποψή του περί ασφάλειας, καθώς και τις επιλογές της εξωτερικής του πολιτικής.

Στον τρόπο της σκέψης του Πούτιν, το Ισλάμ στην ακραία μορφή του και ο μουσουλμανικός κόσμος στο σύνολό του, αποτελούν μέγιστες πηγές απειλής για την Ρωσία και ενεργούς ή δυνητικούς ανταγωνιστές. Ακόμη και πριν την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, ο Πρόεδρος Πούτιν προειδοποιούσε για ένα τόξο αστάθειας που εκτείνεται από τις Φιλιππίνες έως το Κοσσυφοπέδιο⁸⁰ και με δημόσιες δηλώσεις του, υποστήριζε ότι,

⁷⁷ Οι προθέσεις αυτές καταγράφονται και στις «Αρχές της Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Ομοσπονδίας», που δημοσιεύτηκαν τον Ιούλιο του 2000, και στον ιστότοπο https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.136824/2015.136824.Readings-In-Russian-Foreign-Policy_djvu.txt (πρόσβαση 2 Μαρ 2018).

⁷⁸ Vladimir Putin, ‘Rossiya vseгда oshchshala sebia evroasiatskoy stranoy’, (Η Ρωσία πάντοτε αυτοπροσδιοριζόταν ως ευρασιατικό κράτος), www.strana.ru, 13.11.2000

⁷⁹ Σύμφωνα με τη Θεωρία του επιθετικού Ρεαλισμού, του Τζό Μερσχάιμερ, που αναφέρεται κυρίως στις Μεγάλες Δυνάμεις, θεωρεί ότι αυτές επιθυρούν διακαώς την πλανητική ηγεμονία. Επειδή αυτό δεν είναι εφικτό συμβιβάζονται με μια περιφερειακή ηγεμονία.

⁸⁰ ‘Russia: Putin Notes Extremists, Terror Threat to Republics’, (FBIS/SOV-2000-0519, 19 Μαΐου 2000)

«ένα ισλαμικό δίκτυο τρομοκρατίας, διοικούμενο από τον Osama bin Laden, προσπαθούσε να δημιουργήσει ένα ισλαμικό Χαλιφάτο, τις Ηνωμένες Πολιτείες του Ισλάμ, στο οποίο θα προσκολλιούνταν ένας μεγάλος αριθμός ισλαμικών κυβερνήσεων καθώς και μερικά από τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και μέρη της σημερινής επικράτειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας...».

Ο φόβος του ισλαμικού εξτρεισμού έφερε κοντά τη Ρωσία με την Δύση και ταυτόχρονα σήμανε το τέλος τις παλαιός Σοβιετικής ιδέας για χρήση του Ισλάμ, ακόμη και με την πιο ακραία εκδοχή του, ως εργαλείο της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής στην προσπάθεια για την αποκόμιση περισσότερων οικονομικών και πολιτικών ωφελημάτων. Επίσης είναι γεγονός ότι ο ισλαμικός παράγων επηρέασε σημαντικά την ρωσική εξωτερική πολιτική και την αντίληψη περί στρατηγικής ασφάλειας της χώρας.

Το Κρεμλίνο χρησιμοποίησε την πραγματική ή φανταστική απειλή του ισλαμικού εξτρεισμού προκειμένου να επανακτήσει και σταθεροποιήσει την επιρροή του στα μετα-σοβιετικά κράτη, ενώ ταυτόχρονα περιόριζε την επέκταση της επιρροής της Δύσης, όπως και αυτή περιφερειακών δυνάμεων. Το μοντέλο αυτό εφαρμόσθηκε στην Κεντρική Ασία πριν τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου. Εδώ η Ρωσία υπερμεγέθυνε την ισλαμική απειλή για να δικαιολογήσει την παρεμβατική της πολιτική. Αναλυτές αναφέρουν την περίπτωση του εμφυλίου πολέμου στο Τατζικιστάν όπου σύμφωνα με τον Sergei Gretskey, «υπήρξε εξωτερική επιρροή (ρωσική - ουζμπεκική) που μετέτρεψε την εθνοτική σύγκρουση σε εμφύλιο πόλεμο»⁸¹.

Στον Νότιο Καύκασο, οι δύο πόλεμοι της Τσετσενίας (1994 με 1996 και 1999 - 2001) εισήγαγαν τον ισλαμικό παράγοντα στις σχέσεις της Ρωσίας με τα κράτη της Υπερκαυκασίας ή Νοτίου Καυκάσου. Το ίδιο ισχύει και για τις σχέσεις της Ρωσίας με τα Αραβικά και τα άλλα μουσουλμανικά κράτη, περιλαμβανομένης της κοσμικής Τουρκίας. Βέβαια ενδεικτικό του ορθολογιστικού τρόπου με τον οποίο η Ρωσία αντιμετωπίζει την κατάσταση αποτελεί το γεγονός ότι παρ' όλη την σημαντική βοήθεια που παρείχαν διάφορες βορειοκαυκασιανές και τουρκικές ομάδες με έδρα στην Τουρκία προς τους Τσετσένους, η Ρωσία δεν επέτρεψε στο Τσετσενικό πρόβλημα να βλάψει ανεπανόρθωτα τις σχέσεις της με την Τουρκία. Αντίθετα οι

⁸¹ Sergei Gretskey, 'Civil War in Tajikistan: Causes, Developments, and Prospects for Peace', στο βιβλίο 'Central Asia: Conflict, Revolution, and Change', Roland Sagdeev - Susan Eisenhower (eds.), (Washington D.C.: Center for Political and Strategic Studies, 1995), και στην ιστοσελίδα www.cpss.orir/casiabpv_chap_16.txt

σχέσεις της Ρωσίας με την Σαουδική Αραβία και το Πακιστάν επηρεάστηκαν σημαντικά λόγω των διαφορών ως προς το πετρέλαιο και την κατάσταση στο Αφγανιστάν. Τέλος σε σχέση με το Ιράν, το Τσετσενικό πρόβλημα λειτούργησε ως κίνητρο για βελτιωμένες σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών, μετά την απόφαση της Τεχεράνης να μην υποστηρίξει τους Τσετσένους και να μεσολαβήσει στις σχέσεις της Μόσχας με τις μουσουλμανικές πρωτεύουσες.

Εντασσόμενες στο ανωτέρω διεθνές περιβάλλον, οι συμμαχίες και τα στρατηγικά - στρατιωτικά και οικονομικά σχήματα που ανέπτυξε ο Πρόεδρος Πούτιν, υποκρύπτουν νέο-ιμπεριαλιστικές βλέψεις για πρόσδεση των πρώην Σοβιετικών κρατών του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας στην «Ρωσική Αποστολή», κάτι που εξυπηρετεί τους σκοπούς του Ευρασιανικού Κινήματος. Η «Δύναμη Ταχείας Επέμβασης της Κεντρικής Ασίας⁸²», η «Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα⁸³» και ο «Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης», εξυπηρετούν τον ίδιο Ρωσικό στόχο. Αυτός δεν είναι άλλος από την ανύψωση της Ρωσίας στο καθεστώς μιας ευρασιατικής ηγεμονίας, μέσω της οποίας η χώρα θα ξαναβρεί την οδό του εθνικού μεγαλείου και θα ενώσει τις διαφορετικές θρησκείες της Ευρασίας εναντίον του «Μεγάλου Σατανά», των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

Γεωπολιτικοί Στόχοι της Ρωσίας στον Πόλεμο με τη Γεωργία. Η Μόσχα διατύπωσε στόχους μεγάλης εμβέλειας όταν προετοίμασε προσεκτικά - για περίοδο τουλάχιστον 2½ ετών, και πιθανόν περισσότερο - για εισβολή στη Γεωργία. Αυτοί οι στόχοι περιλάμβαναν:

α. Την άρνηση της παρουσίας της Γεωργίας και της κυριαρχία της τόσο στη Νότια Οσετία όσο και στην Αμπχαζία. Η Ρωσία έχει υποστηρίξει και προστατεύσει ενεργά τα αυτονομιστικά κινήματα και στους δύο αυτούς εθνολογικά διακριτούς συνοριακούς θύλακες, οι οποίοι αποτελούν μέρος της γεωργιανής επικράτειας

β. Απομάκρυνση Γεωργιανών στρατευμάτων στη Νότια Οσετία και την Αμπχαζία και την διάλυση της στρατιωτικής ικανότητας της Γεωργίας. Η Ρωσία

⁸² Οι ηγέτες επτά χωρών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Ρωσία, Αρμενία, Λευκορωσία, Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν και Κιργιστάν), που είναι και μέλη του Οργανισμού του Συμφώνου Συλλογικής Ασφάλειας (CSTO), συμφώνησαν το 2009 να προχωρήσουν στη συγκρότηση "συλλογικών ενόπλων δυνάμεων ταχείας αντίδρασης" με έδρα στη Ρωσία.

⁸³ Η Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα ιδρύθηκε το 2000, ως ένας διεθνής οικονομικός οργανισμός με μέλη τη Λευκορωσία, το Καζακστάν, το Κιργιστάν, τη Ρωσία και το Τατζικιστάν, ενώ τρεις άλλες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες (Αρμενία, Μολδαβία και Ουκρανία) έχουν καθεστώς παρατηρητή. Το Ουζμπεκιστάν έχει ανακοινώσει επίσημα την προσωρινή ανάκληση της αίτησης του για είσοδο στην Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα (Eurasec).

προετοίμασε το έδαφος για ανεξαρτησία και πιθανή ενδεχόμενη προσάρτηση αυτών των χωρισμένων εδαφών. Αυτοί οι στόχοι φαίνεται να έχουν επιτευχθεί με επιτυχία.

γ. Να εμποδίσει τη Γεωργία να ενταχθεί στον Οργανισμό του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) και να στείλει ένα ισχυρό μήνυμα στην Ουκρανία ότι η επιμονή της στην ένταξη στο NATO μπορεί να οδηγήσει σε πόλεμο ή / και διαμελισμό του, επιδεικνύοντας στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες τόσο την «αναξιοπιστία» της γεωργιανής κυβέρνησης όσο και τον κίνδυνο που εγκυμονεί η επέκταση της προστασίας του NATO στη Γεωργία. Η Ρωσία κατάφερε να επιτεθεί σε ένα κράτος το οποίο, από τον Απρίλιο του 2008, θεωρήθηκε ως πιθανός υποψήφιος για ένταξη στο NATO. Η ρωσική επίθεση κατέστρεψε την αποτελεσματικότητα της ομπρέλας του NATO στην Ανατολική Ευρώπη, παρόλο που η Γεωργία δεν είναι ακόμη επίσημα μέλος, καθώς έγινε φανερό ότι η Μόσχα μπορεί να χρησιμοποιήσει βία έναντι των γειτόνων της με σχετική ατιμωρησία.

δ. Οι δευτερεύοντες στόχοι περιλάμβαναν την αποδυνάμωση και ενδεχομένως την ανατροπή της κυβέρνησης Saakashvili, ασκώντας ψυχτικές επιπτώσεις σε άλλες πρώην σοβιετικές χώρες που εξετάζουν το ενδεχόμενο ένταξης στο NATO, ιδιαίτερα στην Ουκρανία, και αποδεικνύοντας την ικανότητα και την αποφασιστικότητα να τερματίσουν αυτό που η Ρωσία είδε ως δυτική καταπάτηση στη "ζώνη προνομιούχων συμφερόντων". "Τέλος, είναι πιθανό οι ρωσικοί στόχοι να περιλαμβάνουν ένα στοιχείο εκδίκησης για την αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου από τη Δύση, την οποία η Ρωσία είχε σθεναρά αντιταχθεί και υποσχέθηκε να απαντήσει.

Χρησιμοποιώντας το στρατιωτικό του καθεστώς ως μοναδική ειρηνευτική δύναμη (στην Αμπχαζία) ή την πρωταρχική ειρηνευτική δύναμη της Νότιας Οσετίας και την πολιτική της θέση ως μέλους των οργάνων επίλυσης των συγκρούσεων και στις δύο επαρχίες, ξεκινώντας από τις αρχές του 2008, η Ρωσία ανέλαβε μια σειρά πολιτικών και στρατιωτικών καθηκόντων που αποσκοπούν στο να σπείρουν φόβο και σύγχυση στην κυβέρνηση της Γεωργίας, καθορίζουν εάν και πώς η Δύση θα ανταποκριθεί στην αυξανόμενη πίεση της Ρωσίας στη Γεωργία και θα θέσει τις στρατιωτικές συνθήκες επιτυχίας σε έναν πόλεμο κατά της Γεωργίας. Ταυτόχρονα, «κατέστη σαφές [η ρωσική ηγεσία] ότι το μόνο μέσο για την υπεράσπιση αυτών των μη αναγνωρισμένων δημοκρατιών ήταν η άμεση στρατιωτική παρέμβαση του

ρωσικού στρατού στην περίπτωση της προσπάθειας της Γεωργίας να επιστρέψει με τη βία τις αυτονομιστικές δημοκρατίες. ».⁸⁴

Από πολιτική άποψη, η Ρωσία αναγνώρισε και εκμεταλλεύτηκε επιδέξια το χάσμα μεταξύ της γεωργιανής και της δυτικής πολιτικής σε σχέση με τις «παγωμένες συγκρούσεις» της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας.⁸⁵

Ρωσική Στρατηγική. Οι στρατηγικοί στόχοι της Ρωσίας στον πόλεμο με τη Γεωργία χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει εκείνους τους στόχους που δεν σχετίζονται άμεσα με τον προγραμματισμό μιας στρατιωτικής εκστρατείας. Με αυτούς τους στόχους, η Ρωσία σηματοδοτούσε ενδιαφέροντα και προθέσεις σε άλλους παίκτες στη διεθνή σκηνή. Είναι προφανές ότι η Ρωσία θέλησε να στείλει ένα ισχυρό μήνυμα στη Δύση ότι η Ρωσία επέστρεψε στον κόσμο ως ισχυρός παίκτης, είναι "ικανός να δρα αποτελεσματικά στην περιφέρειά της" και είναι πρόθυμος και ικανός να χρησιμοποιήσει στρατιωτική δύναμη για την προστασία των συμφερόντων της.⁸⁶ Ένα ισχυρό μήνυμα στάλθηκε στην Γεωργία καθώς και σε άλλα πρώην Σοβιετικά κράτη που έχουν πληθυσμούς από εθνοτικές ρωσικές χώρες ότι η Ρωσία θα λάβει μέτρα για την προστασία τους και θα τα χρησιμοποιήσει ως μέσο επέκτασης της επιρροής και του ελέγχου της στην περιοχή.⁸⁷

Το δεύτερο σύνολο στρατηγικών στόχων περιλαμβάνει εκείνα που σχετίζονται άμεσα με την επιχειρησιακή τέχνη, δεδομένου ότι διατυπώνουν στρατιωτικές απαιτήσεις για τον πόλεμο. Ο ρωσικός στρατός πήρε αυτούς τους στόχους και σχεδίασε μια εκστρατεία για την επίτευξή τους. Πρώτον, η Ρωσία θέλησε να αποκτήσει τον έλεγχο των δύο απομονωμένων περιοχών της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας.⁸⁸ Δεύτερον, η Ρωσία θέλησε να «επιδείξει την αδύναμη εξουσία της

⁸⁴ Mikhail Barabanov, Lavron Anton, Viacheslav Tseluyko, Ρωσία: Tanki Avgusta (Τάνκς τον Αύγουστο), Κέντρο ανάλυσης στρατηγικών και τεχνολογιών, Μόσχα, 2009, σ. 46.

⁸⁵ Στις αρχές του 2008, η Ρωσία άρχισε να επιδεινώνει την πολιτική και διπλωματική πίεση στην Τιφλίδα. Στις 6 Μαρτίου, ο τότε πρόεδρος Πούτιν ανακοίνωσε ότι η Ρωσία αποχώρησε μονομερώς από το καθεστώς κυρώσεων που επέβαλε η ΚΑΚ που απαγόρευε την παράδοση στρατιωτικού εξοπλισμού στην Αμπχαζία. Στις 16 Απριλίου, η ρωσική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι εγκαθιδρύει άμεση επαφή κυβέρνησης με κυβερνήσεις με τις ανεπίσημες κυβερνήσεις στην Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία, ένα βήμα που η Γεωργία ισχυρίστηκε ότι ισοδυναμεί με de facto αναγνώριση αυτών των καθεστώτων.

⁸⁶ "Ιράν: Η άποψη της Τεχεράνης για την κρίση στον Καύκασο", 11 Αυγούστου 2008, στο Stratfor (πρόσβαση στις 28 Δεκεμβρίου 2017). Gregory Gleason, "Ο Ρωσο-Γεωργιανός πόλεμος και η πολιτική της μεγάλης δύναμης", Ινστιτούτο Κεντρικής Ασίας-Καυκάσου, 17 Σεπτεμβρίου 2008, <http://www.cacianalyst.org/?q=node/4938> (πρόσβαση στις 14 Φεβρουαρίου 2018).

⁸⁷ Svante E. Cornell, "War in Georgia, Jitters All Around," Current History 107, no. 711 Οκτ 2008, σ. 312.

⁸⁸ Pavel Felgenhauer, "The Russian-Georgian War Was Preplanned in Moscow," Eurasia Daily Monitor 5, no. 156 (August 14, 2008), <https://jamestown.org/program/the-russian-georgian-war-was-preplanned-in-moscow/>, (πρόσβαση στις 7 Ιανουαρίου 2018).

γεωργιανής κυβέρνησης καθώς και την οικονομική εξάρτηση της Γεωργίας από τη ρωσική συνεργασία» με την ταραχή και την ταπεινοποίηση της κυβέρνησης της Γεωργίας μέσω ενός πολέμου και αποδεικνύοντας ότι η Ρωσία θα μπορούσε να εμποδίσει την οικονομία της Γεωργίας κατά βούληση.⁸⁹ Τρίτον, η Ρωσία θέλησε να καταστρέψει τις ένοπλες δυνάμεις της Γεωργίας προκειμένου να εξαλείψει την απειλή για τις δύο αποσχισθείσες περιοχές. Τέλος, θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι η Ρωσία θέλησε να τιμωρήσει τη Γεωργία για το συνολικό δυτικό προσανατολισμό της.⁹⁰

Μακροπρόθεσμοι Στρατηγικοί Στόχοι της Ρωσίας

α. Η ενίσχυση του ελέγχου του στον Καύκασο, ιδίως σε σχέση με τους στρατηγικούς ενεργειακούς αγωγούς. Αν στη Γεωργία εγκατασταθεί ένα προ-ρωσικό καθεστώς, θα είχε φέρει υπό τον έλεγχο της Μόσχας τον αγωγό πετρελαίου Baku-Tbilisi-Ceyhan και τον αγωγό φυσικού αερίου Baku-Erzurum (Τουρκία). Προσπαθώντας να επιτύχει τη μεταβολή του καθεστώτος στη Γεωργία, η Μόσχα προσπαθεί επίσης να αποκτήσει τον έλεγχο του ενεργειακού και μεταφορικού διαδρόμου που συνδέει την Κεντρική Ασία και το Αζερμπαϊτζάν με τις διαδρομές της Μαύρης Θάλασσας και των ωκεανών στο εξωτερικό - για πετρέλαιο, φυσικό αέριο και άλλα εμπορεύματα.

β. Αναζωογόνηση μιας σφαίρας επιρροής («σφαίρα προνομιούχων συμφερόντων» στην επίσημη ρωσική γλώσσα) στην πρώην Σοβιετική Ένωση και πέρα από αυτήν, αν/όταν είναι αναγκαίο με τη χρήση βίας. Εδώ, ως παραλήπτες περιλαμβάνονταν όλες τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, συμπεριλαμβανομένων των κρατών της Βαλτικής.

γ. "Αλλαγή καθεστώτος" στην Γεωργία με την ανατροπή του Προέδρου Σαακασβίλι και την εγκατάσταση μιας πιο φιλορωσικής ηγεσίας στην Τιφλίδα. Η Ρωσία φαίνεται ότι παραιτήθηκε από την άμεση ανατροπή του Σαακασβίλι και πιθανότατα βασίζεται στους πολιτικούς συμμάχους της από τη Γεωργία για να κάνει τη δουλειά.⁹¹

⁸⁹ Col. George T. Donovan, JR, "Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008", U.S. Army War College, Carlisle Barracks, PA 17013-5050, σελ. 7.

⁹⁰ Svante E. Cornell, "War in Georgia, Jitters All Around," σ. 313.

⁹¹ Για μια στιγμή, η Ρωσία μίλησε για την άσκηση ποινικής δίκης εναντίον του Σαακασβίλι για γενοκτονία και εγκλήματα πολέμου στη Νότια Οσετία, για να τον μετατρέψει σε άλλο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς / Ραντοβάν Κάρατζιτς. Αυτό αποτελεί μέρος ψυχολογικών επιχειρήσεων κατά της Γεωργίας και του ηγέτη της.

Σε στρατηγικό επίπεδο, η Ρωσία μπόρεσε να εκτελέσει μια συνδυασμένη πολιτική-στρατιωτική στρατηγική που απομόνωνσε τη Γεωργία από τους δυτικούς εταίρους της, καθορίζοντας παράλληλα τις προϋποθέσεις για στρατιωτική επιτυχία. Σε επιχειρησιακό επίπεδο, τα πλεονεκτήματα αυτά ήταν επιτυχημένα από την έγκαιρη δέσμευση ενός αποφασιστικού αριθμού δυνάμεων στο θέατρο των επιχειρήσεων και από επαρκή, αν όχι ιδιαίτερα κομψό, επιχειρησιακό συντονισμό. Σε επίπεδο τακτικής, παρά τα μειονεκτήματα όσον αφορά τις ικανότητες σε επίπεδο μικρών μονάδων και τη χρήση τακτικών που εκθέτουν τις δυνάμεις του σε κίνδυνο υψηλότερων ατυχημάτων, η επιθετικότητα, οι ανώτεροι αριθμοί και η ταχύτητα των ρωσικών δυνάμεων που δεσμεύτηκαν στον αγώνα κατέπληξαν τον εχθρό τους και μεταφράστηκε στη νίκη του πεδίου μάχης.

Στρατιωτική Στρατηγική της Ρωσίας στον Πόλεμο με τη Γεωργία. Ο κύριος στόχος της στρατιωτικής επιχείρησης στη Γεωργία και τη Μαύρη Θάλασσα ήταν η επανάληψη αμφισβήτησης της Αμπχαζίας και της Ν. Οσετίας. Η ίδρυση σημαντικών ρωσικών στρατιωτικών βάσεων στις παραπάνω περιοχές καθώς και ο έλεγχος των κρίσιμων σημείων διέλευσης των βουνών βελτίωσε σημαντικά τη στρατηγική στρατιωτική θέση της Ρωσίας στην περιοχή του Καυκάσου.⁹² Επιπλέον, θα αποτελέσει ένα στρατιωτικό έδαφος στο Νότιο Καύκασο και τη Μαύρη Θάλασσα

Ο πρωταρχικός στρατιωτικός στόχος φαίνεται να ήταν ο έλεγχος του εδάφους της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας και η καθιέρωση της υπεροχής του αέρα και της θάλασσας. Ένας δευτερεύων, ίσως εξίσου σημαντικός, στόχος ήταν η αποτροπή των ενισχύσεων της Γεωργίας και των ξένων στρατευμάτων..

Μια ανάλυση της συμπεριφοράς των ρωσικών στρατευμάτων μετά την παύση υποδηλώνει ότι ένας πρόσθετος στόχος ήταν η εξουδετέρωση της στρατιωτικής ικανότητας της Γεωργίας καταστρέφοντας τις υποδομές και καταστρέφοντας ή κατάσχοντας μέρους του Γεωργιανού εξοπλισμού. Κρίνοντας από τις αναφερθείσες αεροπορικές επιθέσεις, η στρατηγική δεν περιλάμβανε διακοπή της κρίσιμης πολιτικής υποδομής, προκειμένου να παραλύσει την πολιτική ηγεσία της Γεωργίας, αλλά να επικεντρωθεί στη μείωση της στρατιωτικής ικανότητας της χώρας. Οι ρωσικές δυνάμεις που συμμετείχαν στις επιχειρήσεις είχαν σαφώς οδηγίες για το

⁹² Εκτός από τις βάσεις των δυνάμεων εδάφους, η Ρωσία άρχισε την προετοιμασία να δημιουργήσει μια συμπληρωματική βάση για το Black Sea Fleetin Ochamchire και να βασίσει τα αεροσκάφη στην πρώην Σοβιετική αεροπορική βάση στο Gudauta της Αμπχαζίας

βαθμό στον οποίο τους επιτρεπόταν να πάνε όταν επιλέγονταν στόχοι και προχωρούσαν στη Γεωργία.⁹³

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι οι επίσημες ρωσικές δηλώσεις ότι η στρατιωτική εισβολή στη Γεωργία ήταν μια επιχείρηση υποστήριξης της ειρήνης, δεν υλοποιήθηκε στη στρατιωτική στρατηγική.⁹⁴ Σημαντικό μέρος της συνολικής ρωσικής στρατιωτικής στρατηγικής ήταν επίσης να εμφανιστεί ως το θύμα, όχι ο υπαίτιος του πολέμου, παρά τον προγραμματισμό και τις προετοιμασίες. Ωστόσο, η περιορισμένη επιτυχία αυτών των στοιχείων υποδηλώνει ότι η ρωσική στρατηγική δεν έχει αναπτυχθεί πέρα από τη σοβιετική στρατιωτική σκέψη.⁹⁵

4.2 Πολιτικοί και Στρατηγικοί Στόχοι και Επιδιώξεις της Γεωργίας.

Μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Σαακισβίλι το 2003, ο νέος πρόεδρος, προέβη άμεσα σε σειρά πολιτικών επιλογών και παρεμβάσεων και με σκοπό να αντιμετωπίσει την Ρωσική επιθετικότητα, την οποία θεωρούσε ως την πιο επικίνδυνη και πιθανή απειλή για τη Γεωργία ανέπτυξε το δόγμα της «Ολικής Άμυνας».⁹⁶ Το δόγμα αυτό βασίστηκε στη εμπλοκή των πολιτών για τη συγκρότηση μιας ισχυρής στρατιωτικής εφεδρείας και στην υπόθεση ότι η απειλή μεγάλων απωλειών και αβέβαιου αποτελέσματος θα μπορούσε να ενεργήσει αποτρεπτικά και να αποκλείσει Ρωσική επέμβαση στο εσωτερικό των δύο αυτόνομων δημοκρατιών.

Πολιτική Εθνικής Άμυνας Γεωργίας. Το 2003 εκδόθηκε μια σειρά θεσμικά κείμενα (Δόγμα Εθνικής Ασφάλειας, Εκτίμηση Απειλής, Στρατηγική Αμυντική Αναθεώρηση, Όραμα του ΥΕΘΑ). Με αυτά καθορίστηκαν ως Εθνικές Προτεραιότητες, η εδαφική ακεραιότητα, η σταθερότητα στην περιοχή του Καυκάσου και της Κασπίας και η εξασφάλιση του διαμετακομιστικού ρόλου της Γεωργίας. Στα κείμενα καταγράφονταν μια σειρά από απειλές για την ασφάλεια της Γεωργίας, κυριότερες από τις οποίες αποτελούσαν η παραβίαση της Γεωργιανής εδαφικής ακεραιότητας (ειδικά σε ότι αφορά τις αυτόνομες περιοχές της Αμπχαζίας

⁹³ Ένας στρατιωτικός σχολιαστής ήταν της γνώμης ότι η στρατιωτική επιχείρηση θα ήταν πιο επιτυχημένη εάν τα ρωσικά στρατεύματα είχαν επιτραπεί να επιτεθούν σε πολιτικούς στόχους, όπως η πολιτική ηγεσία της Γεωργίας και η ζωτική της υποδομή.

⁹⁴ «Οι δηλώσεις ήταν απλώς μέρος της ρωσικής maskirovka, μια στρατηγική εξαπάτησης που σκόπευε να λειτουργήσει ως προπέτασμα καπνού και να παραπλανήσει τη διεθνή γνώμη.» Allison Roy, “Russia resurgent? Moscow’s campaign to coerce Georgia to peace”. International Affairs 84, no. 6, 2008, σελ. 1157.

⁹⁵ Shanker, Thom. ‘Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics’. The New York Times, 17 August 2008. <http://smallwarsjournal.com/blog/old-school-blitz-with-modern-military-tactics> (πρόσβαση στις 18 Ιαν 2018).

⁹⁶ Ήδη πριν από την ορκωμοσία του, ο πρόεδρος Σαακισβίλι δήλωσε ότι η επίλυση των συγκρούσεων στη Νότια Οσετία και την Αμπχαζία αποτελεί προτεραιότητα της προεδρίας του.

και της Νότιας Οσσετίας), η διάδοση ενόπλων συγκρούσεων από γειτονικές χώρες (ειδικά τις Ρωσικές δημοκρατίες του Βορείου Καυκάσου). η στρατιωτική επιθετικότητα από άλλα Έθνη ή μη κρατικούς δρώντες, συμπεριλαμβανομένων τρομοκρατικών οργανώσεων, οι τρομοκρατικές επιθέσεις που στρέφονται εναντίον των υποδομών της χώρας (ειδικά των αγωγών μεταφοράς ενέργειας), ξένες διπλωματικές αποστολές και τον πληθυσμό, το Οργανωμένο Διεθνές έγκλημα και κυρίως οι Ρωσικές στρατιωτικές βάσεις και δυνάμεις στο εσωτερικό της Γεωργίας (υπονοούνταν οι Ρωσικές δυνάμεις και βάσεις στο έδαφος της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας).

Η Στρατιωτική Αμυντική σχεδίαση της Γεωργίας βασίσθηκε στην εκτίμηση ότι θα ολοκληρωθεί με επιτυχία η είσοδος της Γεωργίας στο NATO ως πλήρες μέλος. Η υψηλή πιθανότητα εισόδου της Γεωργίας στο NATO, είχε αποτελέσει το θεμέλιο λίθο της άμυνας της χώρας, γιατί εκτιμούσαν ότι η Συμμαχία ήταν σε θέση στη συνέχεια να την εξασφαλίσει έναντι ισχυρών εξωτερικών απειλών.⁹⁷ Επίσης σε μια προσπάθεια να κερδίσει την είσοδό της, δυνάμεις του Γεωργιανού στρατού συμμετείχαν σε επιχειρήσεις του NATO, με αποτέλεσμα η 1^η Ταξιαρχία Πεζικού που αποτελούσε την ικανότερο σχηματισμό τους, να είναι ανεπτυγμένη στο Ιράκ κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης.

Παρόλα αυτά, η πολιτική ηγεσία έδειχνε να βρίσκεται σε σύγχυση σε ότι αφορά τις προτεραιότητες της άμυνας (NATO ή αυτόνομη «Ολική Άμυνα»), Με δεδομένη την οικονομική κατάσταση της χώρας, η σύγκρουση βασικών επιλογών δεν επέτρεπε την βέλτιστη οργάνωση, εκπαίδευση και εξοπλισμό των Ενόπλων δυνάμεων. Έτσι για παράδειγμα έχουμε αρχικά την έγκριση της αναδιοργάνωσης του στρατού κατά τα πρότυπα της Συμμαχίας, ώστε να μειώσει τις δυνάμεις της στις 11.876 έως το 2015 και να καταστεί μια μικρή, επαγγελματική, ελαφρά εξοπλισμένη δύναμη, ικανή να επιχειρεί σύμφωνα με τα κριτήρια του NATO. Στην συνέχεια όμως έχουμε την απόρριψη των προτάσεων του NATO για μείωση των Ενόπλων δυνάμεων και αντ' αυτού, την λήψη διαδοχικών αποφάσεων στο κοινοβούλιο για αύξηση των Γεωργιανών ενόπλων δυνάμεων και αύξηση των εξοπλισμών (την 14 Σεπ 2007

⁹⁷ Στο πλαίσιο αυτό υπογράφηκε με το NATO το Εξατομικευμένο Σχέδιο Εταιρικότητας (Individual Partnership Action Plan - I PAP), το οποίο επέβαλε την συγκρότηση ενός Διακλαδικού επιτελείου (Joint Staff - JS) που ανέλαβε την διοίκηση και συντονισμό όλων των κλάδων των ΕΔ, την Εθνική Φρουρά, την Διοικητική Μέριμνα, την εκπαίδευση, τις πληροφορίες, την στρατονομία, άλλους πολλαπλασιαστές ισχύος και τις ειδικές δυνάμεις.

εγκρίθηκε η αύξηση των ΕΔ από τις 28.000 στις 32.000 και στις 15 Ιουλ 2008 περαιτέρω αύξηση στις 37.000).

Ανάπτυξη και μετεξέλιξη των Γεωργιανών Ε.Δ. Μετά τις ατυχείς εξελίξεις σε μια σειρά συγκρούσεων με την Αμπχαζία και Ν. Οσετία η Γεωργία αποφάσισε την κατακόρυφη αύξηση της Στρατιωτικής της Ισχύος. Η ιστορία των Ενόπλων Δυνάμεων της Γεωργίας, ξεκινά στις 20 Δεκ 1990 με την συγκρότηση Εθνική φρουράς, ενώ αποτελούσε ακόμη σοβιετική δημοκρατία. Το μεγαλύτερο μέρος της ηγεσίας της χώρας κατά την σύρραξη του 2008 (συμπεριλαμβανομένων των δύο Υπαρχηγών του ΓΕΕΘΑ G. Tasishvili και A. Osepaishvili), προέρχονταν από την Εθνική φρουρά και δεν είχε ιδιαίτερη στρατιωτική επιμόρφωση. Στον πόλεμο μεταξύ Γεωργίας και Αμπχαζίας του 1992, η δύναμη αυτή ηττήθηκε καθώς επέδειξε έλλειψη ενότητας διοικήσεως αδυναμία συγκέντρωσης δυνάμεων και μέσων στον κατάλληλο τόπο και χρόνο, απειθαρχία διοικήσεως στο πεδίο της μάχης. Με βάση τα διδάγματα αυτού του πολέμου η Γεωργία ξεκίνησε κατά το διάστημα 2003 - 2008, μια μεγάλη προσπάθεια μετασχηματισμού των Ε.Δ. με ισχυρή ξένη βοήθεια, που προέρχονταν κυρίως από τις ΗΠΑ και την Τουρκία. Η βοήθεια αυτή είχε κυρίως τη μορφή εκπαίδευσης και διάθεσης αμυντικού υλικού και θεωρητικά ανέτρεψε τις αναλογίες στρατιωτικής ισχύος στην περιοχή του Καυκάσου.

Η Αμερικανική βοήθεια προς την Γεωργία ξεκίνησε το 1997, όταν ο πρόεδρος Σαακισβίλι αιτήθηκε την είσοδο της χώρας του στο Διεθνές Πρόγραμμα Στρατιωτικής Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης (IMET) και το Πρόγραμμα Εξωτερικής Στρατιωτικής Χρηματοδότησης (FMF). Η αρχική βοήθεια υπήρξε συγκρατημένη και περιελάμβανε τη δωρεά μόνο υλικών «μη μάχης», παλαιός τεχνολογίας, από τα αποθέματα του στρατού των ΗΠΑ. Έτσι διατέθηκαν 10 Ε/Π UH-1H, 500 παλαιά οχήματα, 30.000 στολές, 16.000 άρβυλα κ.λ.π., συνολικού κόστους \$ 11 εκατ. Συνολικά το διάστημα 192 - 2005 διατέθηκαν \$ 379,02 εκατ. Στη συνέχεια έχουμε ποσοτική και κυρίως ποιοτική αλλαγή στην εξωτερική στρατιωτική βοήθεια και ειδικά σε αυτή που προέρχονταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αντίστοιχα η Τουρκική στρατιωτική βοήθεια προς την Γεωργία για το χρονικό διάστημα 1997 - 2006, υπολογίζεται στα \$ 37 εκατ. Υπήρξαν και άλλες χώρες που παρείχαν βοήθεια στη Γεωργία όπως η Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, πολλές πρώην Ανατολικές χώρες, ακόμη και η Κίνα.⁹⁸

⁹⁸ Πίνακας με όλες τις γνωστές περαδόσεις στρατιωτικού υλικού στη Γεωργία, όπως σελίδες 139 - 141 της αναφοράς "The Tanks of August", του Ruslan Pukhov, που εκδόθηκε από το Ρωσικό Κέντρο

Η απόφασή της Γεωργίας να επενδύσει σε μια σύγχρονη στρατιωτική δύναμη ήταν αποφασιστικής σημασίας για την εξοικονόμηση της κρατικής εξουσίας της χώρας και μπορεί να έχει εξασφαλίσει την επιβίωση της κυβέρνησής της και της δημοκρατίας της εν όψει εξωτερικής επίθεσης. Ωστόσο, ο στρατός της Γεωργίας παρέμεινε απροετοίμαστος για μια επίθεση στο έδαφος, καθώς η εκπαίδευσή του ήταν σε μεγάλο βαθμό σε τακτικές αντιμετώπισης των εξεγέρσεων και η Γεωργία δεν είχε την ικανότητα να εμποδίσει έναν επιτιθέμενο να αποκτήσει τον έλεγχο του εναέριου χώρου της Γεωργίας.

Ο ισχυρός φιλοδυτικός προσανατολισμός της εξωτερικής πολιτικής της Γεωργίας και η ενεργός προσπάθεια του προέδρου Σαακασβίλι για τη Γεωργία να γίνει μέλος του NATO προστέθηκαν στις ανησυχίες της Μόσχας, παρόλο που είχε ήδη υποβληθεί από τον Πρόεδρο Shevardnadze ένα πρώτο αίτημα αποδοχής. Η εξωτερική πολιτική της Γεωργίας υπό τον Πρόεδρο Σαακασβίλι προσπάθησε να βρει ομοϊδεάτες συμμάχους όπως το Κίεβο μετά την Πορτοκαλί Επανάσταση και να υποστηρίξει μαζί τους φιλοδυτικό προσανατολισμό στην εκτεταμένη σειρά χωρών που κυμαίνονται από τη Βαλτική Θάλασσα έως τη Μαύρη και της Κασπίας Θάλασσας. Ωστόσο, όπως αναμενόταν, όλα αυτά δεν θα γινόταν εύκολα ανεκτά από τη Ρωσία και τη νέα της βεβαιότητα στον μετα-σοβιετικό χώρο.

Στις 7 Αυγούστου 2008, ο Πρόεδρος της Γεωργίας εξέδωσε εντολή να ξεκινήσει μια «αμυντική επιχείρηση» με τους ακόλουθους στόχους:

- Προστασία πολιτών στην περιοχή Tskhinvali / Νότια Οσσετία.
- Εξουδετέρωση των θέσεων εκτοξεύσεως από τις οποίες προήλθε η εκπομπή πυρών εναντίον αμάχων, γεωργιανών μονάδων διατήρησης της ειρήνης και αστυνομίας.
- Αναστολή της κίνησης των τακτικών μονάδων της Ρωσικής Ομοσπονδίας μέσω της σήραγγας Ρόκι στην περιοχή Tskhinvali / Νότια Οσσετία ".

Κεντρικός στόχος, ήταν να αποκατασταθεί η εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας. Ενώ αυτό ήταν στόχος του γεωργιανού κράτους από τις μάχες που οδήγησαν στον διαχωρισμό της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσσετίας, ο Σαακασβίλι ήταν πρόθυμος να επιτύχει τον στόχο αυτό με στρατιωτικά μέσα όσο το δυνατόν ταχύτερα. Ο Σαακασβίλι διέταξε την επίθεση, παρόλο που η καλύτερα εκπαιδευμένη μονάδα του γεωργιανού στρατού, η 1η Ταξιαρχία Πεζικού, είχε εγκατασταθεί στο

Ιράκ για να υποστηρίξει τις αντι-εξεγερτικές επιχειρήσεις. Έτσι, το Tseluiko παρουσιάζει την επίθεση κατά της Νότιας Οσετίας ως πραξικόπημα, μια ταχεία απόπειρα κατοχής του Tskhinvali και απομόνωση του θεάτρου πριν από τη αντίδραση που θα μπορούσε να ξεκινήσει η Ρωσία, ως προστάτης της Νότιας Οσετίας. Αυτή η στρατηγική επιλογή αποδείχθηκε τόσο στρατιωτική όσο και πολιτική καταστροφή για τη Γεωργία και την κυβέρνησή της. Η ρωσική απάντηση, ήταν καλά προγραμματισμένη και επίκαιρη.

Η Γεωργία έπαιξε σε ένα Blitzkrieg της Νότιας Οσετίας και η ρωσική κυβέρνηση αντιλαμβανόταν τους κινδύνους ενός παρατεταμένου πολέμου που απειλούσε να φέρει ξένες στρατιωτικές επεμβάσεις. Και οι δύο πλευρές προήλθαν από πολιτικούς στόχους. Η κυβέρνηση ήθελε να χρησιμοποιήσει στρατιωτικά μέσα για να πάρει την πρωτεύουσα της Νότιας Οσετίας Tskhinvali, να υποσκάψει την απαίτησή της για ανεξαρτησία και έτσι να ενισχύσει την κυριαρχία της Γεωργίας. Η Ρωσία παρενέβη για να τιμωρήσει την κυβέρνηση Σαakasβίλι και να υπονομεύσει τη νομιμότητά της στο εσωτερικό και στο εξωτερικό.

Τέλος, η στρατηγική αξία της Γεωργίας στην Ατλαντική Συμμαχία μειώθηκε από την de facto απώλεια ενός τρίτου της επικράτειάς της. Η αβεβαιότητα των συνόρων της Γεωργίας και η αποδεδειγμένη πρόθεση της Ρωσίας να υπερασπιστεί τις περιοχές επιρροής της στρατιωτικά καθιστούν επικίνδυνες τις υποσχέσεις στρατιωτικής βοήθειας.

4.3 Πολιτική και Στρατηγική των ΗΠΑ.

Οι ΗΠΑ ενεπλάκησαν στον Καύκασο τόσο για γεωπολιτικούς λόγους που αφορούσαν τον ταυτόχρονο περιορισμό του Ιράν και της Ρωσίας, όσο και για οικονομικούς που αφορούν στην αξιοποίηση των κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου της περιοχής υπό όρους που να είναι όχι μόνον οικονομικά συμφέροντες, αλλά και συμβατοί με τις πολιτικές επιδιώξεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι των ΗΠΑ στην περιοχή αποτελούν:

Η διατήρηση της κυριαρχίας και ανεξαρτησίας των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών. Για τον λόγο αυτό ενίσχυσαν στρατιωτικά τη Γεωργία.

Η ενίσχυση της παρουσίας στρατευμάτων τους για περίσφιξη αντιπάλων όπως το Ιράν, η Ρωσία αλλά και η Κίνα, με συνεχή παρουσία στη Μαύρη θάλασσα και στα νέα κράτη της Κασπίας.

Η εξασφάλιση της δραστηριοποίησης αμερικανικών επιχειρήσεων, καθώς θεωρούν ότι, πέρα από τα κέρδη που κάτι τέτοιο συνεπάγεται, θα υποβοηθήσει τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις στις χώρες της περιοχής.

Η δημιουργία εναλλακτικών πηγών προμήθειας πετρελαίου, σε μια προσπάθεια να μειωθεί η εξάρτηση από το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής (στα πλαίσια αυτά εντάσσεται η κατασκευή του αγωγού Μπακού - Τσεϋχάν).

Η συνέχιση της καταπολέμησης της διεθνούς τρομοκρατίας και του λαθρεμπορίου ναρκωτικών.

Οι ΗΠΑ επέλεξαν να εφαρμόσουν στην περιοχή του Καυκάσου μια επιθετική πολιτική ήπιας ισχύος με κύριους βραχίονες το NATO και την ασφάλεια που προσφέρει, την Ευρωπαϊκή Ένωση για οικονομική ανάπτυξη, της Τουρκία για πολιτιστική διείσδυση.

Η πολιτική των ΗΠΑ εστιάζεται στην υποστήριξη στα νέα ανεξάρτητα κράτη και τη χειραφέτησή τους (με κύριο εταίρο την Γεωργία), στην εξασφάλιση των οικονομικών της στρατηγικών στην περιοχή (αγωγοί, εξόρυξη υδρογονανθράκων), δεδομένου ότι εμπλέκονται αμερικάνικες εταιρίες με κολοσσιαία συμφέροντα, την προσπάθεια για μείωση της ενεργειακής της εξάρτησης από το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής.

Για υλοποίηση αυτής της πολιτικής οι ΗΠΑ επέλεξαν ως εταίρους την Γεωργία και την Τουρκία, καθώς θέλουν να εξασφαλίσουν την ελεύθερη πρόσβαση στα ενεργειακά αποθέματα της Κασπίας και κυρίως στο πετρέλαιο. Αντίθετα έθεσαν ως στόχο τον περιορισμό χωρών που εμφανίζονται ως ανταγωνιστές στην περιοχή (Ρωσία και Ιράν). Οι ΗΠΑ θεωρούν ότι πρέπει να εξασφαλίσουν ότι η Ρωσία δεν θα καταστεί μονοπώλιο στην αγορά ενέργειας και ότι το Ιράν δεν θα μπορέσει να ελέγξει κύριους αγωγούς μεταφοράς πετρελαίου προς την Ανατολή ή την Δύση. Για να καταστούν τα κράτη του Νοτίου Καυκάσου οικονομικά και πολιτικά ανεξάρτητα από τη Ρωσία, θα πρέπει αρχικά να εξελιχτούν οικονομικά, να αυξήσουν τη στρατιωτική τους ισχύ και να ενισχύσουν τις διμερείς τους σχέσεις. Ένα σύστημα αγωγών υδρογονανθράκων που θα ξεκινούσε από το Αζερμπαϊτζάν και θα περνούσε από τα εδάφη της Γεωργίας, θα έδινε σε αυτές τις χώρες τη δυνατότητα να ανεξαρτητοποιηθούν οικονομικά και στρατιωτικά από τη Μόσχα. Ακόμα περισσότερο οι ΗΠΑ θα επιθυμούσαν την απόσυρση των Ρωσικών στρατευμάτων από όλες τις νεοϊδρυθείσες δημοκρατίες της περιοχής κι αυτό γιατί πιστεύουν ότι οι ίδιες ή συμμαχικές χώρες (Τουρκία και δευτερευόντως Γεωργία) θα καλύψουν το

κενό ασφαλείας που θα δημιουργηθεί και θα καταστεί εφικτή η κατασκευή των αγωγών, των οποίων η ύπαρξη μέχρι στιγμής στοιχειοθετείται μόνον στα χαρτιά.

Η ύπαρξη του Ιράν και οι δεσμοί του με τους Σιίτες της περιοχής, αυξάνει την Αμερικανική ανησυχία, καθώς πιστεύουν ότι είναι πιθανό να υποθάλψει τρομοκρατικές ενέργειες και θρησκευτικό φανατισμό. Ως εκ τούτου υποστηρίζουν την τουρκική παρουσία, ελπίζοντας ότι το τουρκικό πρότυπο θα οδηγήσει τις μουσουλμανικές χώρες της περιοχής στην κατεύθυνση του κοσμικού και φιλοδυτικού προσανατολισμού.

Μεγάλη πολιτική ήττα μπορεί να χαρακτηριστεί η πολεμική αναμέτρηση Ρωσίας - Γεωργίας και για τις ΗΠΑ που κατηγορούνται ότι αν δεν γνώριζαν τις προθέσεις του Σαακασβίλι έχουν πρόβλημα ελέγχου των δορυφόρων τους, αν πάλι τις γνώριζαν, τότε δεν είναι σε θέση να αναμετρηθούν με τη Ρωσία, στον Καύκασο. Οι ΗΠΑ πίεζαν για την είσοδο της Γεωργίας στο NATO, εξόπλισαν τον Γεωργιανό στρατό με αμερικανικά και άλλα δυτικού τύπου οπλικά συστήματα, παρείχαν εκπαίδευση και οργάνωση, παρότρυναν εμμέσως τον Γεωργιανό πρόεδρο Σαακασβίλι να προχωρήσει σε επιθετική ενέργεια και όταν οι Ρωσικές δυνάμεις επενέβησαν, κατέστρεψαν πλήρως τη Γεωργία μέσα σε πέντε ημέρες και οι ΗΠΑ περιορίστηκαν σε χλιαρές δηλώσεις και εκκλήσεις για τερματισμό των συγκρούσεων. Οι αντιδράσεις τους έβλαψαν την αξιοπιστία των ΗΠΑ διεθνώς.

4.4 Πολιτική και Στρατηγική του NATO.

Η πολιτική της Συμμαχίας στην περιοχή αποκρυσταλλώθηκε μετά το 1993, όταν θέτει για πρώτη φορά το ζήτημα της επέκτασης και προχωρά στην ενίσχυση της σύμπραξης για την ειρήνη (Partnership for Peace - PfP) σε πολλαπλά επίπεδα. Έτσι πέρα από την αίτηση εισόδου της Γεωργίας ως πλήρες μέλος, έχουμε εντατικοποίηση της στρατιωτικής δραστηριότητας στην περιοχή του Καύκασου (ειδικότερα μέσα από το πρόγραμμα "Συνεργασία για την Ειρήνη") και ταυτόχρονο περιορισμό της Ρωσικής διείσδυσης στην περιοχή.

Μολονότι η πολιτική του NATO είχε την ασφάλεια της περιοχής του Καύκασου ως στόχο υψηλής προτεραιότητας, η σύγκρουση στη Γεωργία έδειξε ότι κάτι τέτοιο είναι πάρα πολύ δύσκολο να υλοποιηθεί, με αποτέλεσμα έκτοτε οι βλέψεις της Συμμαχίας στην περιοχή να έχουν περιορισθεί και να προσβλέπουν στη συνεργασία της Ρωσίας.

4.5 Πολιτική και Στρατηγική της ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει από καιρού αποδοθεί στην ανάπτυξη ήπιας οικονομικής ισχύος. Για το λόγο αυτό το 1999 συνομολόγησε με τις χώρες του Καυκάσου τη Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης και Συνεργασίας, χάρη στο οποίο οι χώρες του Καυκάσου απολαμβάνουν τα προνόμια χρηματοδοτήσεων μέσα από τα προγράμματα TACIS και μέσα από το πρόγραμμα Περιφερειακής Συνεργασίας (χρηματοδοτεί, κυρίως, τις δράσεις TRACECA και INOGATE). Οι χώρες του Καυκάσου έχουν αποκτήσει Ευρωπαϊκό προσανατολισμό χωρίς αυτό όμως να σημαίνει ότι η σχέση τους με την ΕΕ έχει προχωρήσει σε ικανοποιητικό βαθμό. Η ΕΕ τον Απρίλιο 1996 υπέγραψε δεκαετή Συμφωνία Συνεργασίας με την Αρμενία, τη Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1 Ιουλίου 1999.

Βασική πολιτική θέση της ΕΕ είναι η πλήρης υποστήριξη και προώθηση της περιφερειακής συνεργασίας στην περιοχή όχι μόνο του Καυκάσου αλλά και του ευρύτερου χώρου, ως το κύριο μέσο διατήρησης της ειρήνης και της πολιτικής σταθερότητας σε πολιτικά ευαίσθητες περιοχές και προσέγγισης καταρχήν σε οικονομικό επίπεδο με τις Ευρωπαϊκές πολιτικές και οικονομικές δομές.

4.6 Πολιτική ΟΗΕ στο Θέμα της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου.

Σε αυτή την σύγκρουση έχει ιδιαίτερη σημασία η δήλωση της ανεξαρτησίας του Κοσόβου, καθώς αποτέλεσε την σκανδάλη που πυροδότησε την σύγκρουση. Ο πρόεδρος της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, Ξαβιέ Σολάνα, ακόμη από το 2006 είχε εκδηλώσει τους φόβους του για τις επιπτώσεις που θα είχε στη Γεωργία μια πιθανή αναγνώριση του Κοσόβου καθώς οδήγησε αρχικά σε έναν «φραστικό πόλεμο» μεταξύ της Γεωργίας από τη μια και της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας από την άλλη και στη συνέχεια στην λήψη εκατέρωθεν μέτρων για αποφυγή ανάλογων τετελεσμένων. Έτσι στις 18 Φεβρουάριου 2008, ο Πρόεδρος της Γεωργίας Μιχαήλ Σαακισβίλι, εξέδωσε μια σκληρή δήλωση, στην οποία απειλούσε όλους εκείνους που μπορούν να λάβουν μέτρα ανάλογα αυτά του Κοσόβου: «Θέλω οι άνθρωποι μας, όπως και τη διεθνή κοινότητα, να κατανοήσουν ότι μπορούμε και έχουμε τη δύναμη να αναλάβουμε αποτελεσματική δράση σε απάντηση σε κινήσεις που κατευθύνονται ενάντια στη Γεωργία σε αυτό το πλαίσιο (του Κοσόβου)».

Οι εξελίξεις στο Κοσσυφοπέδιο προκάλεσαν την έντονη αντίδραση της Μόσχας και ο ρώσος εκπρόσωπος στο NATO Ντμίτρι Ρογκόζιν, ο οποίος θεωρείται υπερεθνικιστής, δήλωσε «...αν η ΕΕ καταλήξει σε κοινή θέση (σε ότι αφορά την αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου) ή αν το NATO ξεπεράσει την εντολή του στο

Κοσσυφοπέδιο, αυτοί οι οργανισμοί θα βρίσκονται σε σύγκρουση με τον ΟΗΕ, και τότε πιστεύω θα αρχίσουμε εξίσου να λειτουργούμε με την προϋπόθεση ότι για να είναι κανείς σεβαστός πρέπει να χρησιμοποιεί βία. Μπορώ να σας εγγυηθώ ότι δεν θα υπάρξει πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και NATO για το Κοσσυφοπέδιο» πρόσθεσε, εγείροντας ερωτηματικά ως προς τον μελλοντικό αντίπαλο της Ρωσίας.

Η απάντηση ήρθε στις 7 Μαρτίου 2008, από το Κοινοβούλιο της αποσπασθείσας Αμπχαζίας όταν απευθυνόμενο προς τη Ρωσία και τη διεθνή κοινότητα (ΟΗΕ, ΚΑΚ και τους παγκόσμιους ηγέτες), ζήτησε να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία της καθώς όπως ανέφερε: «Μετά από την αναγνώριση της ανεξαρτησίας του Κοσόβου από έναν μεγάλο αριθμό δυτικών κρατών, η γεωπολιτική κατάσταση έχει αλλάξει σημαντικά,» και ειδικά προς την διεθνή κοινότητα τονίζει, «η διεθνής αναγνώριση της Δημοκρατίας της Αμπχαζίας θα προάγει την ειρήνη και τη σταθερότητα στον Καύκασο», ενώ ανάλογη έκκληση απέστειλαν οι αρχές της νότιας Οσσετίας στήνοντας το σκηνικό της σύγκρουσης.

4.7 Πολιτική και Στρατηγική της Τουρκίας.

Η Τουρκία από τις αρχές του 1990, επεδίωξε μια μεγάλης κλίμακας διείσδυση στην περιοχή του Καυκάσου και της Κ. Ασίας, εκμεταλλευόμενη τη γεωγραφική της εγγύτητα και την εθνολογική της συγγένεια. Έσπευσε πρώτη να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία των χωρών της περιοχής και έκτοτε έχουν υπογράψει πάνω από 500 διμερείς συμφωνίες με τις υπόψη χώρες, ενώ πλέον των 1000 τουρκικών εταιριών δραστηριοποιούνται στην περιοχή.⁹⁹ Η Τουρκία επενδύει μεσοπρόθεσμα επιχειρώντας παράλληλα και πολιτιστική αλλά και εκπαιδευτική διείσδυση. Έχει συνομολογήσει συμφωνίες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του ισλαμικού φονταμενταλισμού, της διακίνηση ναρκωτικών και όπλων, ενώ έχει αναπτύξει στρατιωτική συνεργασία με τη Γεωργία, προσφέροντας στρατιωτική και οικονομική βοήθεια, εκπαίδευση και εξοπλισμό. Παρά το πολυδιαφημισμένο αυτό εγχείρημα, μια ψύχραιμη αποτίμηση των γεγονότων μας δείχνει ότι, τα αποτελέσματα δεν ήταν ανάλογα των προσδοκιών. Η σθεναρή αντίθεση της Ρωσίας, δεν επέτρεψε τη διείσδυση στο βαθμό που θα επιθυμούσε η Τουρκία, ενώ υπήρξαν και πολλές αντιδράσεις από τις χώρες αποδέκτες και τους πληθυσμούς τους.

Παρόλα αυτά η Τουρκία αναδεικνύεται σε κράτος-κλειδί στο σχεδιάσμά των αγωγών τόσο λόγω της στρατηγικής της θέσης όσο και των εκρηκτικών αναγκών της

⁹⁹ Igpr Torbakov, "The Georgia Crisis and Russia - Turkey Relations", Jamestown Foundations, 2008, σελ.14.

σε ηλεκτρισμό και φυσικό αέριο. Η διπλή ιδιότητα της γείτονας ως χώρα διέλευσης αλλά και ως χώρας αγοραστή μεγάλων ποσοτήτων ενέργειας δίνουν ένα ισχυρό διαπραγματευτικό ατού στην Τουρκία, το οποίο ενισχύεται και από τη συνεχή υποστήριξη των ΗΠΑ. Από την άλλη το ελεύθερο εμπόριο μεταξύ των χωρών της περιοχής προσφέρει στην Τουρκική οικονομία σημαντικές ευκαιρίες, ενώ το γεγονός ότι η Τουρκία ελέγχει, μέσω των Στενών, τη θαλάσσια πρόσβαση στη Μαύρη Θάλασσα συνεχίζει να είναι τεράστιας σημασίας για τα εμπορικά και στρατηγικά συμφέροντα όλων των κρατών της περιοχής. Ενδεικτική είναι η αντίδραση της Ρωσίας, κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Γεωργία,, όταν με αφορμή την είσοδο Αμερικανικών πολεμικών πλοίων στη Μαύρη θάλασσα, της υπενθύμισε την υποχρέωσή της να τηρεί την Συνθήκη του Μοντρέ του 1936, που απαγορεύει την παραμονή πολεμικών πλοίων στη Μαύρη θάλασσα για περισσότερο από 21 ημέρες.¹⁰⁰ Η Τουρκία για πρώτη φορά κλήθηκε να απαγορεύσει τη διέλευση Συμμαχικών πλοίων που εισέρχονται στον Εύξεινο πόντο, γεγονός που της προσδίδει ένα νέο γεωπολιτικό ρόλο.

Όταν μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Τουρκία έχασε το στρατηγικό πλεονέκτημα να είναι η μοναδική χώρα μέλους του NATO στην Ασία, που διέθετε κοινά σύνορα με τη Ρωσία, πολλοί έσπευσαν να αναρωτηθούν για το ρόλο της. Η είσοδος της Βουλγαρίας και Ρουμανίας στο NATO επέτειναν την αγωνία αυτή. Ωστόσο η δημιουργία νέων Μουσουλμανικών και κυρίως Τουρκογενών κρατών στην Κεντρική Ασία, συμπεριλαμβανομένου και του Αζερμπαϊτζάν, της έδωσε τη δυνατότητα να διαδραματίσει ένα νέο ρόλο, αυτόν της επιρροής στις νεοϊδρυθείσες κρατικές οντότητες της Κεντρικής Ασίας, ο οποίος και αποτέλεσε τη βάση της νέας στρατηγικής και οικονομικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ και το Δυτικό Κόσμο.

Στα πλαίσια των επιδιώξεων της και με την υποστήριξη των ΗΠΑ η Τουρκία προσπάθησε στις αρχές της δεκαετίας του '90 να προωθήσει την ιδέα του Παντουρκισμού σε όλη την Κεντρική Ασία. Η επιτυχής διείσδυση της θα αποτελούσε την εγγύηση για τις ΗΠΑ ότι κανένα άλλο κράτος δεν θα μπορούσε, κυριαρχώντας στην περιοχή, να θέσει υπό αίρεση τα αμερικανικά συμφέροντα. Η διείσδυση όμως που επιχείρησε είτε οικονομική, είτε πολιτισμική, απέτυχε.

Έτσι η εξωτερική της πολιτική υιοθέτησε παρεμβατικές μεθόδους και

¹⁰⁰ "The Georgia Crisis and Russia - Turkey Relations", Igpr Torbakov, Jamestown Foundations, 2008, σελ. 14.

επεκτάθηκε ανατολικά, όχι πάντα με επιτυχία, με την ενθάρρυνση της Δύσης, η οποία αντιλαμβανόμενη τα πολιτικά προβλήματα της Ρωσίας και το γεωπολιτικό κενό που αυτά δημιουργούσαν στην περιοχή, έδωσε στην Τουρκία τη δυνατότητα να αντιπαρέλθει ακόμα και εκείνη την αρχική άρνηση της Ε. Ε. για τον Ευρωπαϊκό προσανατολισμό της, με συνέπεια την πρόσφατη απονομή σε αυτή του τίτλου της Υποψήφιας χώρας για ένταξη στην Ε. Ε.

Φυσικά η Τουρκία εξυπηρετώντας τα συμφέροντα της Δύσης στην περιοχή, βρήκε την ευκαιρία να προωθήσει τις δραστηριότητες της τόσο στην άντληση όσο και στη μεταφορά, μέσω του εδάφους της, του πετρελαίου και του φυσικού αερίου της Κασπίας, προσπαθώντας παράλληλα να επιλύσει και το πρόβλημα της ενεργειακής εξάρτησης της από το Ιράν και το Ιράκ. Έτσι η Άγκυρα προφασιζόμενη τον κίνδυνο οικολογικής καταστροφής από τη συχνή διέλευση μεγάλων πετρελαιοφόρων από το Βόσπορο και επικαλούμενη την πρόοδο της τεχνολογίας, θεώρησε ότι η Συνθήκη του Μοντρέ είναι ξεπερασμένη, πρότεινε μία σειρά νέων κανονισμών που αφορούν τη ναυσιπλοΐα από τα Στενά του Βοσπόρου και που στην ουσία, συνιστούν παραβίαση των οριζόμενων στη Συνθήκη του Μοντρέ. Οι προτεινόμενοι νέοι κανονισμοί, χρησιμοποιούνται ουσιαστικά από την Τουρκία ως διαπραγματευτικό όπλο για την επίτευξη συμφωνιών που αφορούν την αναβάθμιση του στρατηγικού ρόλου της στην περιοχή.

Ο στόχος της ήταν η μείωση της ροής πετρελαίου από τα στενά των Δαρδανελίων (περιοχή ελεγχόμενη από Διεθνείς Συμβάσεις) και η δημιουργία μιας άλλης οδού η οποία, διερχόμενη από το έδαφος της, θα ελέγχεται αποκλειστικά από την ίδια. Έτσι η Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίου το Σεπτέμβριο του 1994 συμμετείχε και αυτή στη σύναψη του Συμβολαίου του Αιώνα με τη Διεθνή Επιχειρησιακή Εταιρεία του Αζερμπαϊτζάν (AIOC), το οποίο κατέληξε στην υπογραφή συμφωνίας για την κατασκευή του αγωγού Μπακού - Τσεϋχάν.

Το πρόβλημα είναι ότι λόγω της εσωτερικής οικονομικής της κατάστασης τίθεται εν αμφιβάλω το θέμα αν μπορεί να τηρήσει τα υποσχεθέντα και να ανταποκριθεί οικονομικά στις ανάγκες των συμβολαίων παροχής ενέργειας. Αυτός ήταν και ένας από τους λόγους που η Τουρκία επεδίωκε πόση θυσία την έναρξη της κατασκευής του αγωγού Μπακού-Τσεϋχάν γιατί επρόκειτο να αποκομίσει τεράστια κέρδη από τα δικαιώματα διέλευσης ενώ παράλληλα θα ενισχυόταν και η στρατηγική θέση της. Ο αγωγός αυτός επελέγη να κατασκευασθεί περισσότερο για πολιτικούς, παρά για οικονομικούς λόγους, καθώς το κόστος του είναι μεγαλύτερο από αυτό των

εναλλακτικών οδών μέσω Ρωσίας και Γεωργίας ή Ιράν. Η Ουάσιγκτον, πίεσε έντονα για την κατασκευή του Τουρκικού αγωγού, καθώς μέσω της Τουρκίας εξασφαλίζει το στρατηγικό έλεγχο της μεταφοράς πετρελαίου της Κ. Ασίας, σημειώνοντας έτσι και τη μείωση του προβλήματος θαλάσσιας κυκλοφορίας στο Βόσπορο.

Οι Εταιρείες Πετρελαίου οι οποίες χρηματοδότησαν την κατασκευή του αγωγού, φοβούνται ότι τα υπάρχοντα κοιτάσματα πετρελαίου στην Κασπία δε δικαιολογούν μια τόσο μεγάλη επένδυση για την κατασκευή Μπακού - Τσεϋχάν ο οποίος θα μεταφέρει 1.000.000 βαρέλια την ημέρα. Σ' αυτό το επιχείρημα αντιπροτείνεται ότι στον αγωγό μπορεί να καταλήγουν και άλλες ποσότητες πετρελαίου από το Καζακστάν ή το Τουρκμενιστάν, συγκεντρώνοντας έτσι ουσιαστικά το μεγαλύτερο μέρος των πετρελαίων της Κεντρικής Ασίας.

Είναι φανερό λοιπόν ότι η Τουρκία προωθεί το ρόλο της με αξιοσημείωτη δεξιότητα προσπαθώντας να υποβαθμίσει ενεργειακά τη Μαύρη θάλασσα και το Αιγαίο, αποκλείοντας σύμφωνα με τις Δυτικές επιταγές τη Ρωσία και σύμφωνα με τις εθνικές της επιδιώξεις την Ελλάδα, από τη διαδικασία μεταφοράς των ενεργειακών αποθεμάτων της Κασπίας προς τη Δύση. Ταυτόχρονα όμως αποτελεί σαφή επιδίωξη της η αναβάθμιση των ίδιων περιοχών στα θέματα των λοιπών εμπορικών δραστηριοτήτων με σαφή στόχο την ανάδειξη της σε αδιαμφισβήτητη τοπική οικονομική δύναμη, έχοντας εξασφαλίσει ταυτόχρονα την δυναμική ανάπτυξη των ενόπλων της δυνάμεων για να καταστεί και τοπική στρατιωτική υπερδύναμη.

Μεσοπρόθεσμα η Τουρκία εκτιμάται ότι θα συνεχίσει την προσπάθεια περαιτέρω διεξόδου και υποστήριξης των χωρών, ιδίως στον ενεργειακό τομέα. Θα επιδιώξει επίσης να λειτουργήσει ως στήριγμα τους και συνδετικός τους κρίκος με τη Δύση, στην προσπάθειά τους να ενσωματωθούν περαιτέρω στη Διεθνή κοινότητα. Απώτερος στόχος είναι να ενισχύσει τη διεθνή της θέση, γεγονός που μακροπρόθεσμα θα επιδράσει και στην ευρωπαϊκή της πορεία.

Σήμερα, η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας. Επίσης, η Ρωσία προμηθεύει περίπου το ήμισυ του αργού πετρελαίου της Τουρκίας και το 65% του φυσικού αερίου της, τα οποία χρησιμοποιούνται για τη θέρμανση των τουρκικών νοικοκυριών και για τη λειτουργία πολλών εργοστασίων ηλεκτροπαραγωγής της χώρας. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι η Ρωσία ασκεί διαφορετικούς μοχλούς στις εξαγωγές της Τουρκίας. Τη Ρωσία, περιορίζοντας την εξαγωγή ορισμένων προϊόντων της, όπως η απαγόρευση των τουρκικών πουλερικών τους τελευταίους μήνες, ενώ οι ρωσικές εξαγωγές ενέργειας στην Τουρκία δεν

αμφισβητούνται από κανέναν άλλο παίκτη. Και ενώ ο συνολικός όγκος του εμπορίου φαίνεται πολύ εντυπωσιακός, οι τουρκικές εξαγωγές στη Ρωσία είναι μέτριες σε σχέση με τις ρωσικές εξαγωγές ενέργειας προς την Τουρκία.

Η Τουρκία έχει πολλά σημαντικά στρατηγικά πλεονεκτήματα που μπορεί να αξιοποιήσει. Η νέα διοίκηση των ΗΠΑ πρέπει να έχει πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την Τουρκία από ό, τι η προηγούμενη. Η βοήθεια της Τουρκίας είναι απαραίτητη για στρατηγικούς και στρατιωτικούς λόγους, καθώς και για λόγους διαμετακόμισης και η Τουρκία θέλει να επωφεληθεί από αυτή τη νέα θέση. Από την άλλη πλευρά, εάν η Τουρκία παραμείνει αναγκασμένη από ενεργειακή εξάρτηση από τη Ρωσία και ενισχυμένη από τις μη διαφανείς συμφωνίες για φυσικό αέριο, μπορεί να χάσει το στρατηγικό πλεονέκτημα που έχει. Αντί να γίνει ο κόμβος φυσικού αερίου από ολόκληρη την περιοχή, συμπεριλαμβανομένης της Μέσης Ανατολής και της Κασπίας, μπορεί να γίνει ο κόμβος του ρωσικού αερίου με πολύ περιορισμένη ικανότητα να επηρεάσει τις κατευθύνσεις αυτής της ροής.

Ο πρωταρχικός στόχος της Ρωσίας στο «παιχνίδι» του φυσικού αερίου είναι το έργο αγωγού Nabucco, το οποίο έχει σχεδιαστεί για να φθάσει στην Ευρώπη μέσω της Τουρκίας, της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας, της Ουγγαρίας και της Αυστρίας 31 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως για το φυσικό αέριο Caspian - και ενδεχομένως για το Ιράν και το Ιράκ. Το λογικό τέλος αυτού του αγωγού προβλέπεται στον μελλοντικό κόμβο φυσικού αερίου στο Baumgarten της Αυστρίας.¹⁰¹ Τα τελευταία δύο χρόνια η Ρωσία κινήθηκε γρήγορα για να δημιουργήσει εμπόδια στην υλοποίηση του έργου Nabucco. Έχει προτείνει τον δικό της αγωγό "South Stream" κάτω από τη Μαύρη Θάλασσα και έχει προσπαθήσει να παίξει τα εθνικά συμφέροντα των μελών της ΕΕ εναντίον του άλλου. Η "ειδική" σχέση της Gazprom με τις ευρωπαϊκές εταιρείες ενέργειας αποτελεί επίσης σημαντικό παράγοντα που εμποδίζει την πανευρωπαϊκή συνεργασία που είναι απαραίτητη για την υλοποίηση του Nabucco.

4.8 Πολιτική & Στρατηγική του Ιράν.

Το Ιράν βασιζόμενο στη κοινή μουσουλμανική συνείδηση προσπαθεί να ενισχύσει τη θέληση και την ικανότητα των νέων κρατών να αντισταθούν στη ενσωμάτωσή τους με τη Ρωσία. Το ενδιαφέρον του Ιράν στις χώρες της νότιας πρώην Σοβιετικής Ένωσης εξηγείται από τους παρακάτω λόγους. Ακολουθώντας τη

¹⁰¹ Nabucco Gas Pipeline Project website, <http://www.nabucco-pipeline.com/>, σελ.3.

στρατηγική της Τουρκίας, το Ιράν επιθυμούσε να συνάψει οικονομικές και πολιτικές σχέσεις με τις νέες αυτές χώρες. Με τη δελεαστική πρόταση να δώσει διέξοδο στις χώρες της Υπερκαυκασίας προς τον Περσικό Κόλπο, μέσω του ανεπτυγμένου δικτύου μεταφορών του, η Τεχεράνη στόχευε στο να αποφύγει τη διεθνή απομόνωση που της είχαν επιβάλει οι ΗΠΑ και να μεταβληθεί σε σημαντικό παράγοντα της περιοχής στον τομέα της μεταφοράς των ενεργειακών πόρων του Καυκάσου. Ένας επιπλέον λόγος ήταν ότι το πολιτικό σύστημα αυτής της μουσουλμανικής χώρας, μπορούσε να λειτουργήσει ως πολιτικό και θρησκευτικό πρότυπο για τα νέα κράτη έπειτα από την κατάρρευση του Σοβιετικού συστήματος διακυβέρνησης.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς των Ιρανών αξιωματούχων η υπερβολική αύξηση της επιρροής τους στις μουσουλμανικές χώρες της Υπερκαυκασίας ήταν πιθανό να προκαλέσει αντίμετρα από την πλευρά της Ρωσίας. Στο φως αυτών λοιπόν των εξελίξεων, η ηγεσία του Ιράν αποφάσισε να ακολουθήσει μια πιο ήπια πολιτική προσέγγισης αυτών των περιοχών, για να αποφύγει την ανοικτή αντιπαράθεση με τη Ρωσία.

Την ώρα όμως που το Ιράν ακολουθούσε αυτή την πολιτική χαμηλών τόνων προς τη Ρωσία, από την άλλη υπήρχε η Τουρκία. Το πρόβλημα που αντιμετώπιζε η ηγεσία του Ιράν, δεν ήταν μόνο το αν και κατά πόσο η Τουρκία θα αντιτασσόταν στις ιρανικές βλέψεις στην περιοχή, αλλά και το γεγονός ότι με την παρουσία της η Τουρκία μπορούσε να θέσει τον Καύκασο υπό τη δυτική επιρροή. Αν σε αυτό προσθέσουμε και την εχθρική στάση της ηγεσίας του Ιράν προς κάθε τι το Δυτικό και συγκεκριμένα τις ΗΠΑ, τότε αντιλαμβανόμαστε ότι στο πρόσωπο της τουρκικής ηγεσίας αναβιώνει η αντίληψη της δυτικής συνομοσίας εναντίον των συμφερόντων του Ιράν στον Καύκασο, αν όχι και εναντίον της δικής του ασφάλειας. Με αυτή τη λογική, η Τουρκία είναι για το Ιράν σημαντικότερος από τη Ρωσία ανταγωνιστής στην επιδίωξη να αναλάβει την κηδεμονία των νέων ανεξάρτητων κρατών.

Όπως για την Τουρκία, έτσι και για το Ιράν η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν ήταν οι πρωταρχικοί στόχοι. Σ' αυτό το πλαίσιο η πολιτική της Τεχεράνης στόχευε στο να περιορίσει την επιρροή της Τουρκίας με το να ελέγξει αυτήν ακριβώς την περιοχή του Καυκάσου, τη γέφυρα για την τουρκική επέκταση στην Ανατολή. Ακολουθώντας αυτή τη στρατηγική, το Ιράν άρχισε να προλειαίνει το έδαφος για βελτίωση των σχέσεων με την Αρμενία, της οποίας η θέση θα απέκοπτε την άμεση επαφή της Τουρκίας με το Αζερμπαϊτζάν. Εκτός από αυτό, στη σύγχρονη ιστορία, η Αρμενία είχε φιλικές σχέσεις με το Ιράν, αλλά όχι με την Τουρκία, άρα, μια

ανεξάρτητη και ισχυρή Αρμενία είναι σημαντικός σύμμαχος του Ιράν. Έτσι το Ιράν προσπάθησε να τροφοδοτήσει ενεργειακά την Αρμενία, αλλά και να συνεισφέρει στην επίλυση του προβλήματος στο Ναγκόρνο Καραμπάχ.

Παράλληλα όμως με την Αρμενία, η Τεχεράνη στράφηκε και στο Αζερμπαϊτζάν. Παρ' όλες τις στενές πολιτισμικές και γλωσσικές επαφές με την Τουρκία, οι Αζέροι διατηρούν ισχυρούς πολιτιστικούς και θρησκευτικούς δεσμούς με το Ιράν. Στην πραγματικότητα, το Αζερμπαϊτζάν είναι η μόνη μουσουλμανική πρώην Σοβιετική δημοκρατία στην οποία οι Σιίτες μουσουλμάνοι είναι πλειοψηφία. Με αυτό το συστατικό στοιχείο, το Αζερμπαϊτζάν παρουσιάζεται ως γόνιμο για μια πιθανή επέκταση της ιρανικής επιρροής. Πέρα όμως από αυτό, υπάρχει ένα στοιχείο που δυσκολεύει τις μεταξύ τους σχέσεις και αυτό είναι ο πληθυσμός των 15.000.000 Αζέρων του Νότου που βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του Ιράν¹⁰². Η Τεχεράνη ανησυχεί για μια μελλοντική ένωση των δύο Αζέρικων ομάδων.

Με τη Γεωργία δεν είχε ποτέ ιδιαίτερες σχέσεις, λόγω της απόστασης που τους χωρίζει. Το 1999 το Ιράν ξεκίνησε επαφές κυρίως για αμυντική συνεργασία προτείνοντας στη Γεωργία να συμμετάσχει στην τριπλή συνεργασία Ελλάδας, Αρμενίας και Ιράν στον αμυντικό τομέα.

¹⁰² Στοιχεία από το Υπουργείο Εξωτερικών του Αζερμπαϊτζάν

Συμπεράσματα

Η σύγκρουση μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας καταδεικνύει μια σταθερά που πολύ συχνά ξεχνιέται στις διεθνείς σχέσεις και δύο νέους παράγοντες.

Ο έλεγχος της επικράτειας είναι ένας παράγοντας εξουσίας. Είναι σταθερή στη διεθνή ισορροπία εξουσίας. Πολλές αναλύσεις επικεντρώνονται στη διάκριση μεταξύ των παραγόντων μιας σύγκρουσης ως δημοκρατικών ή μη δημοκρατικών κρατών, ενώ η νομική άποψη εξετάζει το σεβασμό ή όχι του διεθνούς δικαίου. Η σύγκρουση επιβεβαιώνει επίσης τη νέα γεωπολιτική σημασία της Ευρασίας από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η Γεωργία διαδραματίζει τον ρόλο ενός βασικού κράτους στον Καύκασο, αφού ο έλεγχος της επικράτειάς του επιτρέπει την άσκηση αποφασιστικής επιρροής σε γεωστρατηγικά, ενεργειακά και οικονομικά ζητήματα στην ευρασιατική ήπειρο.

Αυτή η σύγκρουση είναι, πρωτίστως, ο πρώτος πόλεμος του πολυπολικού κόσμου. Με τη στρατιωτική δέσμευσή του σε μια σύγκρουση ειρήνευσης πέραν των συνόρων της, η Ρωσία διεκδικεί το δικαίωμα συμμετοχής στην εξαιρετικά στρατηγική περιοχή της Ευρασίας, σε ανοιχτή αντίθεση με τον μοναδικό διεκδικητή εξουσίας σε έναν μονοπολικό κόσμο, ο οποίος, συνεπώς, είναι ανίκανος να δράσει.

Η ρωσική ηγεσία επικεντρώθηκε στη Γεωργία ως το βασικό στοιχείο της στρατηγικής της για επανάληψη της εξουσίας της στην Ευρασία. Για χρόνια πριν από την εισβολή του 2008, η Μόσχα ζήτησε πρόσχημα για έναν πόλεμο που θα επέτρεπε την αποπληρωμή της επιχείρησης του NATO για την εδραίωση της ανεξαρτησίας του Κοσσυφοπεδίου, την αποκατάσταση της ρωσικής κυριαρχίας στην Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία και την επίδειξη των συνεπειών των προσδοκιών του NATO για ένα μετασοβιετικό κράτος. Από κοινού, αυτό ήταν «η προνομιούχος σφαίρα συμφερόντων» σε δράση, το στυλ του 21ου αιώνα.¹⁰³

Στην Ευρασία, η Μόσχα χρησιμοποιεί όλη την εργαλειοθήκη για να μετατοπίσει την ισορροπία ισχύος στην περιοχή. Τα εργαλεία της περιλαμβάνουν τη διπλωματία (π.χ. αναγνώριση των αυτοανακηρυγμένων δημοκρατιών), τις στρατηγικές πράξεις πληροφόρησης, τις πωλήσεις όπλων, τις συμφωνίες σχετικά με το καθεστώς των δυνάμεων και την βασική μεταρρύθμιση του καθεστώτος κατασκευής - ακόμη και για να εξασφαλίσουν τον έλεγχό του στη «σφαίρα

¹⁰³ Παρατηρήσεις του προέδρου Μεντβέντεφ κατά τη διάρκεια συνέντευξης με μέλη των ρωσικών μέσων ενημέρωσης, 31 Αυγούστου 2009.

προνομιούχων συμφερόντων». "Ο πόλεμος της Γεωργίας το 2008 ήταν ένα σημαντικό βήμα προς την υλοποίηση αυτού του στόχου.

Σε στρατιωτικό επίπεδο, οι Ρωσικές Ένοπλες Δυνάμεις (Ε.Δ.) περιορισμένες και κατώτερες τοπικά από τις Γεωργιανές δυνάμεις σε μέσα και αριθμό κατά την έναρξη της επιχείρησης, κατάφεραν να αντιμετωπίσουν την εχθρική επιθετικότητα, να απορροφήσουν το πρώτο χτύπημα και να επιτύχουν μέσα σε λίγες ημέρες, ένα συντριπτικό στρατιωτικό αποτέλεσμα, που αιφνιδίασε όσους οραματίζονταν μια εύκολη αναδιανομή ισχύος στην Ευρασία και έναν ακόμη πιο περιορισμένο ρόλο στο νέο διεθνές σύστημα, για τη Ρωσία. Στη Γεωργία οι Ρωσικές Ε.Δ., υπό την καθοδήγηση αποφασιστικής πολιτικής ηγεσίας, κατάφεραν σε ελάχιστο χρόνο, να εκτελέσουν μια προσχεδιασμένη και αιφνιδιαστική στρατιωτική επιχείρηση μεσαίας κλίμακας, να διαλύσουν τις αμφισβητήσεις της στρατιωτικής ισχύος της χώρας τους και να επιβεβαιώσουν τον ηγεμονικό ρόλο τους στον Καύκασο.

Το ζητούμενο σε αυτή την σύγκρουση δεν είναι το πριν και ποιος φταίει για τη σύγκρουση. Άλλωστε η ανεξάρτητη έκθεση που διενεργήθηκε υπό την αιγίδα της ΕΕ, απάντησε στο ερώτημα επαρκέστατα,¹⁰⁴ «Η αδικαιολόγητη γεωργιανή επίθεση στην αποσχισθείσα επαρχία της Νότιας Οσετίας σηματοδότησε την έναρξη του πολέμου των πέντε ημερών στον Καύκασο, αλλά προηγήθηκε μακρά περίοδος ρωσικών προκλήσεων και έντασης ». Το πραγματικό ζητούμενο είναι η αλλαγή στον τρόπο που το ΝΑΤΟ, η ΕΕ και οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν τη Ρωσία, μετά τη σύγκρουση είναι πλέον προφανής.¹⁰⁵ Η σχεδιαζόμενη διεύρυνση του ΝΑΤΟ σε Γεωργία και Ουκρανία έχει αναβληθεί επ' αόριστο, η αντιπυραυλική ομπρέλα έχει αλλάξει προσανατολισμό και συμπεριλαμβάνει Ρωσικές δυνάμεις αεράμυνας, αναπτύχθηκαν ή αποκαταστάθηκαν άμεσα οι διμερείς ή ειδικές σχέσεις πολλών οργανισμών και κρατών με τη Ρωσία (ΝΑΤΟ, ΕΕ, ΗΠΑ, Τουρκία, Γερμανία, Ιράν), διευρύνθηκε η απροθυμία κρατών να ακολουθήσουν τις στρατιωτικές επιλογές των ΗΠΑ σε Ιράκ και Αφγανιστάν, αναδείχθηκε η ανάγκη καλύτερης συνεννόησης και μεγαλύτερων συμβιβασμών. Η υπερδύναμη πλήρωσε το γεγονός ότι αρχικά επέδειξε αδυναμία ελέγχου του Σαακιασβίλι, στη συνέχεια ολιγωρία να περιορίσει τις

¹⁰⁴ Η τελική έκθεση (Independent International Fact Finding Mission on the Conflict in Georgia) της διεθνούς αποστολής διερεύνησης της σύγκρουσης στη Γεωργία (IIFFMCG) έχει τρία Μέρη. Στο Γ Μέρος, παρουσιάζονται οι γενικές παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα της επιτροπής, στο 2^ο Μέρος δίνονται λεπτομέρειες για την σύγκρουση και τις παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου και στο 3^ο Μέρος παρατίθενται οι απαντήσεις των εμπλεκομένων στα ερωτηματολόγια που τους απέστειλε η επιτροπή, σχετικά με τις στρατιωτικές, νομικές, ανθρωπιστικές και πολιτικές πτυχές των γεγονότων.

¹⁰⁵ Οι αλλαγές καταγράφηκαν και στο νέο στρατηγικό δόγμα του ΝΑΤΟ που εγκρίθηκε στη Λισαβόνα, σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, τον Νοέμβριο του 2010.

απώλειες και τελικά έλλειψη πολιτικής και λύσεων.

Η απρόσμενα εύκολη επικράτηση της Ρωσίας και η ευκολία με την οποία κατέρρευσε μια στρατιωτική δύναμη που συγκροτήθηκε, αναπτύχθηκε και εκπαιδεύτηκε, ακριβώς για να προκαλέσει την πρώην υπερδύναμη, ανέτρεψε τις κρατούσες εκτιμήσεις περί της ισχύος της και κατέδειξε ότι αφενός η Ρωσία έχει ανακτήσει μέρος της στρατιωτικής της ισχύος και αφετέρου ότι είναι διατιθεμένη να την χρησιμοποιήσει σε περιοχές όπως ο Καύκασος, όπου οι υδρογονάνθρακες έχουν τη δική τους δυναμική.

Παρατηρώντας τις αλλαγές συμπεριφοράς πολλών δυτικών και πρώην σοβιετικών κρατών, μετά από την σύγκρουση, συνάγεται το αβίαστο συμπέρασμα ότι η Ρωσία στην Γεωργία πέτυχε με ελάχιστες δυνάμεις μια από τις μεγαλύτερες στρατηγικές επιδιώξεις και στόχο ετών. Κέρδισε το σεβασμό από φίλους, εχθρούς και αναποφάσιστους, τις έκανε να επαναπροσδιορίσουν τις σχέσεις μεταξύ τους, περιόρισε τους επιθετικούς σχεδιασμούς κρατών και συνασπισμών εναντίον της. Αυτά συνιστούσαν βασικές επιδιώξεις της Ρωσικής πολιτικής ηγεσίας, για να μην επαναληφθούν ενέργειες που περιόρισαν την ισχύ της, όπως η επέκταση του NATO προς ανατολάς, οι συνεχείς επεμβάσεις στη Γιουγκοσλαβία, η αμερικανική αντιπυραυλική ομπρέλα και κυρίως η αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου.

Σε επίπεδο ηγεσίας και προσώπων, το δίδυμο Βλαντιμίρ Πούτιν και Ντμίτρι Μεντβέντεφ επιβεβαίωσε την ηγεμονία της Ρωσίας στον Καύκασο, ο Τζορτζ Μπους αποδείχθηκε ανίκανος να προστατεύσει τον πλέον στρατηγικό σύμμαχο της Ουάσιγκτον στην περιοχή (πλήττοντας το κύρος των ΗΠΑ), ο Νικολά Σαρκοζί εδραίωσε τη διεθνή ακτινοβολία του (θέτοντας την Ε.Ε. στο προσκήνιο των διπλωματικών εξελίξεων), ο Μιχαήλ Σαακασβίλι, αποδυναμώθηκε, κατάφερε να μετατραπεί σε κόκκινο πανί για τη διεθνή κοινότητα, να ενισχύσει το φιλορωσικό πνεύμα στον Καύκασο και να κινδυνεύει να χάσει την εξουσία στη Γεωργία.

Η ρωσική ηπειρωτική εξουσία είναι σε άνοδο. Το 2008 η Ρωσία ήταν πρόθυμη να αλλάξει τα σύνορα της Ευρώπης με βία, καθιστώντας τις συμφωνίες του Ελσίνκι του 1975 απαρχαιωμένες. Η Μόσχα δικαιολογεί αυτή την πολιτική αναφέροντας το Κοσσυφοπέδιο και άλλα παραδείγματα της Γιουγκοσλαβίας. Ο πόλεμος συνδέεται στενά με τα αιτήματα της Ρωσίας να αναθεωρήσει την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφαλείας, να απομακρύνει το NATO και να αποδυναμώσει την παρουσία της ασφάλειας των Η.Π.Α. και τις σχέσεις με την Ευρώπη. Η 20ετής εποχή

μετά το Ψυχρό Πόλεμο των κοινών προσπαθειών μεταξύ του NATO και της Ρωσίας για την οικοδόμηση μιας κοινής ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής ασφάλειας έχει λήξει.¹⁰⁶

Ο πόλεμος υπονόμωσε τις στενές σχέσεις που είχαν αναπτύξει οι Ηνωμένες Πολιτείες με τα μετασοβιετικά κράτη μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης. Τα μικρά κράτη αντιμετωπίζουν με μεγάλη σεβασμό τις πυρηνικές και συμβατικές μεγάλες δυνάμεις. Επιπλέον, η ιστορική μνήμη της προηγούμενης αυτοκρατορικής κυριαρχίας παίζει ρόλο στις στάσεις των περιφερειακών ελίτ έναντι της γεωπολιτικής ατζέντας της πρώην μητρόπολης. Η πρόκληση στρατιωτικής ισχυρής μεγάλης δύναμης, όπως η Ρωσία, η Κίνα ή το Ιράν, είναι σαφώς επικίνδυνη. Το παράδειγμα του Σαακασβίλι είναι ότι πολλοί ηγέτες στο μετασοβιετικό χώρο είναι απρόθυμοι να ακολουθήσουν, θυμίζοντας το γεγονός αυτό στις σχέσεις τους με τη Μόσχα.

Οι αμερικανικές πληροφορίες και οι ελλείψεις στρατιωτικής βοήθειας είναι προφανείς. Η συλλογή πληροφοριών από τις ΗΠΑ και η ανάλυση σχετικά με τη ρωσική απειλή για τη Γεωργία απέτυχαν. Η στρατιωτική βοήθεια των ΗΠΑ προς τη Γεωργία, η οποία ανερχόταν σε περίπου 2 δισεκατομμύρια δολάρια τα τελευταία 15 χρόνια και επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη αντιδραστικών δυνάμεων αντί του συμβατικού πολέμου, δεν εμπόδισε την κατάρρευση του Αυγούστου του 2008. Δεν προβλέφθηκε κανένα σενάριο ρωσικής εισβολής, και καμία δομή δύναμης δεν αναπτύχθηκε από τις αρχές της Γεωργίας με την υποστήριξη των ΗΠΑ, για να αντισταθεί σε μια πιθανή ρωσική εισβολή.

Οι εκφράσεις της υποστήριξης των Η.Π.Α. είναι ανεπαρκείς παράγοντες αποτροπής της ένταξης στο NATO ή ξεχωριστό σύμφωνο αμοιβαίας άμυνας. Οι εκφράσεις υποστήριξης των ΗΠΑ που παρέχονται στη Γεωργία (σαφώς, χωρίς σαφή αμοιβαίο αμυντικό σύμφωνο) μπορούν ή όχι να οδηγήσουν σε στρατιωτική βοήθεια όταν / όταν ένα μετασυμβατικό κράτος είναι υπό επίθεση, ειδικά όταν ο εισβολέας έχει αποτελεσματικό αποτρεπτικό παράγοντα, εναντίον των στόχων των ΗΠΑ.

Μόνο η αεροπορική ισχύς δεν επαρκεί. Η Ρωσία χρησιμοποίησε συνδυασμένες επιχειρήσεις με αεροσκάφη, τεθωρακισμένα και τον Στόλο της Μαύρης Θάλασσας, Ειδικές Δυνάμεις και συμμαχικές πολιτοφυλακές στην στρατιωτική επέμβαση. Οι αρχές και τα διδάγματα του Clausewitz εξακολουθούν να ισχύουν για τον πόλεμο του Αυγούστου 2008: η χρήση συντριπτικής δύναμης ενάντια στο κέντρο βάρους του εχθρού με την εφαρμογή μιας συνδυασμένης επιχείρησης

¹⁰⁶ Ronald D. Asmus, "A Little War That Shook the World", New York: Palgrave-MacMillan, 2010, σελ. 7

αέρος-ξηράς-θάλασσας μπορεί να είναι ύψος του 20ου αιώνα, αλλά ακόμη υφίστανται και λειτουργούν και σήμερα.

Ο αιφνιδιασμός και η ταχύτητα των στρατιωτικών επιχειρήσεων έχουν σημασία, όπως συμβαίνει για πάνω από 4.000 χρόνια ιστορίας του πολέμου. Για να είναι επιτυχείς, οι πόλεμοι πρέπει να έχουν περιορισμένους και εφικτούς στόχους. Η Ρωσία πέτυχε τους περισσότερους στόχους μεταξύ της Παρασκευής και της Δευτέρας, ενώ ο κόσμος, συμπεριλαμβανομένου του Προέδρου Μπους, παρακολουθούσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τα κοινοβούλια δεν λειτουργούσαν.

Η Ρωσία είναι διατεθειμένη να αναλάβει στρατιωτικές επιχειρήσεις - με λογικούς στόχους - και να προκαλέσει συντριπτικές στρατιωτικές και πολιτικές απώλειες σε μη αποδεκτό επίπεδο για τον εχθρό. Η Γεωργία έχασε περίπου 100-200 στρατιώτες και συνθηκολόγησε. Ένας αποτελεσματικότερος, ικανότερος και πιο αποφασισμένος εχθρός θα μπορούσε να υποστεί ένα αναλογικά υψηλότερο ποσοστό απωλειών και να συνεχίσει να αγωνίζεται.

Οι πληροφορίες, ο ψυχολογικός πόλεμος και η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο είναι σημαντικοί. Φαίνεται ότι κατά τη διάρκεια του πολέμου, οι Ρώσοι διεξήγαγαν επαναλαμβανόμενες κυβερνοεπιθέσεις κατά της Γεωργίας (και το 2007, κατά της Εσθονίας), κλείνοντας βασικούς δικτυακούς τόπους. Η Ρωσία ήταν έτοιμη να αντικρούσει τις κατηγορίες και να ανασκευάσει τις καταγγελίες για φερόμενες γεωργιανές βιαιοπραγίες στη Νότια Οσετία, αλλάζοντας το πεδίο δράσης της πληροφόρησης για να περιγράψει τη Γεωργία ως επιτιθέμενο, απεικονίζοντας τον εαυτό της και τους συμμάχους της από την Οσετία ως θύματα. . Αυτές οι πράξεις έχουν σημασία στο εσωτερικό των κρατών, για να μεγιστοποιήσουν την εσωτερική νομιμοποίηση και να καλλιεργήσουν το ηθικό στον πληθυσμό και στο εξωτερικό να απομονώσουν τον αντίπαλο και να υπονομεύσουν τη φήμη του διεθνώς.

Οι διεθνείς οργανισμοί απέτυχαν να αποτρέψουν τον πόλεμο και να αναγκάσουν τη Ρωσία να τηρήσει τις συνθήκες κατάπαυσης του πυρός. Αυτό οφείλεται αφενός στο γεγονός ότι Ρωσία χαρακτηρίστηκε ως «ειρηνευτής» - μέσω ενός μηχανισμού που βασίστηκε στην CIS πριν από τον πόλεμο, εκτός από την αποτελεσματική συμμετοχή της στη σύγκρουση. και αφ' ετέρου ότι η Μόσχα διατηρούσε το δικαίωμα βέτο σε δύο οργανώσεις που θα μπορούσαν να διαδραματίσουν ρόλο διατήρησης της ειρήνης στη Γεωργία: τον ΟΑΣΕ και τον ΟΗΕ. Η Ρωσία δεν θα συμφωνούσε με μια ειρηνευτική δύναμη του ΝΑΤΟ, ενώ η ΕΕ δεν

εξέφρασε επαρκές ενδιαφέρον για την ανάπτυξη ενός αξιόπιστου στρατού στον Καύκασο.

Στην ουσία η Ρωσία πλήρωσε τους Αμερικανούς με το ίδιο νόμισμα, διεξάγοντας έναν «ανθρωπιστικό» πόλεμο ενάντια στον Σαακισβίλι ανάλογο αυτού που διεξήγαγε λίγα χρόνια πριν το NATO ενάντια στο Μιλόσεβιτς για το Κοσσυφοπέδιο. Όμως για τον αμερόληπτο στρατιωτικό αναλυτή υπάρχει μια λεπτή αλλά βασική διαφορά που συνίσταται, στην απόφαση της Μόσχας να στείλει χερσαίες δυνάμεις και να αναλάβει το πολιτικό κόστος των πιθανών μεγάλων απωλειών. Αντίθετα σε μια σειρά συγκρούσεων η δύση (NATO και ΗΠΑ), έδειξαν ότι οι δυτικές κοινωνίες, δεν αντέχουν μαζικές απώλειες, δεν επιθυμούν συγκρούσεις εκτός των συνόρων τους, με αμφίβολο αποτέλεσμα, δεν ανέχονται την πολιτική, στρατηγική ή στρατιωτική ήττα.

Υπάρχει μια σαφής στρατηγική πίσω από αυτές τις δράσεις. Ενώ η αμερικανική εξωτερική πολιτική αναπτύσσει «ήπια ισχύ» στον Καύκασο, η Μόσχα ασκεί μια σκληρή, κλασική πολιτική-στρατιωτική προβολή ισχύος σε αυτή τη στρατηγική περιοχή, η οποία συνδέει τον Ατλαντικό (μέσω της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου) με τον ενεργειακό πλούτο της Ευρασίας.¹⁰⁷

Ταυτόχρονα η Ρωσία προέβαλε άμεση πρόκληση για τους κανόνες και τις αρχές της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Αυτή η πρόκληση αποτελεί κατά πάσα πιθανότητα τον σοβαρότερο κίνδυνο για την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφαλείας από τη λήξη του ψυχρού πολέμου, επειδή υπονομεύει τις ίδιες τις υποθέσεις ότι στηρίζεται η ευρωπαϊκή ασφάλεια. Ενώ η Ευρώπη κινείται προς την υλοποίηση μιας ζώνης ευημερίας, ειρήνης και δημοκρατίας, η Ρωσία επιδιώκει να επιστρέψει σε μια διαίρεση της ηπείρου σε σφαίρες επιρροής.

Στη Νότια Οσσετία και την Αμπχαζία, έχουν παραμείνει ανοικτά μέτωπα και μετά το 2008, καθώς η κατάσταση που διαμορφώθηκε είναι δυναμική και ως εκ τούτου δεν έχει λάβει ακόμη την τελική της μορφή, αλλά η Μόσχα χρησιμοποιώντας δυτικές πρακτικές, επέβαλε στην πράξη στις αποσχισθείσες δημοκρατίες της Αμπχαζίας και της Ν. Οσσετίας, ανάλογο καθεστώς με αυτό του Κοσσυφοπεδίου και πλέον η Ρωσία μέσω του ΥΠΕΞ κ. Λαβρόφ δύναται να δηλώνει περήφανα «μπορείτε να ξεχάσετε οποιαδήποτε συζήτηση για τη γεωργιανή εδαφική ακεραιότητα επειδή πιστεύω, είναι απίθανο να πειστούν η Ν. Οσσετία και η Αμπχαζία να συμφωνήσουν

¹⁰⁷ Όπως δήλωσε ο Πρόεδρος Μεντβέντεφ στην μεταπολεμική του ομιλία του 2008, αυτή είναι "μια ζώνη ρωσικών προνομιούχων συμφερόντων", όπου είναι πρόθυμη να χρησιμοποιήσει τη δύναμη της.

στη λογική ότι θα επιστρέφουν στο Γεωργιανό κράτος» και να καλεί τις ΗΠΑ να διαλέξουν μεταξύ μιας «σχετικά εικονικής» σχέσης με τη Γεωργία και μιας «συνεργασίας με τη Ρωσία σε ζητήματα που απαιτούν συλλογική δράση».¹⁰⁸

Οι Δημοκρατίες του Καυκάσου αγνόησαν (αρχικά) τις προειδοποιήσεις της Γεωπολιτικής όπως εκφράσθηκε από Δύση και Ρωσία, δεν εκτίμησαν τους κινδύνους που απέρρεαν από την ανάγκη επέκταση της μεγαλύτερης χερσαίας δύναμης του 2^{ου} αιώνα (Ρωσία) από την Καρδιά μέχρι την ανοιχτή θάλασσα και συμμορφώθηκαν με τις επιταγές της γεωπολιτικής καθυστερημένα, μόνο όταν υποχρεώθηκαν να το κάνουν για λόγους επιβίωσης.

Η αποτυχημένη επέμβαση της Γεωργίας στην Νότια Οσσετία στις 7 Αυγούστου 2008, η άμεση και δυσανάλογη πολιτικο-στρατιωτική αντίδραση της Ρωσίας απέναντι σε μία χώρα που επεδίωκε να αποτελέσει τον Δούρειο ίππο του NATO και των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή του Καυκάσου, θυμίζει ολόένα και περισσότερο τις περιφερειακές συγκρούσεις των υπερδυνάμεων κατά την διάρκεια του Ψυχρού πολέμου.¹⁰⁹

Η άρνηση της Δύσης να επιδιώξει τη διεθνοποίηση των μηχανισμών διαμεσολάβησης και διατήρησης της ειρήνης στις συγκρούσεις της Αμπχαζίας και της Νότιας Οσετίας, και η πίεση της στη Γεωργία να μην αποσύρει τη συγκατάθεση της χώρας υποδοχής για τις ρωσικές ειρηνευτικές δυνάμεις κατά το 2008, παρά την προφανώς προκατειλημμένη φύση αυτών των μορφών, επέτρεψε στη Ρωσία να απεικονίσει την εισβολή της ως μέρος της ειρηνευτικής της αποστολής.

- Η αποτυχία της Δύσης να αποδίδει κόστος στις προηγούμενες και κλιμακούμενες επιθετικές πράξεις της Ρωσίας κατά της Γεωργίας και άλλων μετασοβιετικών κρατών δημιούργησε μια αίσθηση αδεξιότητας και ατιμωρησίας που εμπόδισε τους πιο μετριοπαθείς στη Μόσχα, να επικρατήσουν έναντι των σκληροπυρηνικών με επικεφαλής τον Βλαντιμίρ Πούτιν. Σε γενικές γραμμές, οι πολιτικές κατευνασμού προς τη Μόσχα χρησίμευαν για την ενίσχυση των πιο αυταρχικών, ιμπεριαλιστικών και τυχοδιωκτικών δυνάμεων στην κυβέρνηση, αποδυναμώνοντας παράλληλα τις μετριοπαθείς και προοδευτικές δυνάμεις

Η Ε.Ε. κατάφερε να διατηρήσει αρχικά τις ισορροπίες με τις ΗΠΑ και τη Ρωσία, να διαχειριστεί αποτελεσματικά την κρίση στον Καύκασο και να πετύχει την

¹⁰⁸ Δηλώσεις που έγιναν στις 14 Αυγ 2008, αμέσως μετά τη συνάντηση του προέδρου Μεντβέντεφ με τους προέδρους των δυο επαρχιών (Ν. Οσετίας και Αμπχαζίας), στο Κρεμλίνο.

¹⁰⁹ Ιωσήφ Δεμερτζής, περιοδικό Άμυνα και Διπλωματία τεύχος Σεπτεμβρίου 2008

κατάπαυση του πυράς. Η επίτευξη κοινής συμφωνίας των 27 κρατών- μελών και η θέση της ως «ειρηνοποιού» στην κρίση του Καυκάσου ενδυναμώνει τη διεθνή διπλωματική της ισχύ. Η Ευρώπη που φάνηκε χωρισμένη σε στρατόπεδα σε ζωτικής σημασίας ζητήματα (π.χ. η αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ) και που βίωσε την αντίθεση ενός σημαντικού μέρους των πολιτών της όσον αφορά στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, έδειξε με την κρίση στον Καύκασο ότι μπορεί να διαχειριστεί σοβαρά ζητήματα αν χρειαστεί. Όταν η Βουλή των Λόρδων του Ηνωμένου Βασιλείου φτάνει να συγχαίρει τη Γαλλική προεδρία της ΕΕ για τον χειρισμό της κρίσης και να επιρρίπτει την ευθύνη για την σύγκρουση στον πρόεδρο της Γεωργίας και την κυβέρνηση των ΗΠΑ, η ΕΕ μπορεί να ελπίζει και σε αύξηση της πολιτικής της επιρροής¹¹⁰ και την συμφωνία για μια άλλη πρόταση για τον Καύκασο, που να βασίζεται στις Ευρωπαϊκές αξίες.¹¹¹

Η Τουρκία επέδειξε ιδιαίτερα προσεκτική στάση στο ζήτημα του Καυκάσου υποστηρίζοντας την επίλυση των διαφορών με ειρηνικά μέσα και διατηρώντας ανοικτούς τους διαύλους επικοινωνίας της, τόσο με τη γεωργιανή (και κατά συνέπεια αμερικανική) όσο και με τη ρωσική πλευρά. Αναμφισβήτητα, η Τουρκία δε θα μπορούσε να ταχθεί σαφώς υπέρ της γεωργιανής πλευράς, αφού η Ρωσία έχει καταστεί μεγάλος εμπορικός συνétaίρος της αλλά και ο κύριος προμηθευτής της για τις ενεργειακές της ανάγκες (εισάγει από τη Ρωσία άνω του 29% των αναγκών της σε πετρέλαιο και το 63% σε φυσικό αέριο). Η αλλαγή συμπεριφοράς της Τουρκίας προς το Ισραήλ, τις ΗΠΑ, τη Ρωσία και την ΕΕ, μετά την σύγκρουση αποτελεί παράδειγμα της επιτυχούς οικονομικής πολιτικής της Ρωσίας.

Στον Καύκασο οι ΗΠΑ απώλεσαν μαζί με μεγάλο μέρος της επιρροής τους και μια μοναδική ευκαιρία να απομονώσουν τη Ρωσία, η οποία επιδεικνύοντας «Ευρασιανική προσέγγιση» και αυτοπεποίθηση ξεκαθάρισε τις επιδιώξεις της.

Οι επιπτώσεις των συγκρούσεων θα διαρκέσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα και θα συνεχίζουν να καθορίζουν τη στάση χωρών όπως η Ουκρανία (υπαναχώρηση αίτησης ένταξης στο ΝΑΤΟ), Πολωνία και Βαλτικές χώρες (έθεσαν άμεσα θέμα πυραυλικής ομπρέλας), όλες τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες της Ασίας (σχετική δορυφοριοποίηση Καζακστάν και Αρμενίας), ΗΠΑ, ΕΕ και Τουρκία (άμεσος περιορισμός της διείσδυσης τους σε Καύκασο και Κασπία).

¹¹⁰ House of Lords, «After Georgia The EU and Russia: Follow - Up Report», 12 Φεβ 2009, σελ 25.

¹¹¹ EU Strategy for the South Caucasus, (2009/2216 (INI)), 11 Ιαν 2010, σελ. 4

Ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας δείχνει ότι η ισορροπία δυνάμεων στη δυτική Ευρασία έχει μετατοπιστεί και ότι η αμερικανική δύναμη ενδέχεται να επιδεινώνεται ενόψει των μακροχρόνιων και ανοικτών δεσμεύσεών της στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν, στη Λιβύη και στον παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, οδηγούν σε παγκόσμια υπερβολική επιβράδυνση. Ενώ η Μέση Ανατολή και ιδιαίτερα ο Περσικός Κόλπος θα παραμείνει κορυφαία προτεραιότητα στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, η Ρωσία παίζει όλο και πιο ενεργό ρόλο στο στρατηγικό περιβάλλον κατά μήκος της νότιας της βαθμίδας, από τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι το Αφγανιστάν και τη δυτική Κίνα.

Πηγές - Βιβλιογραφία

Πηγές

Κείμενα – Συνθήκες

EU Independent International Fact Finding Mission on the Conflict in Georgia, (2009).
Report, Vol 1-3.

EU Strategy for the South Caucasus, (2009/2216 (INI)).

Open Source Center. *Central Eurasia: Daily Report*, (2008). Έγγρ. Αριθ. CEP-950274, 6 Σεπτεμβρίου 2008, έγγρ. Αριθ. CEP-950156. 7 Σεπτεμβρίου 2008, έγγρ. Αριθ. CEP950095.

U.N. Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). *Εκθεση αριθ. 14 για την κατάσταση στη Γεωργία*, (2008).

Ετήσια Έκθεση Γραφείου ΟΕΥ Μπακού 2009.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Brzezinski Z., (1998). «*Η Μεγάλη Σκακιέρα*», Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.

Αλεξόπουλος Η., (2001). «*Οι πολιτικοστρατιωτικές Επιπτώσεις από την Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις Ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας*», Εκδόσεις Παπαζήση.

Δεμερτζής Ι., *περιοδικό Άμυνα και Διπλωματία*, Αθήνα, τεύχος Σεπτεμβρίου 2008

Παπασωτηρίου Χ., (2000). «*Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική, 6ος-11ος αιώνας*», Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα.

Ραυτοπούλου Ε., (2014). «*Η Ρωσική Εξωτερική Πολιτική Στην Περιοχή Του Νότιου Καυκάσου (1992 έως σήμερα)*» (Διδακτορική Διατριβή), Θεσσαλονίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Αναρτήθηκε από:
<https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/16576/3/RautopoulouEleniMsc2014.pdf>.

Ξενόγλωσση

Abushov K., (2009). «*Policing the near Abroad: Russian Foreign Policy in the South Caucasus*». Canberra, Australian Journal of International Affairs 63 (2) Taylor & Francis Group.

Asmus R. D. (2010). «*A Little War That Shook the World*», New York: Palgrave-MacMillan.

Buzan B. & Ole W., (2003). «*Regions and Powers: The Structure of International Security*», Cambridge, Cambridge University Press.

- Barabanov M., Lavrov A. & Viacheslav T., (2009). «*Tanki Avgusta (Τάνκς τον Αύγουστο)*», Μόσχα, Κέντρο ανάλυσης στρατηγικών και τεχνολογιών.
- Bugajski J., (2010). «*Georgian Lessons: Conflicting Russian and western Interests in the Wider Europe*», Washington, Center for Strategic and International Studies (CSIS).
- Chicky J. E., (2009). «*The Russian-Georgian War: Political and Military Implications for U.S. Policy*», Washington, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program.
- Cohen A. – Hamilton R., (2011). «*The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*», Washington, Strategic Studies Institute (SSI).
- Donovan G. T., JR, «*Russian Operational Art in the Russo-Georgian War of 2008*», Carlisle Barracks, U.S. Army War College, PA 17013-5050.
- Ellison B. J., (2011). «*Russian Grand Strategy in the South Ossetia War*», Washington, World Affairs Institute.
- Gail L. W., (2007). «*Between Assertiveness and Insecurity: Russian Elite Attitudes and the Russia-Georgia Crisis*», Post-Soviet Affairs.
- Hollis D. (2011). «*Cyberwar Case Study: Georgia 2008*», Bethesda MD, Small Wars Foundation.
- House of Lords, (2009). London, «*After Georgia The EU and Russia: Follow - Up Report*», .
- Kakachia K., and Minesashvili S. (2015). «*Identity Politics: Exploring Georgian Foreign Policy Behavior*», Elsevier, Journal of Eurasian Studies 6 (2).
- Melville A., (1998). «*Liberal Foreign Policy Alternative for Russia?*» Otkrytaya Politika 6 .
- Neumann Iver.B., (1996). «*Russia and the Idea of Europe: A Study in Identity and International Relations*», New York: Routledge.
- Nichol J., (2008). «*Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests*», CRS Report for Congress.
- Nicoll Alexander, (2008). «*Russia's rapid reaction*», Strategic Comments, Volume 14 Issue.
- Petro N. & Rubinstein A. (1997). «*Russian Foreign Policy From Empire to Nation-State*», Longman.
- Punkhov R., (2010). «*Tanks of August*», Moscow, Russia, Centre of Analysis of Strategies and Technologies.

- Rogov S., (1998). «*Eurasian Strategy for Russia*», Moscow: Russian Academy of Sciences.
- Roy A., (2006). “*Russia resurgent? Moscow’s campaign to coerce Georgia to peace*”, *International Affairs* 84, no. 6.
- Rutland P., (2009). «*US Energy Policy And The Former Soviet Union: Parallel Tracks*», Wesleyan University Publication.
- Suny G., (1994). «*The Making of the Georgian Nation*», Bloomington/Indianapolis, 2η έκδοση.
- Svante C. E., Popjanevski J. & Nilsson N., (2008). «*Russia’s War in Georgia: Causes and Implications for Georgia and the World*», Stockholm, Central Asia-Caucasus Institute, Policy Paper.
- Svante C. E., (2008). «*War in Georgia, Jitters All Around*», *Current History* 107, no. 711.
- Thomann P. E., (2008). «*Russia-Georgia : the multipolar world’s first war*», www.diploweb.com.
- Torbakov I., (2008). «*The Georgia Crisis and Russia - Turkey Relations*», Washington DC, Jamestown Foundations.
- Tsereteli M., (2009). «*The Impact of the Russia - Georgia War on the South Caucasus Transportation Corridor*», Washington DC, Jamestown Foundation.
- Vendil P. C. & Westerlund F., (2009). «*Russia's war in Georgia: lessons and consequences*», *Small Wars & Insurgencies*, Vol. 20, No. 2.
- Zubkov A., (2004). «*Geopolitics and russian issues of national security*», Law Centre Press.

Ιστοσελίδες

- Antidze M., «*Russia Closes Last Military Base in Georgia.*» (2007, Νοέμβριος 13). Reuters. Ανάκτηση από: <https://www.reuters.com/article/us-georgia-russia-bases/russia-closes-last-military-base-in-georgia-idUSL1387605220071113>.
- “*Abkhazia Calls for International Recognition*”, (2008, March 7), Civil Georgia. Ανάκτηση από: <http://www.civil.ge/eng/article.php?id=17289&search=kosovo>
- Chivers C.J. & Barry E., «*Georgia Claims on Russia War Called Into Question*», (2008). Ανάκτηση από: https://www.nytimes.com/2008/11/07/world/europe/07georgia.html?_r=1&partner=rssnyt&emc=rss&oref=slogin.

- Cohen A., (2009). «Georgia: Russia Plans Three Military Bases in Abkhazia», Ανάκτηση από: https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiG5fSrhnpzaAhXLFywKHYyZC7EQFggqMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.gfsis.org%2Fmedia%2Fdownload%2FSGSAC%2FArticles%2FRUSSIA_PLANS_THREE_MILITARY_BASES_IN%2520ABKHAZIA.pdf&usg=AOvVaw0InyG5fw7vwq0D8Xbht0Z9.
- «Georgian Wars and Conflicts», Ανάκτηση από: https://www.historyguy.com/georgia_wars_and_conflicts.htm.
- Geostat «National Statistics Office of Georgia», Ανάκτηση από: http://www.geostat.ge/index.php?action=page&p_id=152&lang=eng.
- Felgenhauer P., (2008). «The Russian-Georgian War Was Preplanned in Moscow», Eurasia Daily Monitor 5, no. 156, 14 Αυγούστου 2008, από Τοποθεσία Web: <https://jamestown.org/program/the-russian-georgian-war-was-preplanned-in-moscow/>.
- Harlan U. K. & Wade P., (1996). «Shock and Awe: Achieving Rapid Dominance», National Defense University, Ανάκτηση από: <http://archive.org/stream/shockandaweachie07259gut/skawe10.txt>
- Laurence P., «Civilian emergency hits Georgia», (2008). BBC News, , Ανάκτηση από: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7556044.stm>.
- Menn J., (2008). *Expert: Cyber-attacks on Georgia websites tied to mob*, Russian government, Los Angeles Times, Ανάκτηση από: <http://latimesblogs.latimes.com/technology/2008/08/experts-debate.html>.
- Molly C., (2007). «Georgia-Russia Ties: Despite Progress, Bitterness Lingers On.» Refworld, Ανάκτηση από: <http://www.refworld.org/docid/46a484cb1e.html>.
- Nabucco Gas Pipeline Project website, <http://www.nabucco-pipeline.com/>
- Shakarian P., Ph.D, (2011). «The 2008 Russian Cyber Campaign Against Georgia» , Military Review. Ανάκτηση από: http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjB6IyIo5zaAhWB1ywKHW-OAFMQFgggnMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.armyupress.army.mil%2FPortals%2F7%2Fmilitary-review%2FArchives%2FEnglish%2FMilitaryReview_20111231_art013.pdf&usg=AOvVaw1PW9RKb_fWV-GOdeLWtNOM

- Shanker T, «Russians Melded Old-School Blitz With Modern Military Tactics», (2008). The New York Times. Ανάκτηση από:
<http://smallwarsjournal.com/blog/old-school-blitz-with-modern-military-tactics>.
- The Russo-Georgian War 2008: The Role of the cyber-attacks in the conflict*, (2012).
 Ανάκτηση από:
<https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjUtJeklpzaAhXHhKYKHTCqDIQQFghOMAY&url=https%3A%2F%2Fwww.afcea.org%2Fcommittees%2Fcyber%2Fdocuments%2Ftherusso-georgianwar2008.pdf&usg=AOvVaw2sr3FhIGC7rosDXRx5VyHQ>
- The Georgia-Russia War of 2008*, Ανάκτηση από:
<https://www.historyguy.com/georgia-russia-war.htm#.WsNzBJUh3IU>.
- Tikk E., Kadri K., Rünninger K., Kert M., Talihärm A., Vihul A., «Cyber Attacks Against Georgia: Legal Lessons Identified» (2008). Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, Ανάκτηση από:
http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwji04_uqp3aAhXKKiwKHbOTAVQQFggnMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.ismlab.usf.edu%2Fisec%2Ffiles%2FGeorgia-Cyber-Attack-NATO-Aug-2008.pdf&usg=AOvVaw22dCeq5GJr4sCzL3LHuK0R
- World Factbook (Energy: RUSSIA)* Central Intelligence Agency, Library,. Ανάκτηση από:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>.
- 5 Years Later, Reflecting on the Russia-Georgia War*, (2013 08 Αυγούστου).
 Ανάκτηση από:
<https://worldview.stratfor.com/article/5-years-later-reflecting-russia-georgia-war>
- «Ανεξάρτητη διεθνής διερευνητική αποστολή για τη σύγκρουση στη Γεωργία», (2009).
 Ανάκτηση από:
<https://www.linguee.com/english-greek/translation/fact+finding+mission.html>
- «Αρχές της Εξωτερικής Πολιτικής της Ρωσικής Ομοσπονδίας», (2000). Ανάκτηση από:
https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.136824/2015.136824.Reading-s-In-Russian-Foreign-Policy_djvu.txt.

Σε ισχύ τέθηκε η νέα START για τους πυρηνικούς εξοπλισμούς ΗΠΑ-Ρωσίας, (2011).

Το ΒΗΜΑ 05 Φεβρουάριου 2011. Ανάκτηση από:

<http://www.tovima.gr/world/article/?aid=382715> .